

ALBATROS



Obrázky
z DĚJIN
zeměpisných
objevů
(a výletů)

© Jiří Černý, Pavel Zátka, 2016
Illustrations © Jiří Kalousek – heir, 2016
Epilogue © Pavel Kořínek, 2016

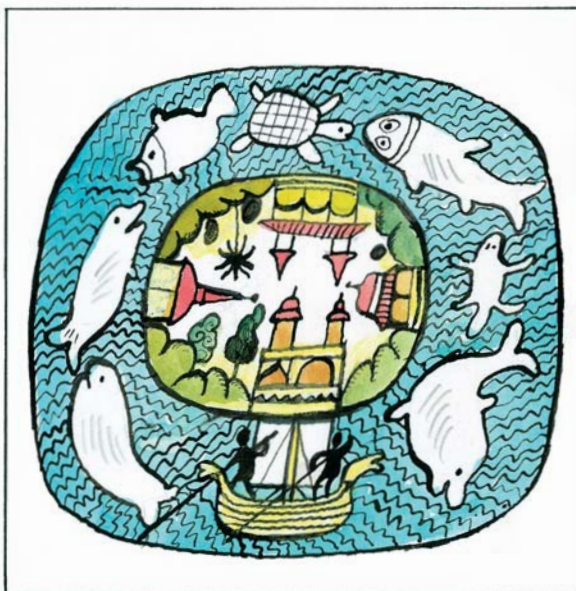
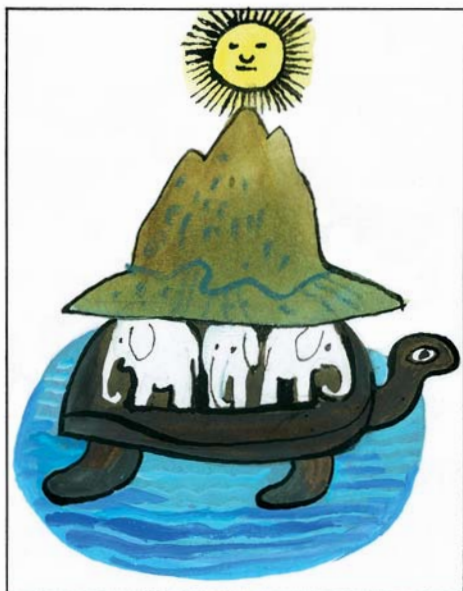
ISBN 978-80-00-XXXXX-X

SLOVO ÚVODEM

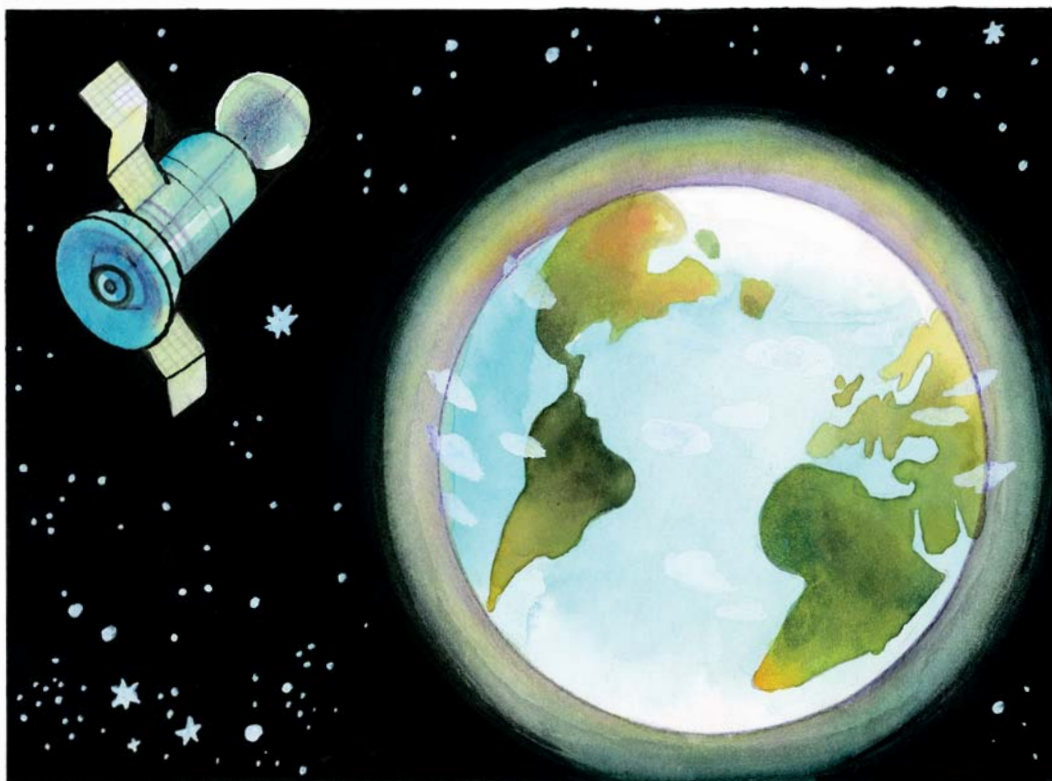
.....

.....

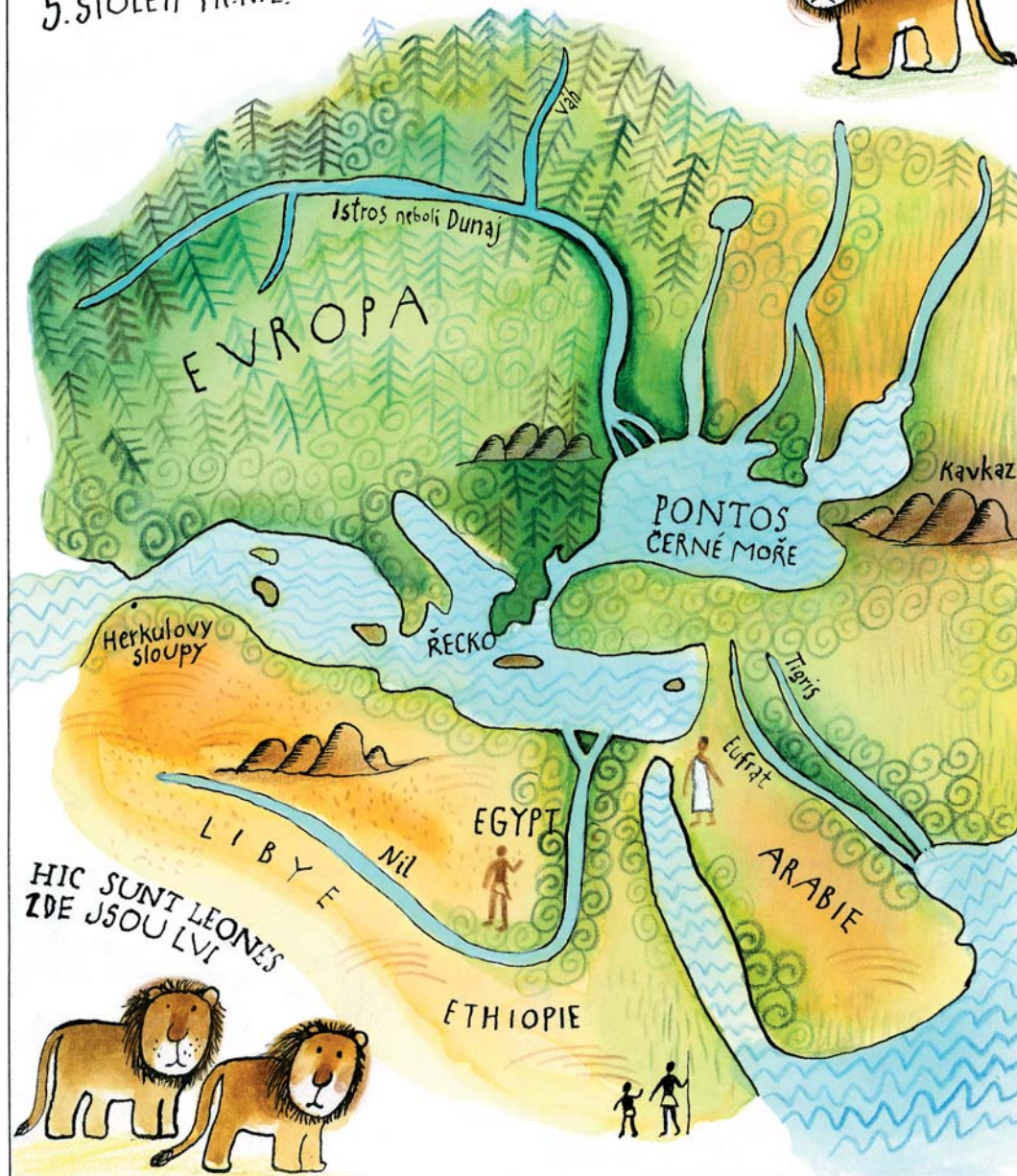
PŘEDSTAVY O SVĚTĚ



Na prvních obrázcích vidíte, jak si svět představovali staří Indové, Číňané a některé východní národy. Dnes už ale víme, že svět vypadá tak, jak ho malíř nakreslil dole.



SVĚT, ZNÁMÝ VE STAROVĚKU
 PODLE HÉRODOTA, OTCE DĚJEPISU.
 5. STOLETÍ PŘ.N.L.



Slova „Zde jsou lvi“ označovala na starých mapách místa, kam dosud noha Evropana nevkročila. K tomu, aby taková místa z map zmizela, bylo třeba mnoho statečnosti, ale bohužel i Istivosti a krutosti.

DOBRODRUŽSTVÍ MARCA POLA



V roce 1269 se do italského přístavu Benátek vrátili bratři Niccolo a Maffeo Polové. Přijíždějí z říše mocného chána Kublaje, o které Evropa téměř nic nevěděla.



Přivezli list, v němž chán žádal papeže, aby mu poslal moudré muže znalé božích zákonů. Papež určil dva kněze a bratři, spolu s nimi, se vydali na cestu.



Jel s nimi také Niccolův sedmnáctiletý syn, Marco Polo. Když výprava dospěla do Arménie, dozvěděla se, že zemi čeká válka. Oba kněží dostali strach. Otočili své mezky a vrátili se.



Bratři Polové a Marco však jeli dál, do neznáma a do nebezpečí. Museli projet místa, kde řádily loupeživé kmeny. Jedno setkání málem skončilo Marcovou smrtí.



Byli nuceni přejít pohoří Pamír. Vystoupali do výšek, kam se ani ptáci neodvážili. Jejich cesta vedla přes rozbouřené vodní toky.



Na okraji pouště Gobi vyměnili koně a mezky za velbloudy. Dlouhé dny neviděli nic než písek. Po strastiplné cestě, která trvala déle než měsíc, uviděli zase lidi.



A putovali dál, až k Velké čínské zdi. Za čas minuli první chánův zámek. Z jeho nádhery se jim tajil dech. Jak se blížili k hlavnímu městu říše, nádhery přibývalo.



Přibývalo ale i starostí. Nevezli učené muže, jak měli. Báli se, že mongolský vládce jejich dary nepřijme.



Velký chán ale přijal výpravu vlídně. S úsměvem vyslechl vysvětlení, proč přijíždějí bez kazatelů. Od prvních chvil všechny udivovala přízeň, kterou věnoval Marcovi.



Bratři Polové jezdili po říši za obchodem a Marco zůstal u dvora ve městě Chánbaliku, dnešním Pekingu. Co viděl, zapisoval. Býval přítomen i při palácových hostinách.



Zúčastnil se slavností na mongolský Nový rok, slavených v únoru. Ten den přinášeli chánovi Kublajovi mnoho darů. Podle zvyku jich muselo být vždy devětkrát devět.



Marco jezdil s chánem také na lovy. Vládce k lovu využíval levharty, orly, rysy, ale i cvičené lvy. Na každý lov brával pět tisíc psů.



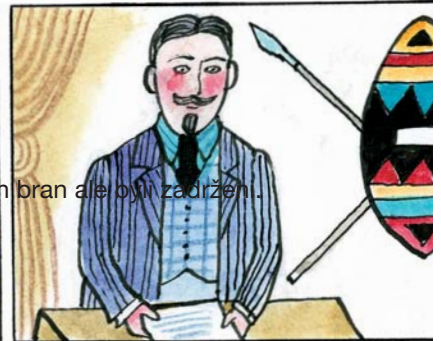
Na druhý den ráno se probudil Marco a zavolal a jmenoval ho ve veselá se v zemi Amu, což vyvolalo údiv. Marco se přesto osvědčil.



Chán byl s Marcem spokojen. Netrvalo dlouho a Marco se stal fotografem ve městě Jen-gui. Marco převzal úřad a začal napravovat křivdy napáchané svým předchůdcem.



Na návratu čekalo Marca slavné uvítání. To se psal třicátý rok jeho pobytu v chánově říši a cítilo se už chtít domů. Chán však nedal souhlas k odjezdu.



A tak se Marco a bratři Polové rozhodli odjet tajně, ale městských bran ale byli zadrženi.



Po čase, když byl Marco na moři, přijeli k chánovu domu poslové. Vyslal je perský král, aby mu přivezli nevěstu z chánova rodu. Chán si vyžádal čas na rozmyšlenou.



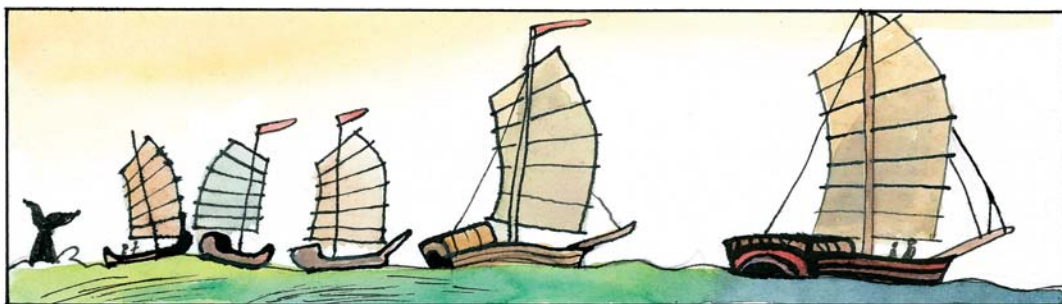
Bratři Polové se s posly spřátelili, a když po třech dnech chán vyjevil, že perskému králi dá za ženu princeznu Kogatin, svitla jim naděje.



Marco se však stále nevracel a bez něj bratři Polové odjet nemohli. Svatební karavana tedy odjela bez nich. Za osm měsíců se Marco z dlouhé plavby vrátil.



Zakrátko se ale vrátilo i poselstvo s princeznou. Narazilo totiž na území, kde zuřila válka. Marco s posly promluvil a dostal spásný nápad.



Po dlouhém váhání chán k cestě po moři svolil. Mnoho koní neslo k přístavu dary pro nevěstu. Čtrnáct lodí pod Marcovým velením opustilo břehy chánovy říše.



Během dlouhé plavby vyprávěl Marco lodníkům o své minulé cestě na ostrov Cipango (dnešní Japonsko), nesmírně bohatou říši s nezměrným množstvím zlata.



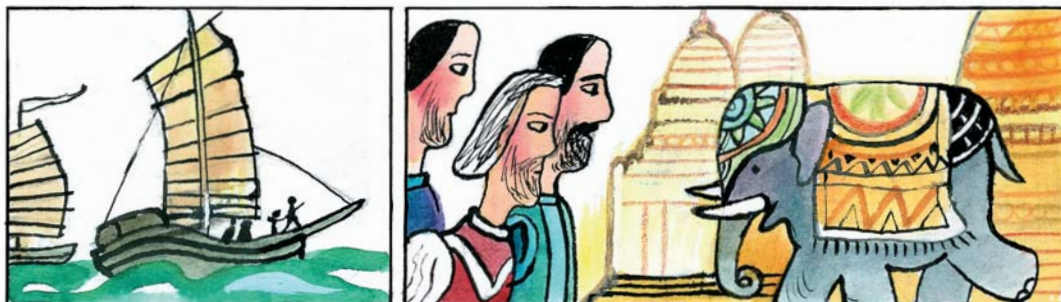
Mnoho lodníků cestou onemocnělo, někteří zemřeli. Výprava proto přistála u břehů Indočíny. Když se nemocní zotavili, Marco přikázal vyplout.



Pluli k ostrovu Sumatra, obývanému lidojedy. Museli tam přistát a počkat na příznivý vítr. Čekali dlouho. Marco zabezpečil výpravu a vydal se do nitra ostrova.



Marco prošel celý ostrov. Poznal, že Sumatra je bohatá na vzácná koření i na zlato a obyvatelé jsou mírumilovní. Také námořníci v táboře se s domorodci spřátelili.



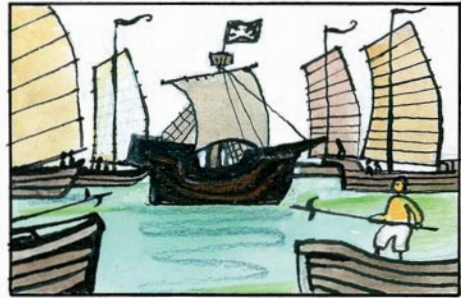
Po půl roce vypluli. Na Cejlonu (dnešní Srí Lanka) obdivovali pohádkové bohatství krále ostrova. Na další cestě pak dorazili do podivuhodné země, do Indie.



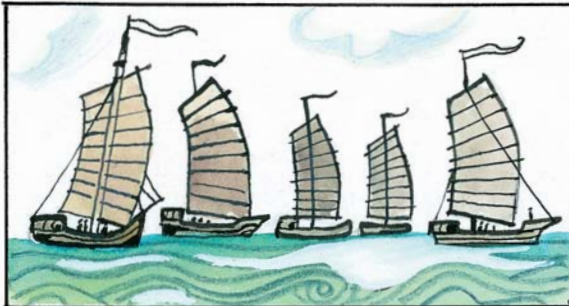
Seznámili se tam s mnoha podivnými zvyky – viděli lov perel i pálení mrtvých na hranici. Poznali, že Indie je zemí bohatou na zlato, drahokamy a koření.



Pepř, hřebíček a skořice se z Indie dovážely do celé Evropy přes rozsáhlé pouště, na moři totiž řádili piráti. Z toho důvodu stál pytel pepře v Evropě stejně jako statek.



Jednomu kupci, kterého piráti oloupili, Marco slíbil, že jeho majetek získá zpět. Vyslal jednu z lodí napřed, a když ji piráti přepadli, obklíčil je.



Přes ostrovy Madagaskar a Zanzibar dopluli do města Ormuz. Cesta po moři skončila. Tam se dozvěděli, že král Argon, ženich princezny Kogatin, zemřel.



S princeznou se pak oženil králův syn. A než se Marco vydal na cestu domů, dostihla ho další smutná zvěst. Jeho přítel, velký chán Kublaj, byl mrtev.

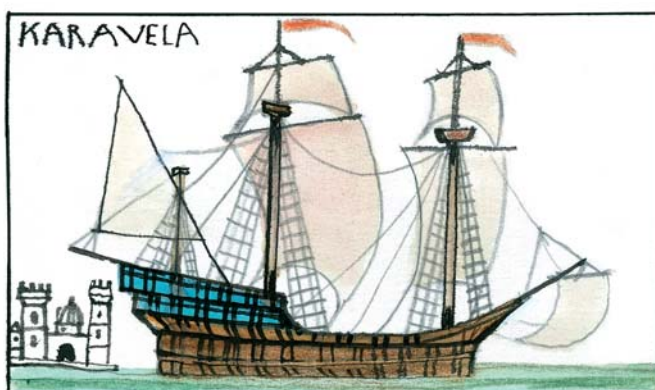


Nakonec se všichni šťastně vrátili do Benátek a Marco vyprávěl, co ve světě viděl. Vydal o tom i knihu, která se četla ve všech zemích Evropy. Téměř nikdo jí ale nevěřil.

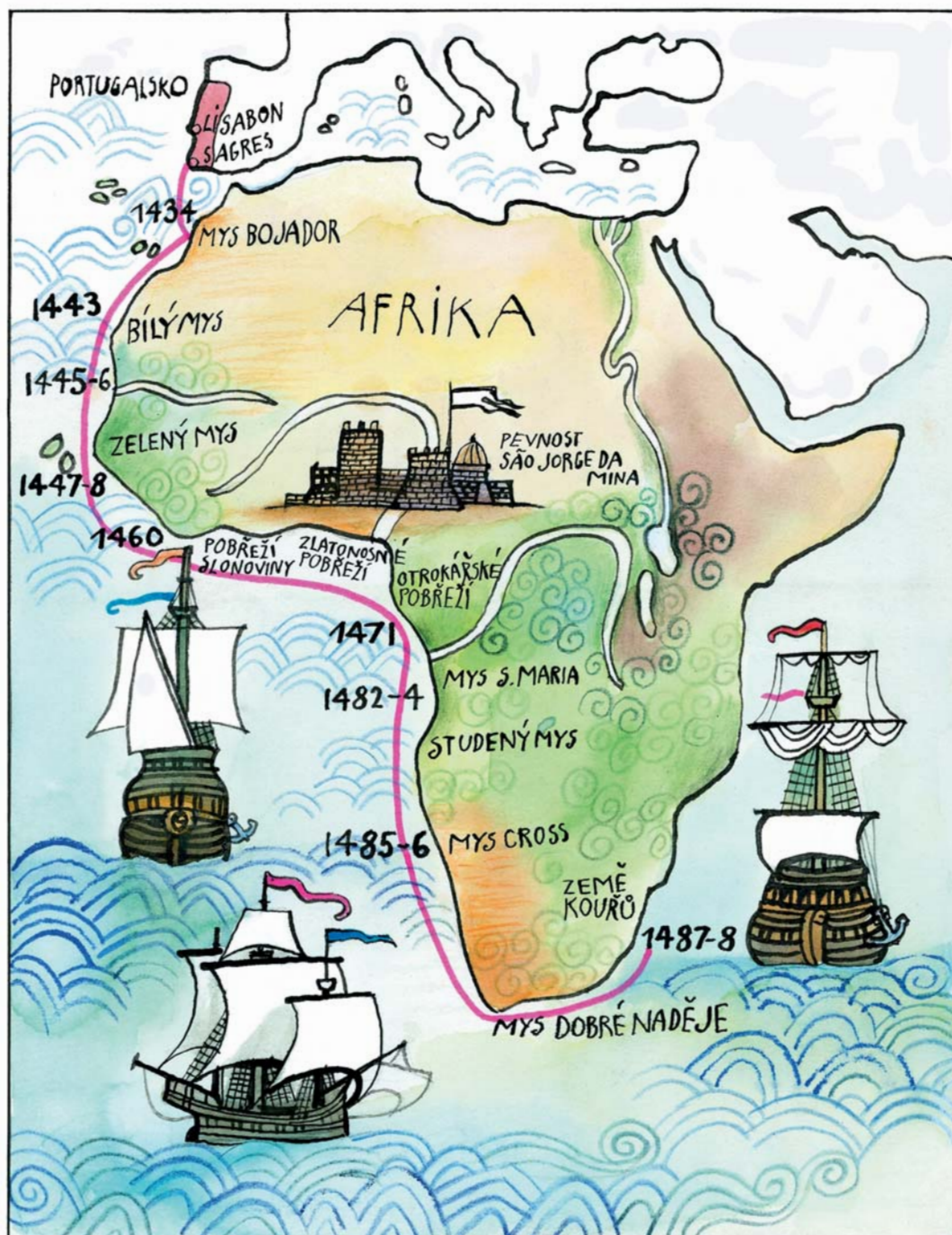
VÝPRAVY ZA OCEÁN



Atlantský oceán – moře, kde ve 14. století končil svět Evropanů. Vyprávělo se a nebylo nikoho, kdo by nevěřil, že je to moře, kde obrovské víry strhnou každou loď ke dnu, kde zuří bouře, které žádná loď nevydrží že je to moře zasahující do horkého pásma, kde Evropané zčernají a zahynou. Plout na jih znamenalo jistou záhubu. Však také italsí plavci, kteří se vydali na jih Atlantiku ve 13. století, zmizeli beze stopy.

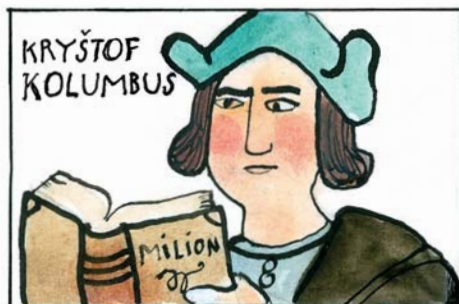


Portugalsko je malá země (o něco větší než Česká republika) na jihozápadě Evropy. A právě portugalsí plavci se odvážili plout podél afrických břehů na jih Atlantského oceánu. Lákalo je africké zlato, později cesta do Indie za kořením. Vytvořili odolné lodě – karavely. Portugalské plavby organizoval zpočátku princ Jindřich, zvaný Mořeplavec.

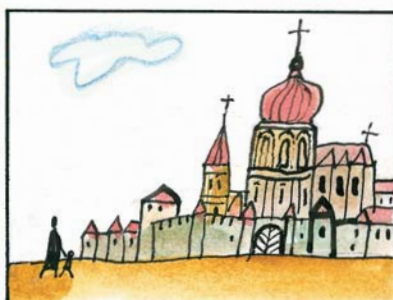


Bylo to mnoho výprav, z nichž každá doplula dál. V roce 1434 Portugalci poprvé obepluli mys opředěný hrůznými pověstmi. A trvalo přes 50 let, než kapitán Díaz obeplul nejjihnější cíp Afriky. Cesta do Indie byla objevena. Koncem 15. století bylo Portugalsko zemí s nejvyspělejším loďstvem.

OBJEV KRYŠTOFA KOLUMBA



V době, kdy kapitán Díaz objevil cestu do Indie, žil v Lisabonu kreslič map Kryštof Kolumbus. Znal dobře knihu Marca Pola a věřil, že je pravdivá.



Jednou Kolumbus předstoupil před portugalského krále s návrhem. Král odmítl, a tak Kolumbus odešel zkusit štěstí do Španělska.



Ubytoval se v klášteře, odkud ho doporučili ke dvoru. Král nechal Kolumbův návrh prozkoumat, ale poradci ho odmítli. Teprve po dlouhé době vyslovili souhlas.



V přístavu Palos se konaly přípravy k velké plavbě. Kolumbus sháněl námořníky pro své lodě těžko. Nikomu se nechtělo do neznámých končin za nejistým cílem.



3. srpna 1492 vypluly tři karavely pod velením Kryštofa Kolumba. Pluly na západ. Přistály na Kanárských ostrovech, aby se mohlo opravit kormidlo Pinty.



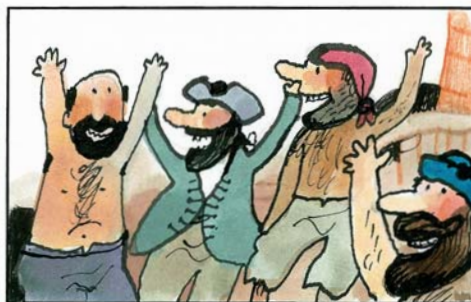
Plavba probíhala za klidného počasí bez bouří. Trvala ale velmi dlouho a námořníci neviděli už mnoho dní nic jiného než vodu a zase vodu.



Rostla v nich nespokojenost. 20. září přilétlo na palubu několik ptáků, což mužstvo považovalo za znamení, že země je blízko. Nebyli však ani v polovině cesty.



Každý den byla nálada na lodích napjatější. Kolumbovi se na nějaký čas podařilo námořníky uklidnit.



Kolumbovi přálo štěstí. 12. října 1492 námořník ve strážním koši spatřil zemi. Karavely se pomalu přibližovaly k pobřeží, na palubách vládlo vzrušení.



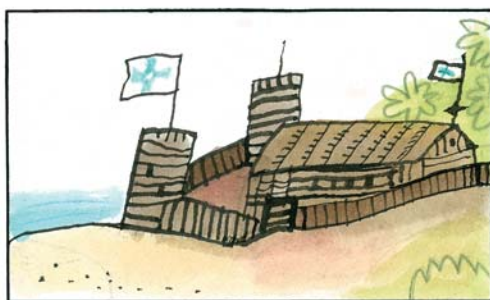
Kolumbus se s ozbrojenci přeplavil na pevninu. Před očima překvapených domorodců prohlásil ostrov za majetek španělského krále a nazval jej San Salvador – zachránce.



Domorodci se obrněným zbrojnošům podivovali, ale chovali se klidně a beze stopy bojechti-vosti. Nabízeli plavcům zboží a rostliny, ale (a to už bylo horší) žádné zlato.



Kolumbus myslel, že přistál v Asii. A tak plul od ostrova k ostrovu a hledal Cipango – ostrov Marca Pola. Trochu zlata objevil až na ostrově Haiti.



Tam však ztroskotala Santa Maria, jedna z jeho lodí. Kolumbus zanechal na ostrově 38 námořníků ze ztroskotané lodi a se dvěma karavelami se vydal na cestu zpět.



Veze plodiny z ostrovů, pár domorodců, jejich výrobky, ale jen málo zlata a koření. A na moři se navíc ukázalo, že lodě jsou ve velmi špatném stavu.



K dovršení všeho přepadla výpravu na širém moři strašná bouře. Námořníci se už rozloučili se svými životy, ale bouře naštěstí po dvou dnech utichla.



Netrvalo dlouho a námořníci spatřili zemi. Karavely Pinta a Niña přistály u španělských břehů.



Kolumbův návrat vzbudil ve Španělsku velký rozruch. U dvora byl admirál přijat s knížecími poctami. V nadšení se zapomnělo, že nepřivezl dost zlata a koření.



Na cestu se tentokrát hlásili dobrodruzi, zchudlí šlechtici a podobná cháaska. Chtěli rychle zbohatnout. V září 1493 vyplulo z přístavu Cádiz 17 lodí a 2 500 lidí.



Plavba byla klidná. Po přeplutí oceánu se flotila přiblížila k neznámým ostrovům. Žili na nich divoké kmeny – Karibové.



Pluli dál a viděli ostrovy s nezapomenutelně krásnou krajinou. Na jednom z nich, Guadeloupu, Kolumbus s námořníky poprvé ochutnal ananas.



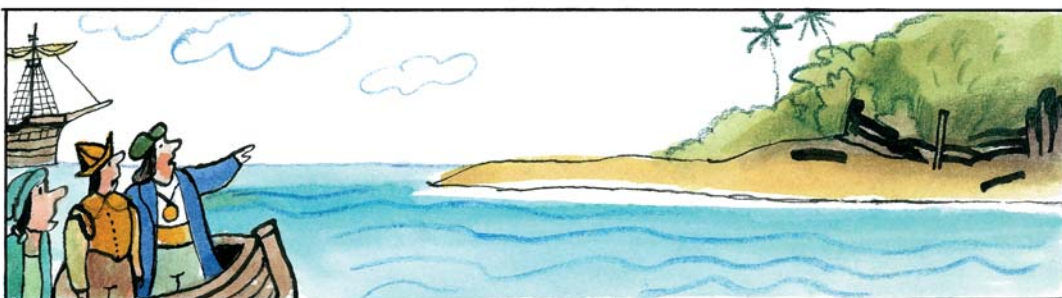
Ale i další ostrovy byly obývány divochy. Při jednom setkání Španěly přepadlo šest domorodců. V krutém boji byli přemoženi a odvečeni v řetězech na palubu.



Flotila dospěla k Haiti, kterému říkali Hispaniola – malé Španělsko. Vydali se hledat přístav. Na pevnině učinili námořníci hrozný objev.



Další den našli opět bílé mrtvoly. Kolumbus začal mít strašnou předtuchu. Lodě zaměřily k místu, kde byla malá pevnost s námořníky z minulé plavby.



Průzkumníci zjistili, že pevnost do základů vyhořela a jen pár cárů připomínalo, že tady stála první bělošská osada.



Od domorodců se Kolumbus dozvěděl, jak byla osada zničena. Vidina zlata a rychlého zbohatnutí nedala Španělům spát, netoužili po ničem jiném.



Když nenacházeli zlato v nejbližším okolí, vydali se do nitra ostrova získat ho násilím. Domo-
rodci je ale porazili a pobili.



Indiáni dobyli i pevnost. Muže, kteří tam byli, pozabíjeli a nakonec pevnost zapálili.



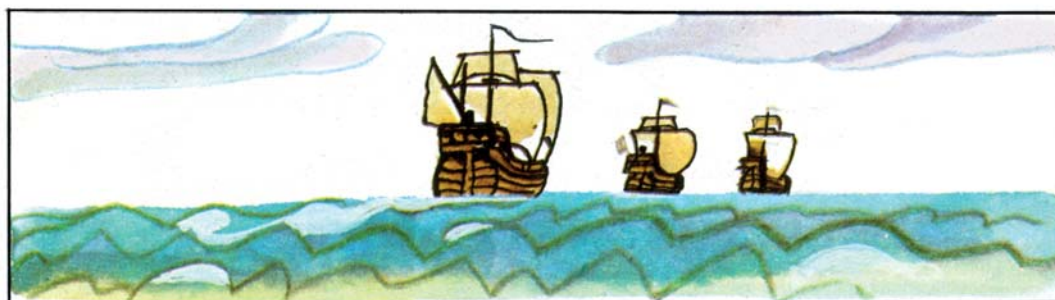
Deště, jedovatý hmyz a nezvyklá strava způsobily, že značná část námořníků onemocněla. Kolumbus založil novou osadu a poslal do Španělska lodě pro potraviny.



Chtěl zlato získat za každou cenu, ještě než se loď vrátí. Vydal se za zlatem, ale brzy zjistil, že je ho na ostrově málo.



Španělé přijeli rychle zbohatnout. Uplynulo však už půl roku a oni pořád neměli nic. A tak se začali proti veliteli bouřit. Admirál je za to tvrdě ztrestal.



Kolumbus stále věřil, že dojel do Asie. Kde je ale Indie a zlaté Cipango? Se třemi karavelami vyplul hledat bájně země zlata a koření.



Objevil Kubu a Jamajku a všude se setkával s domorodci, kteří ho někde vítali radostně, jinde se zbraní v ruce.



Zatímco se Kolumbus plavil u břehů Kuby a Jamajky, někteří Španělé na ostrově bez admirála řádili jako zběsilí, aby se dostali ke zlatu.



Velitel určený Kolumbem se je pokusil mírnit. Bohatství chtiví Španělé se ale zmocnili tří karavel a odpluli do Španělska, kde Kolumba pomluvili u královského dvora.



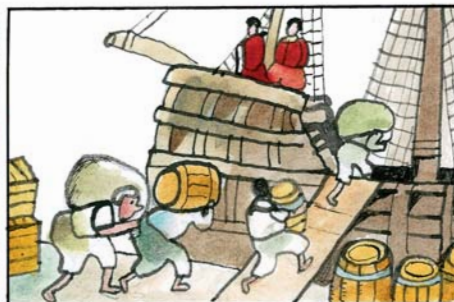
V té době se Kolumbus, unavený a nemocný, vrátil. Chtěl zavést pořádek, ale byl přesvědčen, že za všechno mohou domorodci. Proto jich dal přes tisíc pochyťat.



Nejsilnější z nich poslal králi, nic jiného totiž neměl. Domorodci cestu těžce snášeli a polovina z nich plavbu nepřežila. Ti, co přežili, byli prodáni do otroctví.



Poloha osady, kterou Španělé vybudovali, se ukázala být nevýhodná. Proto Kolumbus na jiném místě založil město. Za čas vypluli ke španělským břehům.



Na královském dvoře Kolumba přijali sice s poctami, ale chladně. Přesto mu povolili další, už třetí cestu přes oceán. Král totiž potřeboval zlato Asie.



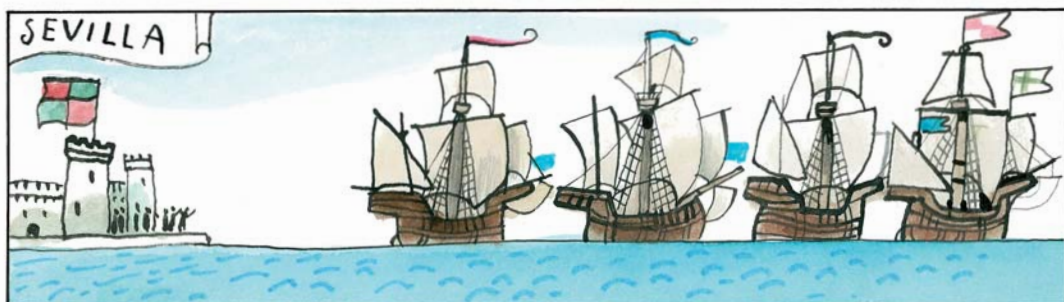
Kolumbus cestou objevil nové země, ale na Hispaniole ho čekaly zlé zprávy. Španělé už nebojovali jen s domorodci, ale i sami mezi sebou. To vše se doneslo i králi.



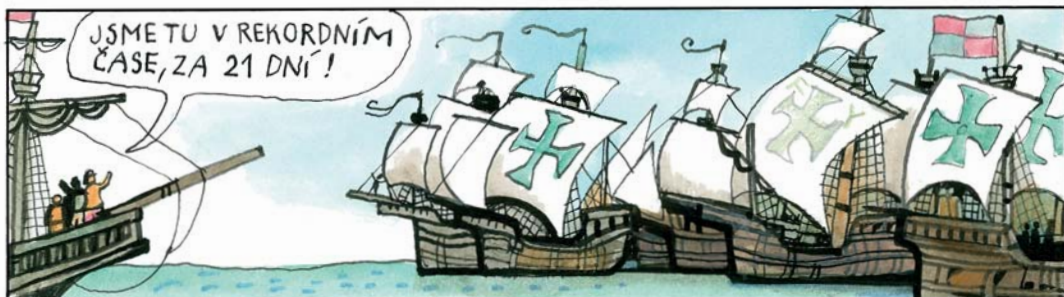
A tak král pověřil přísného starce Francisca de Bobadillu, aby plul na Hispaniolu a vše vyšetřil.



Královský soudce Bobadilla přikázal nasadit Kolumbovi okovy a dopravit ho ke královskému soudu. Kolumbus ale křivá obvinění vyvrátil a byl králem omilostněn.



Přestože už byl starý a nemocný, připravil Kolumbus čtvrtou výpravu. Chtěl se naposled pokusit doplout k asijskému zlatu. 9. května 1502 vyplul se čtyřmi karavelami.



Plavba byla klidná. Karavely připluly na Hispaniolu v době, kdy odtud měli odplout na 30 lodích do Španělska zbohatlí Kolumbovi nepřátelé.



Nebe bylo čisté, ale Kolumbus tušil nebezpečí. Pokusil se kapitány varovat. Uragán propukl v noci. 500 mužů, mezi nimi i Bobadilla, našlo ve vlnách smrt.



Admirál šťastně přečkal bouři a odplul ke břehům Ameriky. Jeho lodě křižovaly sem a tam. V uragánech ztratily plachty a kotvy a zatékalo do nich.



Dvě lodě musel Kolumbus vyřadit. U břehů Jamajky bylo zřejmé, že ani zbylé dvě lodě daleko nedoplují. Důstojník Diego Méndez se rozhodl přivést pomoc.



Po čtyřech strastiplných dnech přistál na Hispaniole. Guvernér neměl Kolumba v lásce a nechal ho rok čekat. Byla to doba vzpour, nemocí a bojů s Indiány.



Teprve v listopadu roku 1504 se Kolumbus vrátil domů. Nemocný a téměř slepý. Zemřel 20. května 1506. Tak skončil mořeplavec, který objevil nový světadíl.

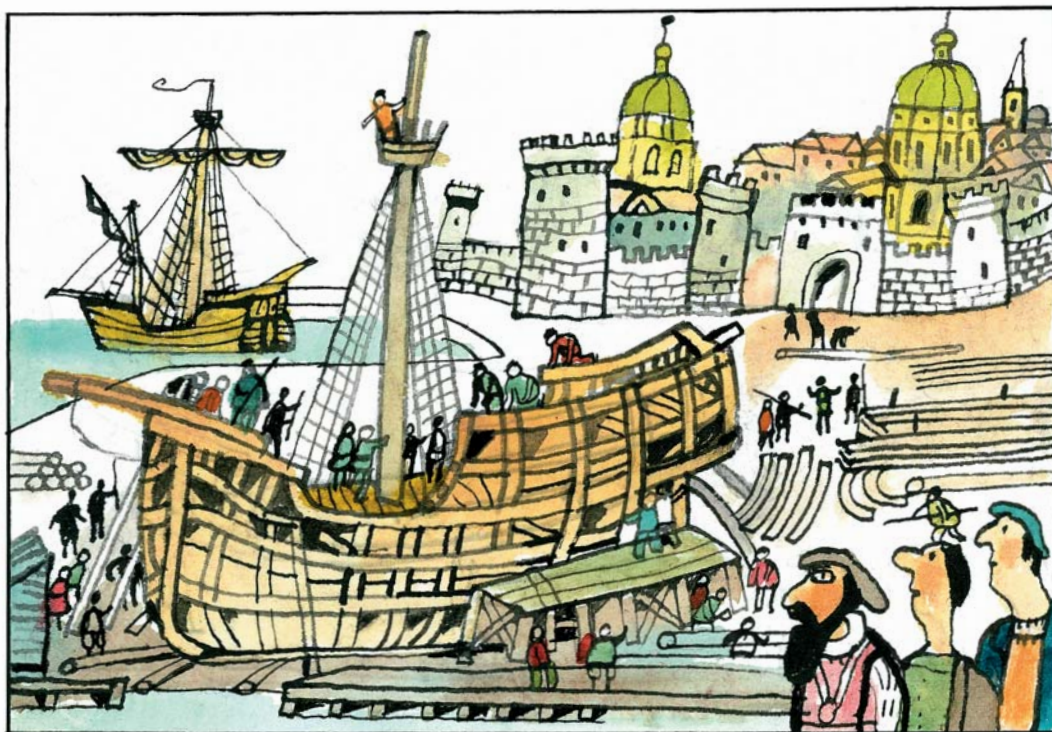
VZHŮRU DO INDIE



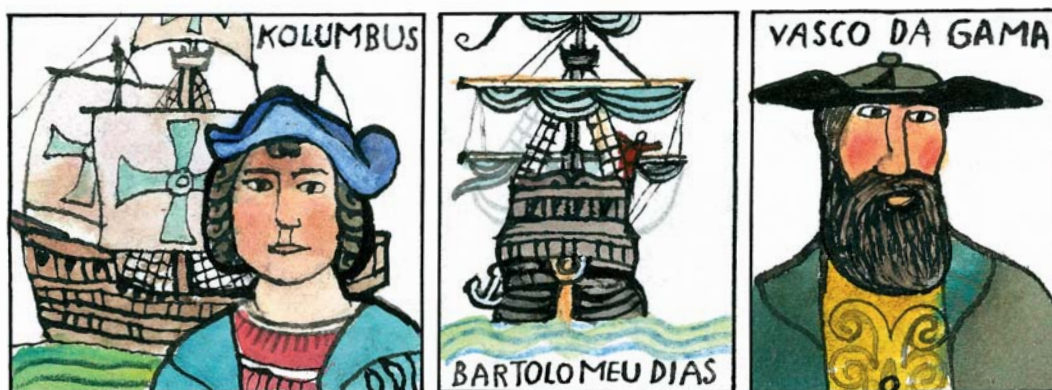
Na konci 15. století obchodovali s kořením a asijským zlatem Arabové, kteří toto zboží přepravovali složitou cestou z Indie karavanami přes asijské pouště a africkou pevninu. V Evropě pak zlato a koření prodávali. Za pytel pepře se tehdy dal koupit i statek.



Dvě evropská království se v té době snažila do Indie doplout po moři a získat tak přímou cestu k indickému koření a zlatu. Španělská královna vyslala roku 1492 Kryštofa Kolumba Atlantským oceánem na západ. Kolumbus do Indie nedoplul, zato však objevil nový světadíl – Ameriku. Portugalský král také toužil po pokladech Indie. Plavci v jeho službách se vydali do Indie směrem na jih, podél afrických břehů. Bartolomeu Dias roku 1487 obeplul nejnižší bod Afriky. Pak byl nucen se vrátit, protože jeho lodě byly poškozeny.



Když se portugalský král dozvěděl o Kolumbových plavbách, dostal strach, že Španělé doplují k indickému koření dříve a že jeho loďstvo tak ztratí pověst nejvyspělejšího loďstva na světě. Proto se rozhodl vyslat do Indie novou, velkou výpravu. Celá země žila myšlenkou cesty do Indie. Tesaři, kováři, plachtaři, loďaři i zámečníci pracovali bez oddechu. Když byly lodě hotovy, nosiči mizeli v podpalubí se zásobami potravin a s bednami zboží na výměnu s domorodci. Vše bylo znovu zkontrolováno. Výprava byla připravena s největší pečlivostí.

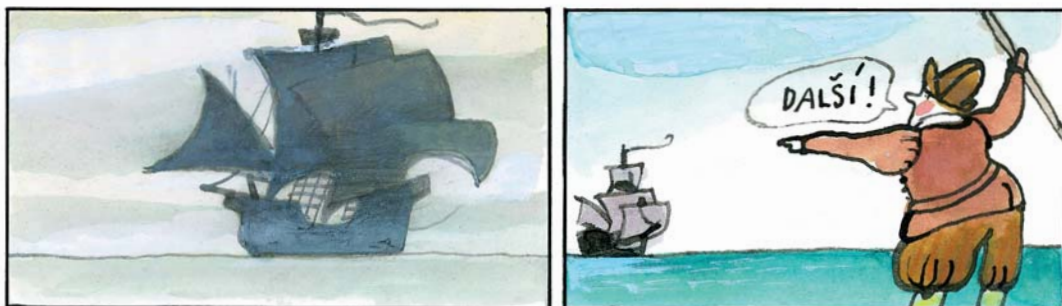


Velitelem určil král osmadvacetiletého Vasco da Gamu. Admirál měl k plavbě připraveny tři karavely a jednu loď pomocnou, naloženou zásobami. Část cesty, až do africké pevnosti Mina, měl výpravu doprovázet zkušený Bartolomeu Dias, jenž z portugalských plavců do té doby doplul nejdál.

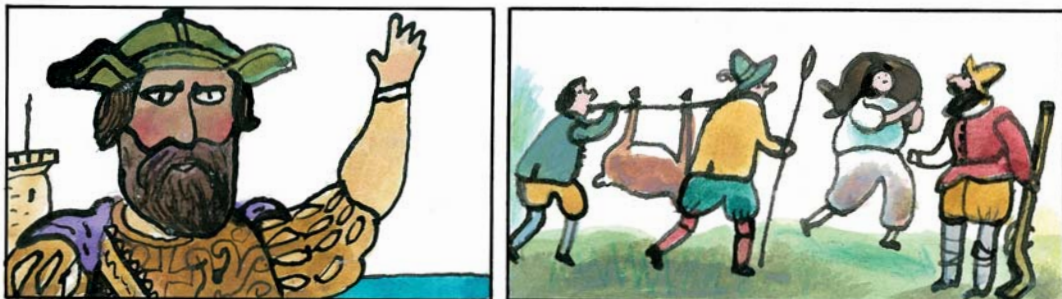
PUTOVÁNÍ VASCA DE GAMA



V sobotu 8. července 1497 vyplul Vasco da Gama z portugalského přístavu Rastello. Zprvu plavcům přálo počasí a dobrá nálada je neopouštěla.



Za pár dní však vpluli do míst s hustou mlhou a lodě se ztratily jedna druhé. Všechny karavely se setkaly až u Kapverdských ostrovů, kde zakotvily.



Zde se Vasco da Gama rozloučil s Bartolomeu Diasem. Námořníci na ostrovech nalovili ryby a zvěřinu. S obnovenými zásobami potravin se znovu vydali na moře.



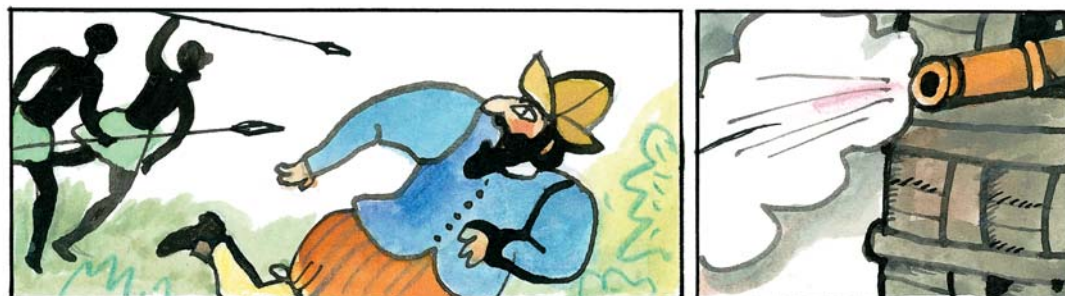
Na rovníku plavce překvapila silná bouře. Mladé námořníky vylekala, ale zkušení plavci o ní jen vtipkovali.



Po dlouhých dnech, kdy plavci neviděli nic než vlny, se z paluby ozval výkřik. V moři byli vorvani, velryby větší než da Gamovy lodě. Námořníci je viděli poprvé.



Podruhé výprava přistála u liduprázdného afrického pobřeží. Druhý den se však objevili domorodci. Směnili s plavci zboží a jednoho námořníka pozvali do vesnice.



Jen tam došli, jejich přátelské chování se rázem změnilo. Námořník se dal na útěk. Byl pronásledován a teprve salva z lodních děl domorodce zahнала.



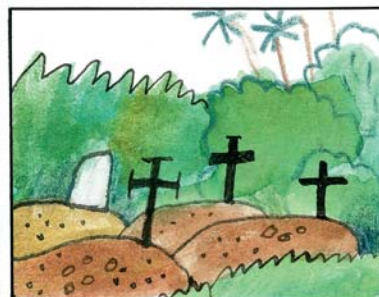
Po čase plavci obepluli nejjižnější bod Afriky a ocitli se v Indickém oceáně, v místech, kde žádný Evropan neplul.



Po obeplutí mysu Dobré naděje pluli plavci proti silnému mořskému proudu. Našli kámen označující místo, kam až doplul Bartolomeu Dias. Spálili zásobovací loď.



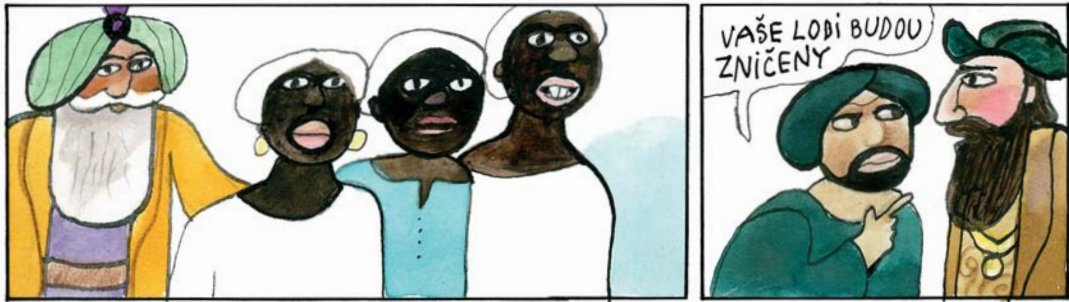
Ocitli se v neznámých vodách. Koncem ledna zakotvili v ústí řeky Zambezi. Lodě byly poškozeny. Oprava námořníkům trvala déle než měsíc.



Ale v bažinách velké řeky bylo mnoho námořníků stíženo zimnicí a kurdějemi. Někteří chorobám podlehli. Se zesláblým mužstvem doplul da Gama k přístavu Mosambik.



Zde uviděli arabské lodě naložené indickým zbožím. Arabští obchodníci, s nimiž mluvili, hořeli zvědavostí. Dokonce pozvali admirála k vládcí města, šejkovi.



Ten nabídl Portugalcům lodivody. Admirál tušil, že jde o léčku, a odmítl. Když se dozvěděl, co Arabové chystají, dal přístav ostřelovat z lodních děl.



V dalším přístavu, Mombase, městě domů z bílého kamene, navštívili obchodní stanici s indickým zbožím. I v Mombase však hrozila zrada, a tak se dlouho nezdrželi.



Když odplouvali, Vasco da Gama donutil dva arabské námořníky, aby dovedli jeho loď bezpečně do přístavu Melinda. Za tři dny tam přistáli.



Jak rozdílné zde bylo přijetí! Plavci doplnili zásoby a dva spolehliví lodivodi za 26 dní dovedli portugalské loď do indického města Kalikut.



Již z moře plavci viděli, že indický Kalikut patří mezi největší přístavy na světě. V ulicích se to hemžilo lidmi všech barev a všude zněla směsice jazyků.



Arabští obchodníci však bílé plavce rádi neviděli. Vládce Kalikutu, zvaný zamorín, se přesto rozhodl, že neznámé cizince přijme a vyslechne.



V nádherném paláci Vasco da Gama přednesl zamorínovi pozdrav od portugalského krále. Setkání proběhlo celkem přátelsky, ale chladně.



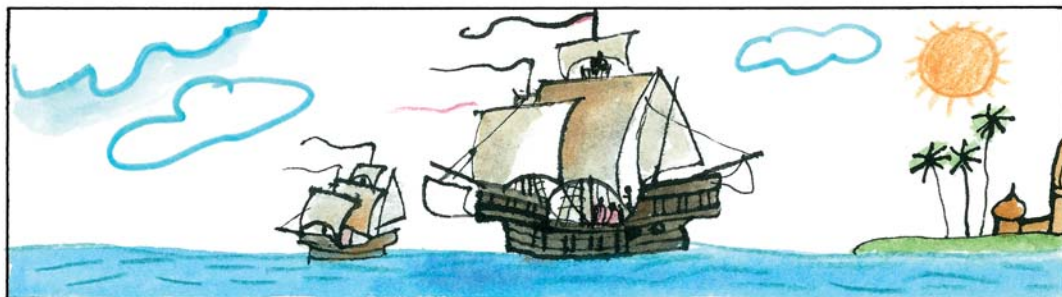
Aby dokázali, že přijeli do Indie jako přátelé, odevzdali Portugalci, jak bývalo zvykem, dary pro vládcu města.



Zamorínovi dvořané ubohé portugalské dary vládcí raději ani neukázali. To se brzy rozneslo a domorodí obchodníci odmítli kupovat portugalské zboží.



Vasco da Gama věděl, že musí svému králi zboží z Indie dovézt stůj co stůj, a tak se uchýlil ke lsti. Zajal šest občanů města a na čluny vyjednavců dal střílet.



Zajatce nakonec vyměnil za vzácné zboží a 29. srpna 1498 vyplul z Kalikutu vstříc zrádným mořským vlnám.



Po roce strastiplné plavby přistál v Lisabonu s pouhou třetinou mužstva. Byl přivítán jako hrdina. Cesta do Indie po moři kolem Afriky byla nalezena.



Do Hispanioly, města založeného Kolumbem na ostrově Haiti u břehů Ameriky, připlouvali stále noví lidé. Hlavně dobrodruzi a zločinci, které lákalo zlato.



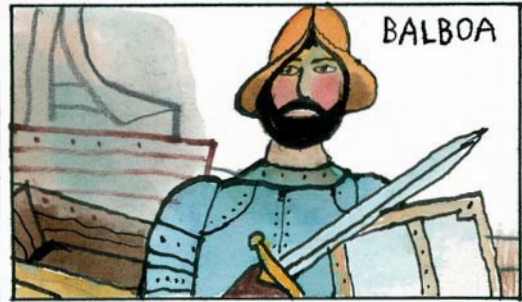
Zlata ale bylo málo a oni pracovat neuměli a ani nechtěli. A tak vybijeli domorodce a vysedávali po krčmách. Zakrátko se zadlužili až po krk.



Nebylo divu, že se hlásili k výpravě na pevninu. Lichváři věděli, že jim dlužníci chtějí uniknout, a proto požádali generála, aby jim pomohl.



Velitelem výpravy na pomoc ohrožené osadě byl právník Juan Enciso. Kolem jeho korábu hlíd-kovaly čluny, aby se nikdo tajně nedostal na palubu.



Konečně loď vyplula. Plavba byla klidná, nic se nepříhodilo, až na to, že jednu z beden neustále očichával pes. Najednou se bedna otevřela sama.



Vystoupil z ní muž. Byl to Vasco Núñez de Balboa, zadlužený člověk, jenž se na palubu dostal podvodem. Byl předveden k veliteli, který mu sdělil nepříjemnou zprávu.



Balboa měl ale štěstí. Hned následující den potkali člun a dozvěděli se, že osadu, do níž pluli, vybili domorodci. A tu Balboa vyslovil návrh. Všichni souhlasili.



Dopluli do Panamského průplavu a začali pobíjet Indiány. Mezi tím, co domorodcům ukradli, bylo i trochu zlata, a tak se Španělé rozhodli, že zůstanou.



Zanedlouho už všichni poslouchali jen Balbou. Velitel Enciso musel uprchnout, aby si zachránil život. Ale Balboa se necítil dobře. Věděl, že vyhnal králem určeného velitele.



Muži vedení Balbouo zatím vybijeli Indiány a hledali zlato. Brzy si podrobili všechny domorodce na pobřeží, až je nejmocnější náčelník pozval k sobě.



Přijal Španěly v kamenném domě a daroval jim mnoho zlata. V tu chvíli se bílí lidé začali o zlato rvát, každý chtěl to své. Utichli, až když uslyšeli, že mohou mít ještě víc.



Balboa se rozhodl. Objeví nový oceán, a tak smyje vinu, kterou cítil vůči Encisovi! Okamžitě shromáždil všechny muže a vyrazil.



Spřátelený náčelník poskytl Balboovým lidem domorodé nosiče. V horoucí výhni musela výprava nejprve přebrodit bažinaté nížiny.



Každý kousek cesty museli prosekat sekerami a meči. Dusné vedro dělalo každý krok nesnesitelným. Vtom se spustil lijavec, a potůčky se rychle měnily v řeky.



K jídlu měli jen hrst rýže na den, bodal je hmyz a sál jim krev. Jeden za druhým Španělé umírali a Balboa je nechával vzadu. Pokračoval jen s těmi nejsilnějšími.



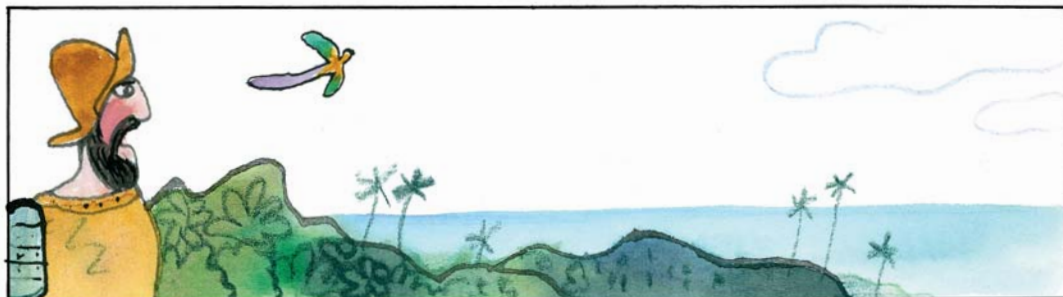
Když dorazili do hor, zdálo se, že nejhorší obtíže mají za sebou. Kdepak! Proti výpravě se postavil domorodý náčelník se stovkami bojovníků.



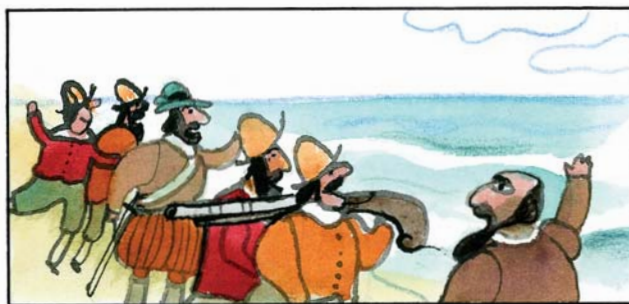
Balboa naštěstí věděl, jak s Indiány bojovat. Stačilo vypálit salvu z pušek a vyděšení domorodci prchali, pronásledováni španělskými dobrodruhy a jejich krvežíznivými psy.



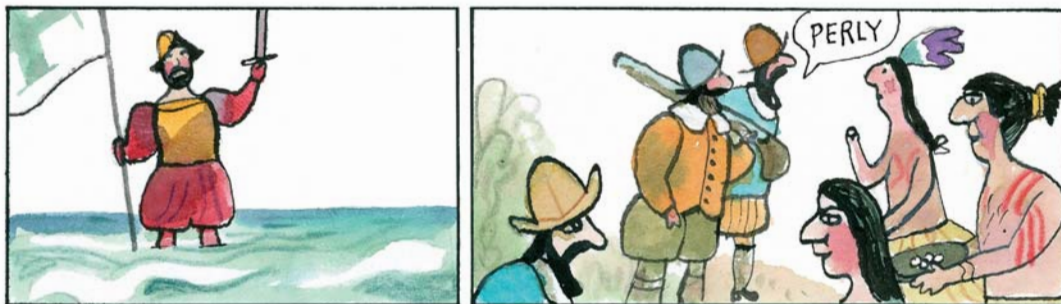
Po boji jeden z nosičů ukázal na vrchol nedaleké hory. Balboa okamžitě vydal rozkazy těm, kteří ještě mohli. Ráno dorazili pod vrchol. A zde nechal Balboa své lidi stát.



Protože on musel být první, kdo neznámé moře uvidí. Když stanul na vrcholu, měl pod sebou úžasný pohled. Neznámé moře! Teprve pak přivolal své lidi.



Když dorazili, Balboa sklonil prapor do všech stran a prohlásil vše, co viděli, za vlastnictví španělské koruny. Potom všichni společně sestoupili k mořskému břehu.



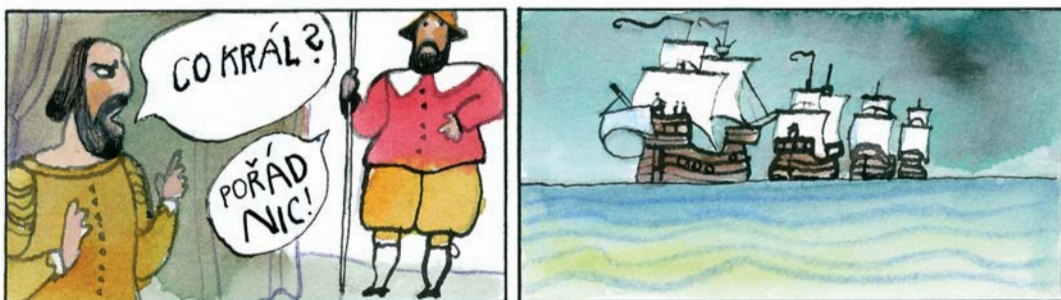
Další den Balboa ve zbroji, provázen těmi nejvěrnějšími, ještě jednou přisoudil moře španělskému králi. Balboovi muži byli u vytržení, domorodci z pobřeží jim nabízeli perly.



Právě od nich se Španělé dozvěděli, že směrem na jih leží země nebývalého bohatství. Balboovi ale bylo jasné, že s unavenými muži tuto zemi neobjeví. Dal proto rozkaz k návratu.



Zpáteční cesta byla stejně obtížná. Sám Balboa byl na pokraji sil. Po čtyřech měsících plných utrpení konečně dorazili domů.



Balboa zbohatl, ale hlavu mu stále tížilo, jak král posoudí jeho vinu. Jeho obavy se zvýšily, když jednoho dne na obzoru uviděl hned celou flotilu karavel s královským znakem.



Připlul člověk zvaný Pedrarias. Měl Balbou soudit, a pokud se ukáže, že je vinen, uvrhnout ho do želez nebo popravit. Ale na pevnině se dozvěděl o úspěchu výpravy.



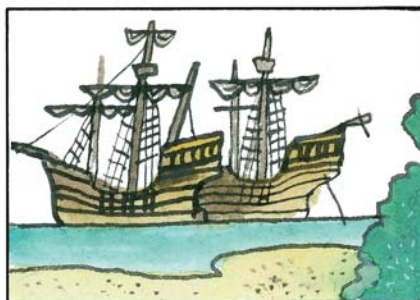
Věděl, že objevením nového oceánu prokázal Balboa králi velkou službu, že ho nemůže soudit hned. A tak ho jen pozdravil a pográtuloval mu.



Také král ve Španělsku už dostal zprávu o Balboově činu. Hned poslal Pedrariasovi příkaz, aby se s Balboou o všem radil. Ale Balboa cítil, že je v nebezpečí.



Znovu se vydal přes hory k oceánu. Tisíce domorodců vlekly dřevo, kotvy a lanoví pro čtyři lodě. Cestou v džungli červotoči dřevo rozežrali. Balboa se ale nevzdával.



Když loď postavil a zakotvil, přihnala se bouře a zničila je. Balboa nechal postavit nové dvě. Chtěl postavit ještě další dvě lodě, aby mohl vyplout za zlatem bohaté říše Peru.



Pedrarias se dozvěděl, kam má Balboa naměřeno. A tak hned pozval Balbou k sobě, že se s ním potřebuje radit. Balboa se tedy vrátil zpátky.



Hned po návratu uviděl četu vojáků. Jdou ho snad uvítat? Velitel čety Pizarro však Balbou neobjal a namísto toho mu dal ruku na rameno. To znamenalo zatčení.



Rychle se konal soud. Pro vzpuru, kterou nikdy neplánoval, byl Balboa předán katovi. A katův meč ukončil život velkého objevitele.

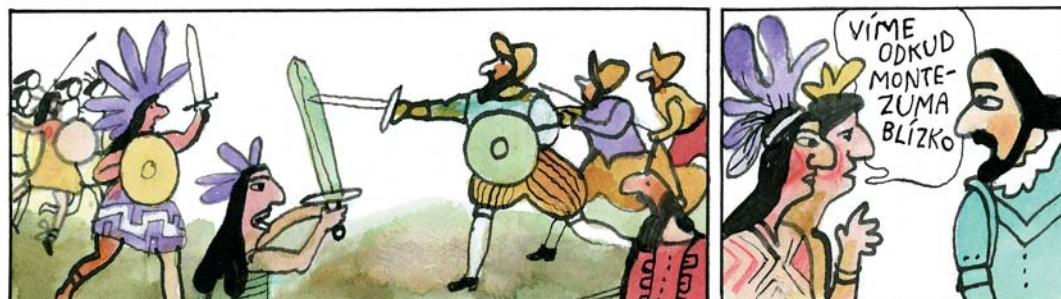
DOBYTÍ AZTÉCKÉ ŘÍŠE



Roku 1519 žil na Kubě, spravované královským místodržitelem Vélazquezem, jistý Hernando Cortés. Jako všichni, i on slýchal o bohaté říši na pevnině.



Se svolením místodržitele začal chystat výpravu. Na jeho výzvu se přihlásilo více než šest set lidí. 18. února 1519 výprava vyplula.



Když zakotvili na pevnině, stálo proti nim tisíc domorodých bojovníků. S vypětím sil jejich útok odrazili. Od zajatců se dozvěděli, kde přistát.



Indiánští běžci přinesli zprávu o vítězství bílých mužů vladaři Aztéků Montezumovi. Ten si nechal od kněží zopakovat jejich proctví.



Španělé vystoupili na pevninu a ve vedru začali stavět osadu. Zakrátko se objevil Montezumův vyslanec s bohatými dary a přáním, aby cizinci odešli.



Náhlera darů však jen roznítla Cortésovu chtivost. Montezumova vyslance poslal zpět. Osada nazvaná Vera Cruz za velkých obtíží rostla.



Španělé začínali být nespokojení. Chtěli se vrátit. Jedna skupina se pokusila tajně odplout zpět na Kubu. Cortés je dal pochytat a vůdce bez okolků pověsit.



Aby už nikoho něco podobného nenapadlo, dal Cortés všechny lodi spálit. Bílým mužům nezbylo, než vyrazit do srdce pětimilionové říše.



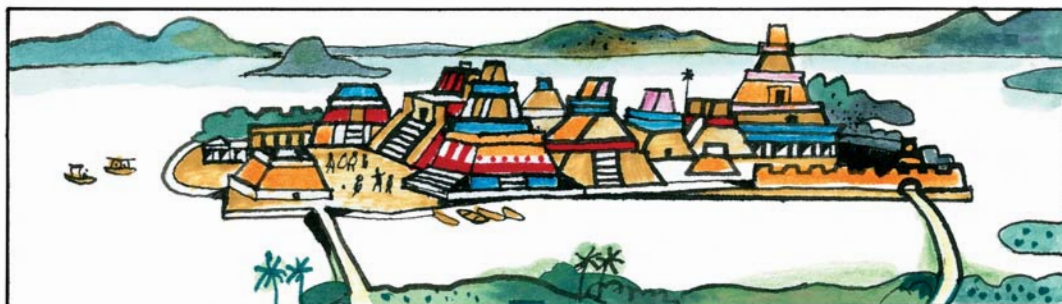
Španělé šli vysokohorským terénem, až se dostali na území Tlaxcalanů, tradičních nepřátel Aztéků. Tlaxcalané se projevili i jako nepřátelé Španělů.



Třikrát je napadli, třikrát byli odrazeni s velkými ztrátami. Nakonec uzavřeli s Cortésem mír a stali se jeho spojenci.



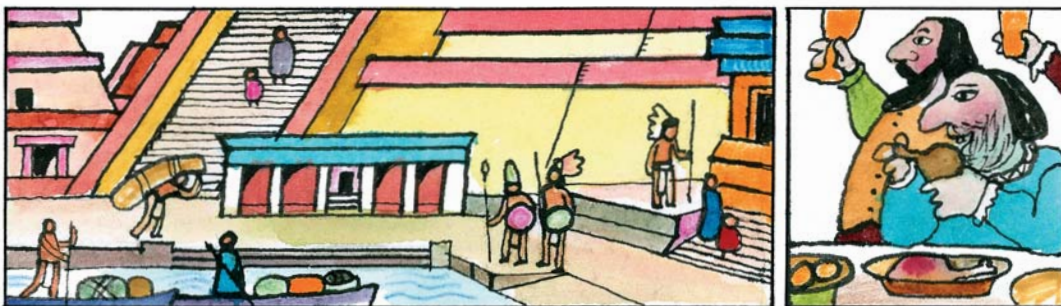
Když se Montezuma dozvěděl, že Cortés porazil úhlavní nepřátele Aztéků, jeho obavy vzrostly. Do Tlaxcaly vypravil posly s bohatými dary.



Španělé si na tlaxcalském území tři týdny odpočinuli. Potom, spolu s šesti tisíci Tlaxcalany, vyrazili. Cestou zničili město Cholulu a v listopadu dospěli k Tenochtitlanu.



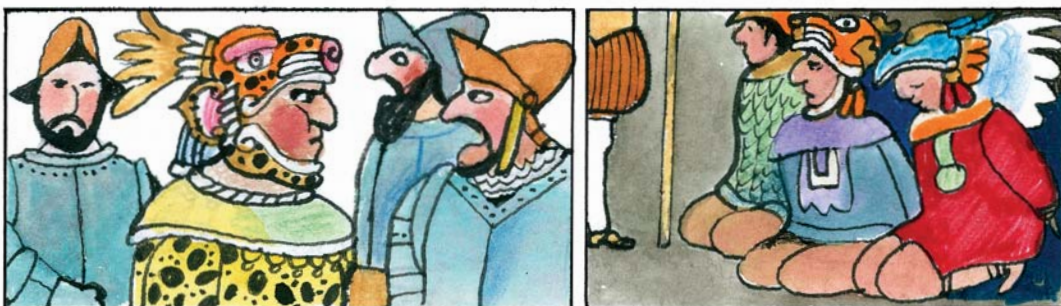
Montezuma, provázen čtyřmi sty šlechticů, Cortése přivítal. Španělé bez překážek vstoupili do hlavního města Aztécké říše.



A zdálo se jim, že sní. Pohádkově vystavené město na jezeře bylo spojeno s břehy širokými hráziemi. Ve městě jedna hostina za druhou, pořádané samostatným vládařem.



Přesto se však necítili dobře. Nacházeli se uprostřed opevněného města a stačil jediný Montezumův pokyn, a přesila Indiánů by je bez problémů mohla pobít.



Proto se Cortés rozhodl k zoufalému kroku. Uprostřed dvořanů a hodnostářů se Montezuma zmocnil. Šlechtice, kteří se bouřili, dal Cortés spoutat.



Cortés uvězněnému Montezumovi nařídil, že nesmí Španělům v ničem odporovat, a on poslechl. Dokonce nechal upálit vůdce svých vojáků za to, že Španěly napadl.



A tak dobyvatelé mohli nerušeně drancovat indiánské poklady nejen v Tenochtitlanu, ale i v různých místech aztécké říše. Montezuma, který to věděl, mlčel.



Na jaře roku 1520 dostal Cortés zlou zprávu. Montezumu svěřil Alvaradovi. Se 70 lidmi přepadl v noci guvernérovy vojáky. Přesvědčil je, aby se k němu přidali.



Vrátil se do Tenochtitlanu. Tam vypuklo povstání, neboť Alvarado dal pobít bezbranné indiánské tanečníky. Cortés donutil Montezumu, aby své poddané uklidnil.



Vladař chtěl promluvit ke svému lidu. Z davu vylétl kámen a zasáhl Montezumu do hlavy. Po třech dnech Montezuma zemřel a v čele Aztéků stanul nový vůdce.



Boj byl krutý. Cortésovi docházely potraviny, střelivo i voda. Dobyvatelé musili opustit Tenochtitlan dřív, než je Aztékové pobijí. Pokusili se o to v noci 2. července 1520.



Španělé v brnění, vlekoucí bedny s kořistí, byli nemotorní. Toho využívali pohybliví Aztékové a napadali je na každém kroku. Dobyvatelé přišli o všechna děla.



Z Tenochtitlanu se probil jen vyčerpaný zbytek Španělů. Směřoval do spřátelené Tlaxcaly. Ale v půli cesty se dobyvatelům postavilo 200 tisíc aztéckých bojovníků.



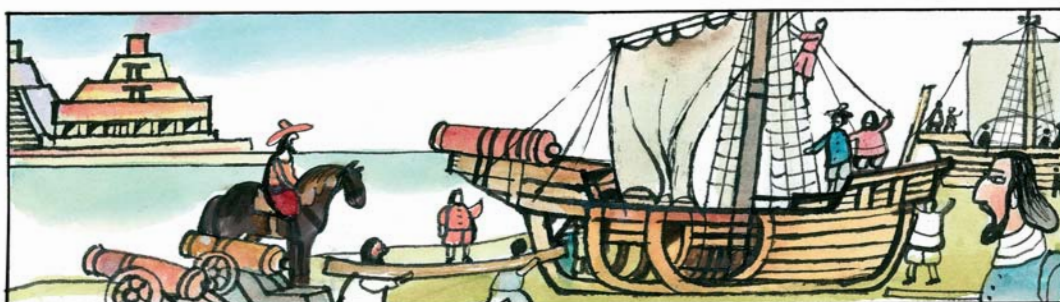
Hrstka vyčerpaných Španělů neměla proti indiánské přesile naději. Když bylo nejhůř, Cortés se odvážnou jízdou prodral k vůdci Aztéků a vyrval mu posvátný znak.



To způsobilo, že se pověřiví Aztékové dali na útěk. Bitva byla zachráněna. Španělé dotáhli do spřátelené Tlaxcaly nabrat sil. Z Kuby a Jamajky přijížděly nové posily.



Cortés plánoval nový útok. Dobře věděl, že jen s vojáky hlavní město nedobude. Proto nechal rozebrat lodě a po částech je dopravit k jezeru obklopujícímu Tenochtitlan.



Tam je dal znovu sestavit. Aztékové se však také připravovali k obraně města. Koncem dubna 1521 spustili Španělé lodě na vodu. Útok mohl začít.



Loďní děla bombardovala město, pěšáci spolu s Tlaxcalany se bili na hrázích. Španělé používali dokonce i jakési dřevěné tanky.



Tenochtitlan se bránil urputně. Indiáni se bili jako lvi, ale bez zásob potravin se jejich boj stával zoufalým. Odvážný vůdce obránců byl zajat.



Ve městě vypukl mor, který do Ameriky zavlekli Španělé. Obráncům zbyla jediná možnost. Vzdát se. Tak padl Tenochtitlan do rukou Španělů. Ti nechali město vyklidit.



Pak v něm tři dny řádili jako zblblí. Když skončili, zbyly z pyšného města jenom kouřící trosky. Slavné město bylo na věky zničeno. Tak skončila slavná říše Aztéků.

PRVNÍ CESTA KOLEM SVĚTA



V roce 1518 předstoupil před španělského krále Karla I. zkušený portugalský plavec Fernando Magalhães. Doma v Portugalsku pro své plány nenašel pochopení.



V Seville prožil Magalhães nelehký rok příprav. Portugalští agenti šířili pomluvy, Španělé zase viděli v Magalhãesovi cizince, přestože si pošpanělštil jméno na Magellan.



Na cestu světili Španělé Magellanovi pět vysloužilých lodí. Staří námořníci se nad nimi ušklibali a lidé se divili, proč bere Magellan zásoby na dva roky.



Vypluli. Námořníci od počátku nedůvěřovali Magellanovým plaveckým schopnostem. Po jedné roztržce dal admirál uvěznit kapitána jedné z lodí, šlechtice Cartagenu.



Ale napětí nepolevovalo. Rozptýlilo se až u břehů Brazílie, kde přistáli. Tropický les, čerstvé ovoce, čistá voda, pohostinní domorodci, to vše uklidňovalo.



Pak pokračovali podél amerických břehů k jihu. Hledali průliv, ale našli jen ústí velké řeky La Plata. Blížila se zima. Námořníci začali opět reptat.



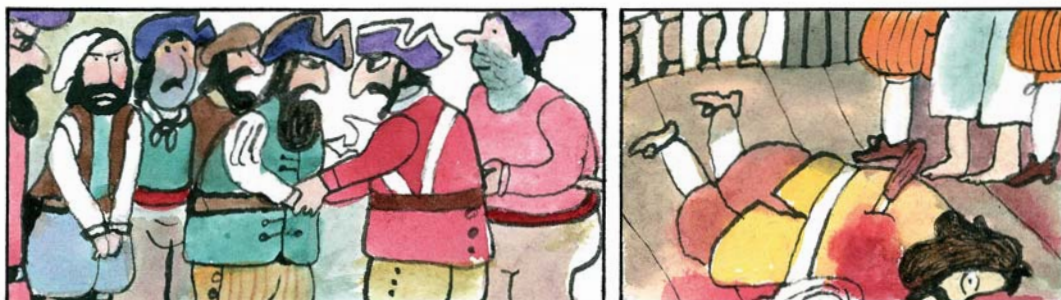
Zkoumali každý záliv. Tím se plavba zpomalovala. Jednoho dne, v zálivu Julián, Magellan rozhodl, že přezimují. V mužstvu to vřelo nespokojeností.



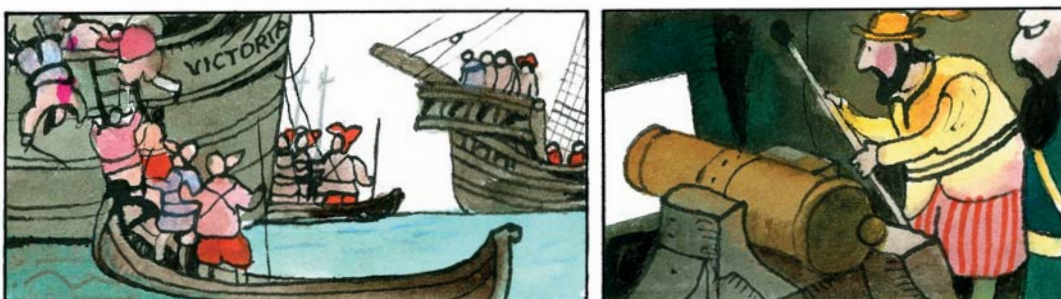
Na dvou lodích důstojníci vyvolali vzpouru. Za noci vzbouřenci přepadli třetí loď, lodivoda zabil a kapitána spoutali.



V době vzpoury Magellan spal. Co se vlastně přihodilo, mu řekli ráno námořníci, kteří pluli na pobřeží pro vodu a pro dřevo.



Vzbuřenci poslali námořníky s poselstvím. Magellan je uvěznila místo nich poslal své lidi s dopisem veliteli vzbuřenců. Než velitel dočetl, byl zabit.



Vzápětí Magellanovi lidé dobyli jednu ze vzbuřených lodí. Nyní měl admirál tři lodi. Zbývajícím dvěma vzbuřeným vzkázal, že nemají žádnou naději.



Jednoho ze vzbuřených velitelů dal Magellan popravit. Další, Cartagenu a kněze, který vyzýval ke vzpouře, vysadil na pustém pobřeží. Nikdo už o nich neslyšel.



V zálivu, kde vypukla vzpoura, zůstali ještě čtyři měsíce. Když nastalo jaro, vyslal Magellan nejmenší z lodí na průzkum k jihu. Se sluncem se objevili i lidé.



Byli vysocí, silní a měli velká chodidla. Námořníci se bavili, když viděli, jak jsou domorodci vyjevení z dárků, které jim dali.



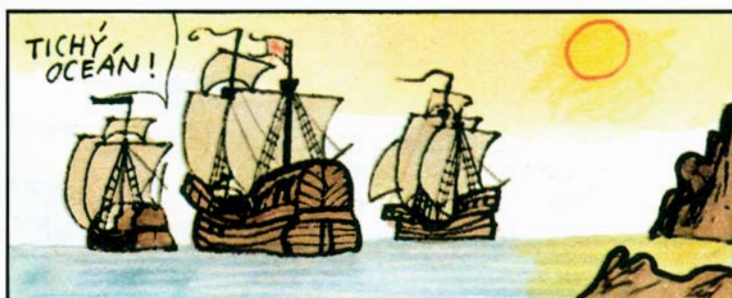
Průzkumná loď se dlouho nevracela. Jednoho dne spatřili dva zbědované muže. Byli z průzkumné lodi, která ztroskotala. Pro zbývající ztroskotance poslal Magellan dva čluny.



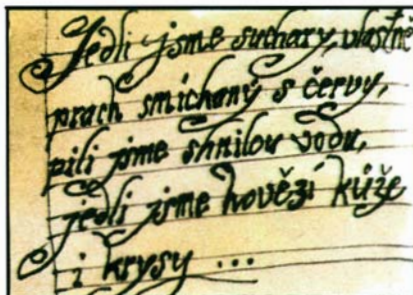
24. srpna 1520 vyplula flotila k jihu. Před plavidly se objevil nový záliv. Na vrcholcích se třpytil sníh. Vypadalo to, jako by hořel.



Průjezd, který našli, byl úzký. Magellan tedy vyslal na průzkum dvě lodě. Strhla se bouře. Když utichla, průzkumné lodě se vracely a střílely z děl...



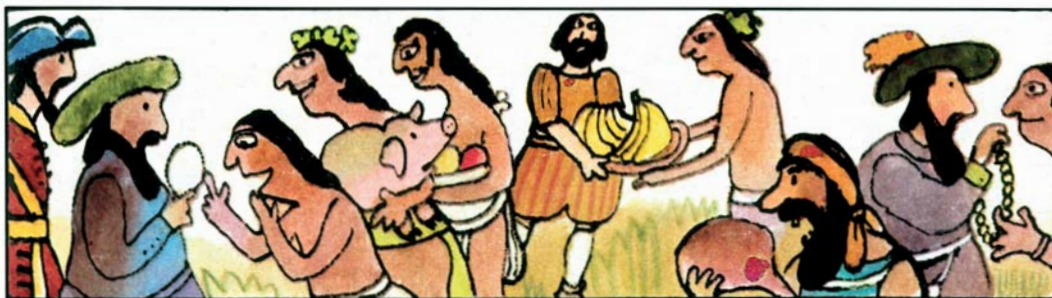
...na znamení, že voda je stále slaná a že průliv existuje. 28. listopadu 1520 vpluly tři lodě na klidné moře. Ano, jen tři, neboť Magellanova největší loď prchla.



Magellan se domníval, že ostrovy koření, Moluky, nebudou daleko. Jenže plul už 50 dní. Potraviny docházely, muži umírali na kurděje, posádka strašně hladověla.



6. března konečně plavci spatřili zeleň. Ke karavelám připluly lodky s domorodci, kteří, co mohli, to na palubách ukradli. Vysílení námořníci jim ani nebránili.



Magellan dovedl své karavely až k Filipínám, jejichž obyvatelé projevili vzácnou pohostinnost. Za hřebínky, korále a zrcátka přiváželi na loď ovoce, vepře a rýži.



Nemocné Magellan dopravil na břeh, kde se zotavili. Plavba mohla pokračovat, ale Magellan se rozhodl pomoci místnímu vládci v boji s jeho sousedy na blízkém ostrově.



V čele oddílu šedesáti mužů se Magellan vydal na ostrov a pustil se do boje s domorodci. První úspěch vystřídalo neočekávané nebezpečí.



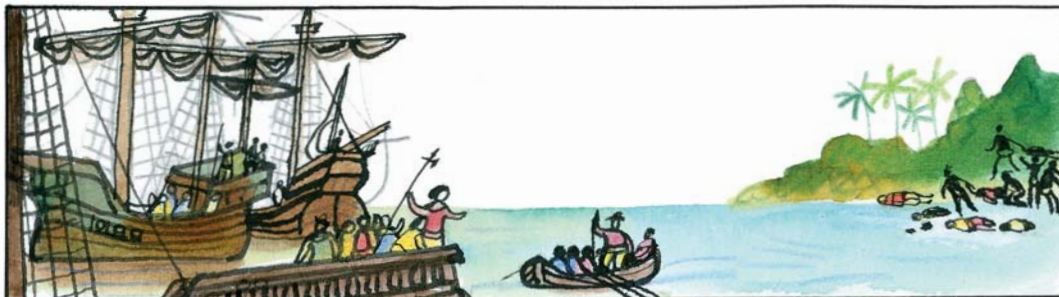
Z pralesa vyrazilo půldruhé tisíce domorodců. Na Španěly se sneslo krupobití šípů a oštěpů. Salvy z pušek domorodce zastavily jen na okamžik.



Domorodci se kryli štíty a zasypali Španěly kopími, šípy a kameny. Bílí muži se dali na útěk. Zraněného Magellana zasáhlo kopí. Domorodci ho v mžiku ubodali.



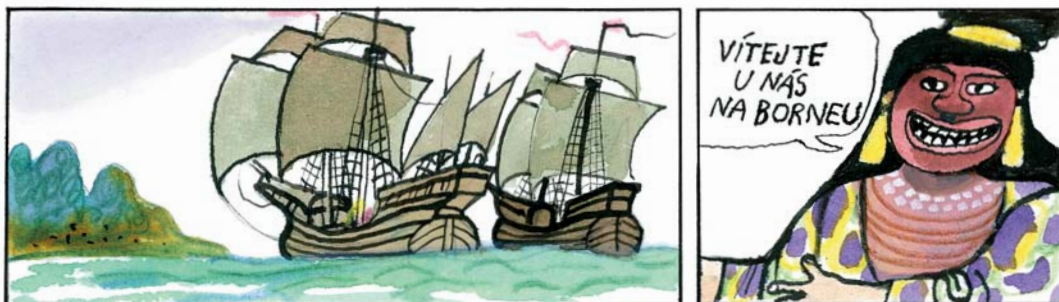
Když sultán Carlos viděl porážku Španělů, jeho sympatie k bílým mužům rázem vyprchaly. Španěly, kteří před odplutím přišli o zásoby, dal povraždit.



Námořníci sledovali s hrůzou, jak jsou mrtvá těla kamarádů vláčena po břehu do moře. Sultán ušetřil jen Serrana, nového velitele po Magellanově smrti.



Námořníci chtěli Serrana zachránit, ale Carválho, Serranův švagr, je vrátil. Z 265 mužů zbývalo jen 108. Málo na tři lodě. A tak poškozenou Concepción spálili.



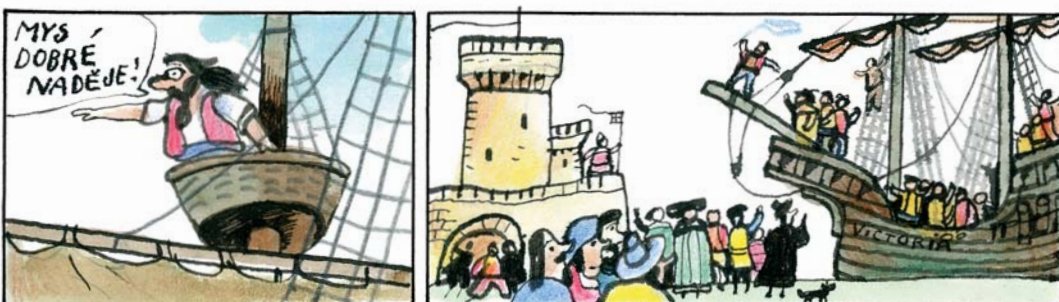
Další plavba zavedla loď na Borneo, kde začali plavci obchodovat. Přijali i pozvání krále ostrova k hostině. Ale ani zde nemělo přátelství delší trvání.



8. listopadu 1521 dopluli k cíli, na Moluky. Zde prožili šťastné dny lenošení, dokud nebyly loď plně naloženy kořením. 18. prosince začala cesta domů.



Ale vyplula jen Victoria. Druhá loď, Trinidad, musela být opravena. Opravy pokračovaly, zatímco Victoria se blížila k břehům Španělska.



Vodami Indického oceánu, kolem Afriky, s dvaadvaceti námořníky na palubě Victoria dorazila do Sevilly jako první loď, která obeplula svět.

PÁD ŘÍŠE INKŮ



V roce 1522 se v Panamě často scházeli tři muži. Pizarro, muž, který zatkl Balbou, dobrodruh Almagro a kněz Luque. Plánovali, jak dobýt bohatou říši na jihu.



Kněz Luque se nechtěl výpravy zúčastnit, ale opatřil od guvernéra Pedrariase povolení k plavbě. V prosinci 1524 sehnal Pizarro sto lidí a vypluli k bohaté říši Peru.



Kdekoli Španělé přistáli, docházelo k bojům s Indiány a ztrátám na životech. Pizarrovi nezbylo, než se vrátit. Stejně se vedlo i Almagrovi o tři měsíce později.



Pizarro se však nevzdával. Roku 1526 sehnal dvě lodě a 160 mužů k nové výpravě. Přistál na ostrově těsně pod rovníkem. Almagra poslal zpět pro posily a čekal.



Ubíhaly měsíce. Muže trápily nepřetržité deště a komáři. Konečně spatřili loď. Nebyl to však Almagro, ale komisař nového panamského guvernéra. Pizarro promluvil.



Třináct mužů a Pizarro přestoupilo čáru. Ostatní se vrátili. A třináct věrných čekalo ještě sedm měsíců než Almagro připlul. Bez posil.



Přesto vypluli a dosáhli peruánských břehů. Domorodci přijali bílé muže, které upoutala výstavnost města, přátelsky. To, co viděli, pak vyprávěli Španělé v Panamě.



Na nového guvernéra neudělaly Pizarrovy zprávy dojem, a tak peníze na novou výpravu nebyly. A tu kněz Luque dostal nápad. Byl to Pizarro, kdo odplul do Španělska.



Když se v létě 1528 objevil Pizarro u španělského dvora, měl štěstí. Císař byl jeho plánům nakloněn. Navíc se zde Pizarro setkal s Cortésem, dobyvatelem Mexika.



Když se Pizarro vrátil do Panamy, nepohodl se hned s Almagrem. Přesto však oba připravili výpravu. Pizarro vyplul se 180 muži a 20 koňmi.



Po přistání pochodovali těžce oděni Pizarrovi muži tropickým vedrem k městu Tumbes, které dobyli a získali bohatou kořist. V té době dorazil Almagro s posilami.



Dobytí říše Inků mohlo začít. Když Pizarro zjistil, že sídlo vládce Inků je v Cajamarce, hned se tam vydal. Nejdřív ale museli Španělé zdolat vysoké hory Andy.



U Cajamarcy spatřili ohromný tábor s třiceti tisíci bojovníky, chránícími svého vládce Atahualpu. Pizarro poslal jezdce, aby pozvali Atahualpu na setkání s ním.



Příští den vyslal Atahualpa k Pizarrovi posla. A Pizarro se uchýlil ke vzkazu, za nějž by se nestyděl žádný bandita. Atahualpa vzkázal, že tedy přijede beze zbraní.



Pizarro se na setkání důkladně připravil. Ukryl ozbrojence, dal nabit a namířit děla. Pak vybral dvacet mužů, kteří se měli Atahualpy zmocnit násilím.



Atahualpa se blížil ve slavnostním průvodu. Vstříc mu vyšel kněz s tlumočníkem. Kněz podal vládcovi bibli. Inka ji otevřel, ač viděl knihu poprvé. Pak ji odhodil.



Když Atahualpa promluvil, kněz začal křičet, aby Španělé pomstili pohanu víry. Poté Pizarro se čtyřmi Španěly přikročil k Inkovi a dal znamení vojákům.



V tu chvíli nastalo boží dopuštění. Ozvalo se trubení, rány z děl, jezdci i pěšáci zaútočili. Indiáni se ani nebránili a vůdcové u Inky byli pobíjeni.



Za pár chvil leželo na zemi několik tisíc mrtvých. Atahualpa se stal Pizarrovým zajatcem. Brzy ale prohlédl chtivost Španělů, a proto přišel s návrhem.



Pizarro souhlasil. Den za dnem přinášeli indiánští nosiči zlaté předměty, ale pořád to bylo málo. A tak Atahualpa poslal Španěly do bohatého města Cuzca.



Španělé přivezi i zlaté desky, které strhli z Chrámu Slunce. Vnikli i do svatyně, kde měly být poklady, ale nenašli nic. Kněží před nimi poklady ukryli.



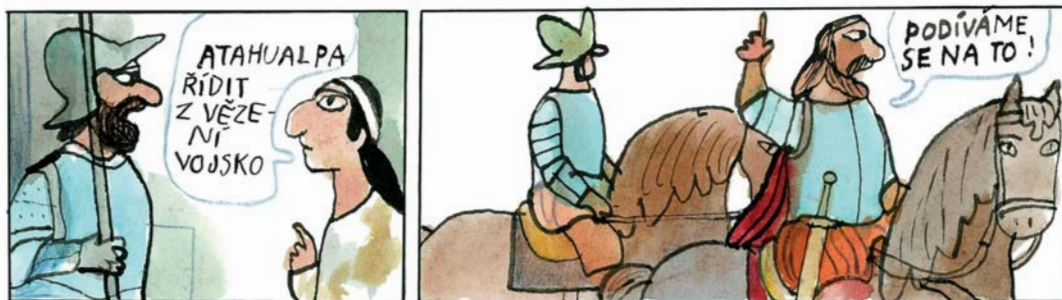
Tři měsíce po zajištění Atahualpy přitáhl do Cajamarcy Almagro s posilami. Tehdy také došlo k dělení kořisti, nádherných zlatých výrobků nesmírné ceny.



Nakonec Pizarro rozhodl, že výrobky přetaví na zlaté pruty stejné váhy. Indiánští zlatníci tavili nepřetržitě čtyři měsíce. Pak Španělé oddělili pětinu králi.



Každý dostal svůj díl. Pizarro největší. Náhle byl každý ze Španělů bohatcem. Ale doopravdy zbohatl málokdo. Většina své zlato a stříbro promrhala nebo prohrála.



Za čas se v Cajamarce začalo šířit, že Inka velí z vězení vojsku, které ho má osvobodit. Dva Španělé se odjeli přesvědčit, co je na pověstech pravdy.



Ještě než se vrátili, dal Pizarro Atahualpu odsoudit k smrti na hranici. Inka, aby se zachránil před upálením, se stal katolíkem a byl uškrcen.



Rozsudek přijal s klidem a své děti svěřil Pizarrovi. Aby dodal svému jednání zdání práva, dosadil Pizarro jako nového Inku zbabělého Toparcu.



Potom odtáhli Španělé k starému sídelnímu městu Cuzcu. Během cesty se dopustili dalších zločinů. Když dorazili k městu, Pizarro promluvil k vojákům.



V listopadu 1533 vtrhli Španělé do Cuzca a vyplenili vše, co se dalo. Přes Pizarrův zákaz olupovali i obyvatele. A všechno zlato skončilo opět v tavicích pecích.



Počátkem roku 1535 měli Španělé říši Inků zcela pod kontrolou. Založili nové hlavní město zvané Město Králů, dnes Lima. Tím skončilo dobytí Peru.



A jak dopadli dobyvatelé? Začali bojovat mezi sebou. Výsledkem bylo, že Pizarrův bratr dal uškrtnit Almagra a ve Španělsku za to pobyl 22 let ve vězení.



Almagrův syn zosnoval spiknutí, které skončilo zavražděním Pizarra v roce 1541. O rok později skončil pod katovým mečem i on.

DOBRODRUH FRANCIS DRAKE



Když Angličan Francis Drake na moři začínal, obchod s otroky jen kvetl. Byl totiž jednoduchý. Stačilo v Africe otroky nachytat a v Americe je prodat.



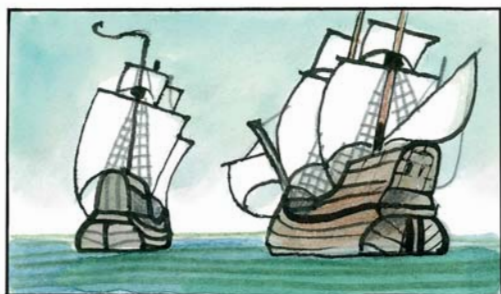
Problém byl však v tom, že úředníci španělského krále v Americe neměli sice nic proti otrokářům španělským, ale na anglické byli jako psi.



První Drakeova otrokářská výprava proběhla hladce. Při druhé otroky prodali, peníze sebrali, ale než stačili odplout, objevilo se španělské loďstvo.



Drake sice Španělům unikl, ale druhou loď opustil a nechal napospas nepříteli. V Anglii ho takto slavně nepřivítali. Ale měl peníze a koupil dvě lodě.



Odplul s nimi do Panamy. Tam přepadl španělská plavidla, vylupoval je a vraždil kapitány. Brzy nashromáždil velké jmění.



Španělé o Drakeovi věděli a v přístavech na něj číhali. Drake se proto vrhl na vozy, které po pevnině přepravovaly zlato z tichomořského pobřeží.



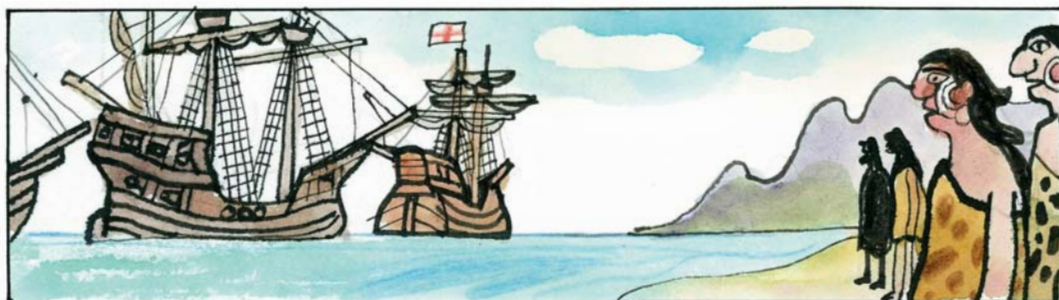
Po čase naložil z lupy, co jen uvezl, a odplul do Anglie. Tam náklad dobře prodal a část peněz věnoval i královské pokladně. Za to se stal šlechticem.



Sir Francis mohl žít v dostatku, ale táhlo ho to na moře. Po pěti letech v roce 1577 vyplul se šesti plavidly. Minul Gibraltar a pokračoval dál na jih.



Teprve uprostřed oceánu Drake promluvil. Jeho muži viděli, že není naděje na snadnou kořist a byli znepokojeni. Za 63 dní dosáhli brazilských břehů.



Když pluli dál na jih, setkali se s Patagonci, jako před nimi Magalhães. Přistáli v zálivu, kde se před padesáti lety Magalhães potýkal se vzpourou.



A právě zde dal Drakeův přítel Daughy zmrskat námořníka, jenž pouze plnil Drakeův rozkaz. Drake za to odsoudil Daughyho k smrti.



V zálivu Julián dal také Drake zničit tři poškozené lodě a se třemi pokračoval k jihu. V Magalhãesově průlivu se mu potopila další loď.



Dvě Drakeovy lodě průlivem propluly, ale ztratily se jedna druhé. Drake se pustil do Tichého oceánu, druhá loď, jako Magalhãesova San Antonio, plula domů.



Drake s 45 muži se plavil vzhůru podél pobřeží. Španělské lodě, které potkal, posílal ke dnu a poklady ukládal do své Zlaté laně.



Jednou uviděl na obzoru velkou galeonu naloženou zlatem. Zlatá laň těžkou galeonu snadno dohnala a za pár hodin bylo španělské zlato v jejím podpalubí.



Drakeova loď, naplněná drahým kovem, směřovala k severu. Drake věděl, že je ve špatném stavu, ale nevěděl, kde ji opravit, když celé pobřeží bylo v rukách Španělů.



Dopluli až do míst, kde se dnes rozkládá San Francisco. Indiáni přijali Drakea vlídně. Na závěr pobytu dal Drake na pobřeží postavit pomník.



Nadešel čas návratu. Po celém pobřeží Španělé Drakea čekali, a tak musel zkusit to, co už dokázal Magalhães, se starou lodí obeplout svět.



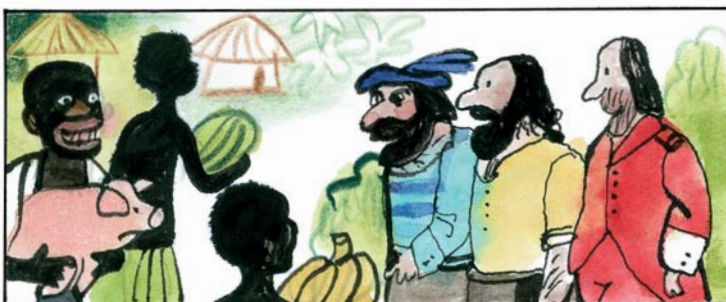
Uprostřed oceánu Zlatá laň uvízla na mělčině. Kostra červotočem prožrané lodi však vydržela. Ale ani když loď odlehčili, nepomohlo to.



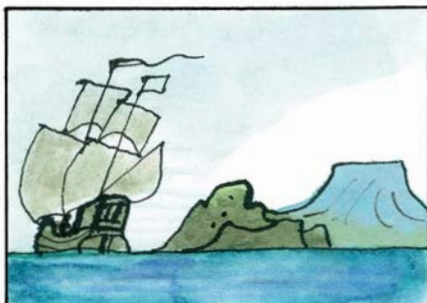
Tu se však stalo něco neočekávaného. Mohutná příbojová vlna Zlatou laň uvolnila. Další cesta probíhala klidně. Přistáli u břehů Číny a Indie.



Měli štěstí, že nepotkali žádné portugalské plavidlo. A to museli plout podle neúplných map, neboť Španělé i Portugalci své objevy úzkostlivě tajili.



Často se zásobovali čerstvými potravinami a vyhnuli se tak kurdějím. Věděli, že Indický oceán není pro piráty bezpečný, a proto se nesnažili žádnou loď přepadnout.

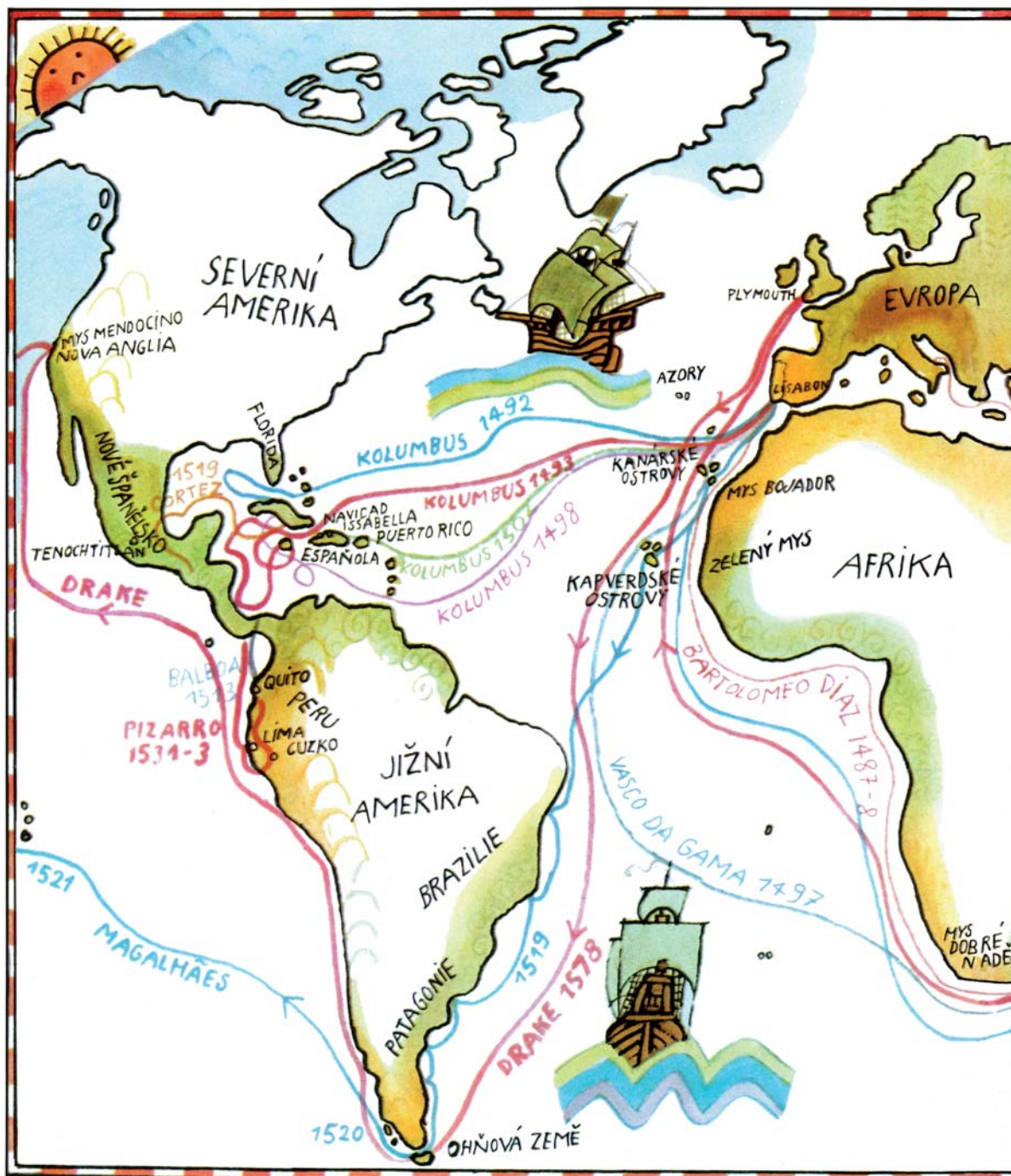


Obepluli mys Dobré naděje a nepozorováni dopluli v září 1580 do britského Plymouthu, naloženi drahým kovem. Uskutečnili tak druhé obeplutí Země.

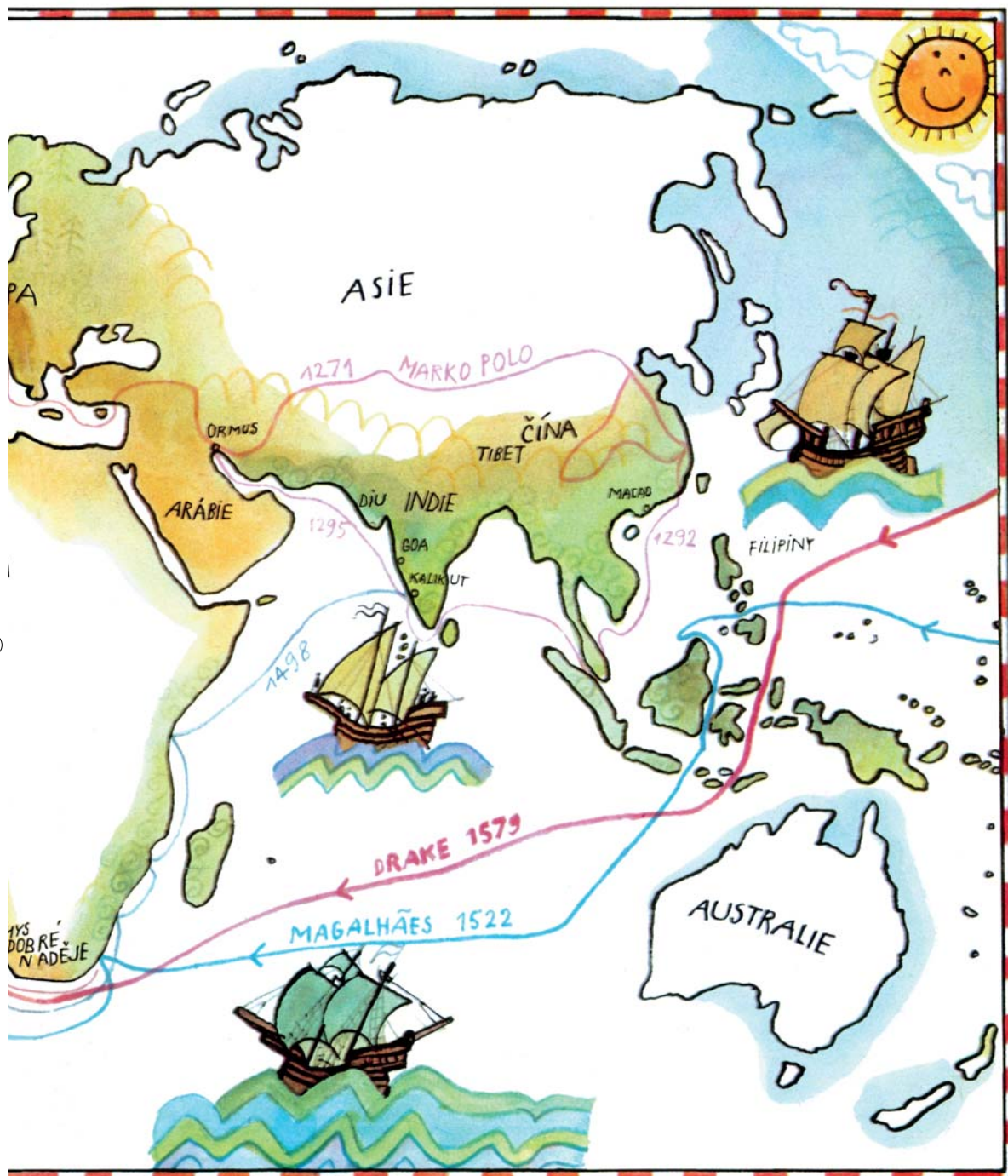


Královna Alžběta I. udělala z piráta Drakea admirála. A Drake si navykl žít v přepychu. Celá Anglie dlouho hovořila o jeho hostinách a pitkách.

MAPA OBJEVNÝCH CEST



Roku 1580 byl svět už obeplut dvakrát. Přesto Evropané dosud nevěděli nic o Austrálii, z Afriky znali pouze úzké pruhy pobřeží, vnitrozemí bylo pro ně velkou neznámou. Z Ameriky znali sotva třetinu území, mnoho ostrovů v Tichém oceánu čekalo na své objevení. Jenže člověk je tvor

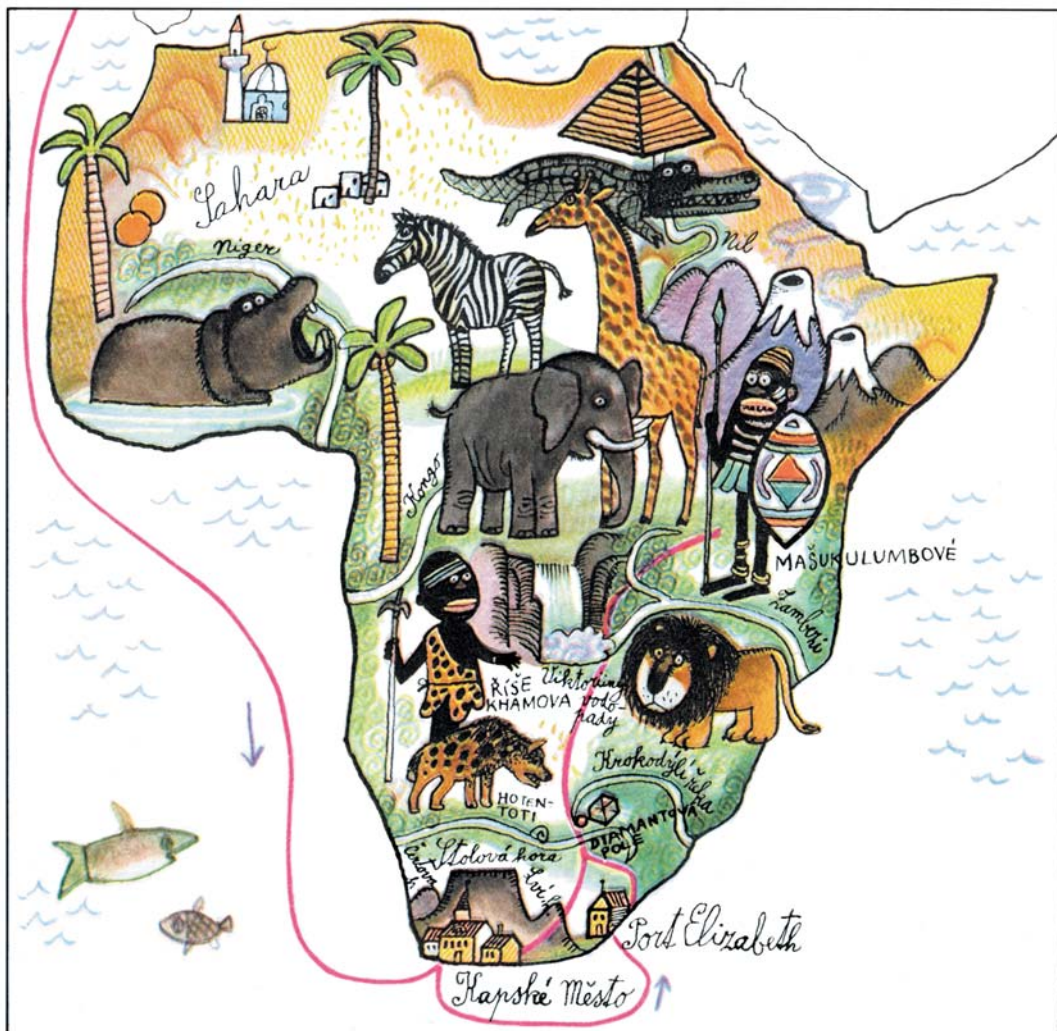


zvídavý. Na své cesty se připravovali další a další cestovatelé. Bylo však třeba ještě mnoha let, nezměrného úsilí a odvahy, abychom svět poznali tak, jak ho známe dnes.

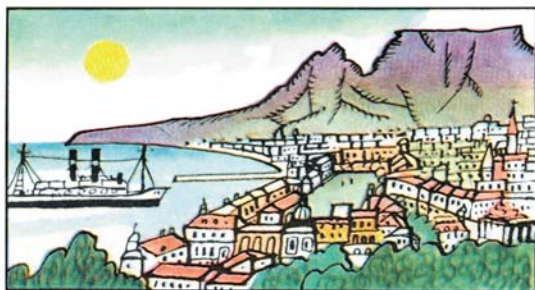
VÝPRAVA EMILA HOLUBA



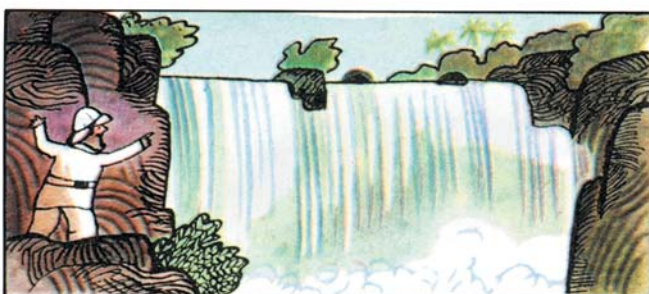
Necelých třicet let před začátkem dvacátého století vystudoval v Praze na lékaře rodák z Holic Emil Holub. Jeho hlavním zájmem však bylo zkoumání tehdy tajemného světa dle – Afriky.



V únoru Emil Holub skončil studia. V květnu téhož roku odjel do Prahy a po pětadvaceti dnech přistál v Kapském Městě na pobřeží Jižní Afriky.



Zde žili ve městech běloši, protože nedaleko pobřeží byla velká naleziště diamantů. Emil Holub pracoval jako lékař a opatroval si tak peníze na cestu do vnitrozemí.



Během své první cesty sbíral nerosty, hmyz, rostliny, kůže ze zabitých zvířat, výrobky domorodců. Jako jeden z prvních bělochů spatřil dnes slavné vodopády na řece Zambezi.



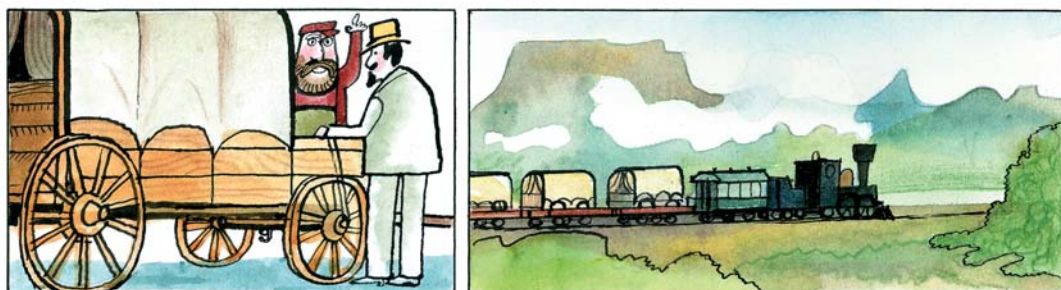
S černými obyvateli Afriky si dobře rozuměl. Věřili mu, že přichází s dobrými úmysly. Holub mínil přejít Afriku až k břehům Atlantského oceánu. Záchvaty zimnice ho však donutily vrátit se.



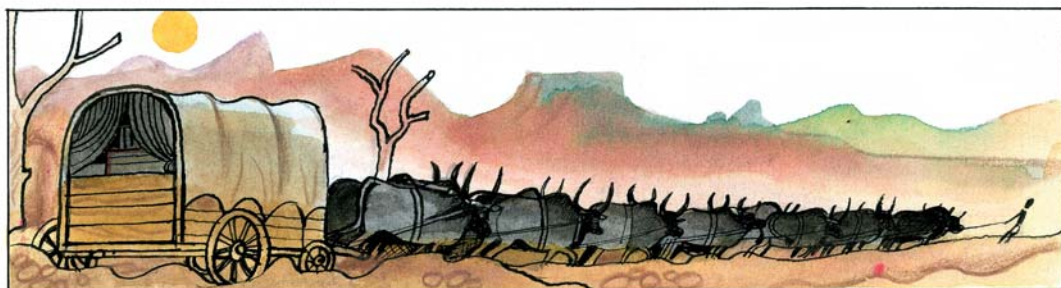
Uspořádal výstavy v Praze a ve Vídni, přednášel. Sháněl peníze. Chystal cestu, jakou dosud nikdo nepodnikl. Chtěl projet tajemný africký světadíl napříč – od jihu k severu.



Po čtyřech letech příprav nastal čas odjezdu. Kromě Emila Holuba jeli do Afriky čtyři Češi, Rakušan a Maďar. Členem výpravy byla i Růžena Hofová, která se stala Holubovou ženou.



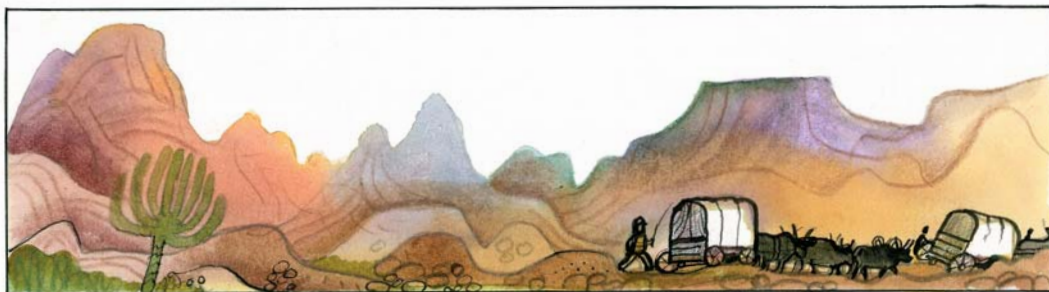
V Kapském Městě musel Emil Holub koupit další nezbytné věci. Po vyřízení nutných záležitostí cestovatelé vše naložili a odjeli do nejsevernější železniční stanice.



Teprve zde nastaly opravdové obtíže. Cesta vedla písčitou krajinou. Kola vozů se bořila hluboko do písku. Mnohdy bylo potřeba třiceti volů, aby se vůz pohnul.



Jednoho dne tažná zvířata onemocněla. Emilu Holubovi se je však podařilo zachránit. Výprava mohla pokračovat v cestě do tajemného nitra Afriky.



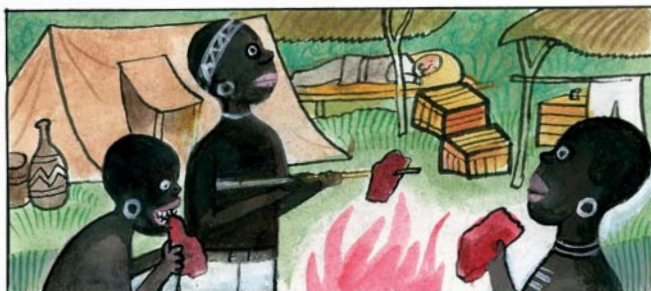
Další obtížný terén. Propasti, výmoly, rokle, krajina bez vody. Nebylo možné jít podél vozů, neboť se mohly každou chvílí překotit. Ujet sto metrů trvalo někdy i několik hodin.



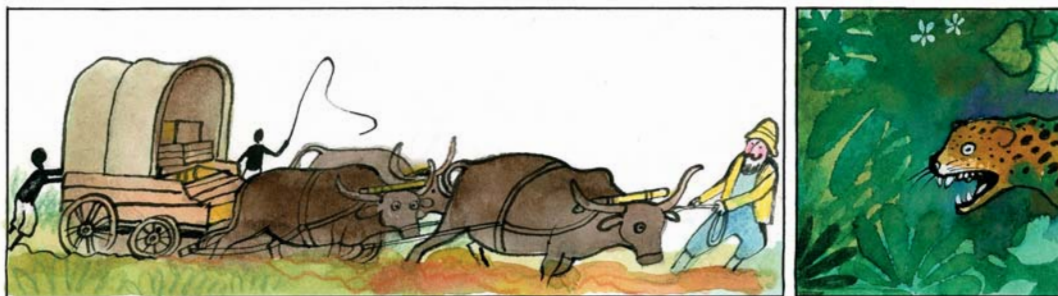
Unavení cestovatelé dospěli konečně k pramenům s množstvím tropických rostlin. Zvířata se začala okamžitě pást. Po chvíli se však voli začali potácet a několik jich bylo v posledním tažení.



Napásli se totiž jedovaté trávy „machau“. Bylo třeba se přemístit tam, kde „machau“ nerostla, a zachránit, co se dalo. Emil Holub sice objevil protijed, ale většinou už bylo pozdě.



Jednoho dne hladoví černoši začali jíst maso z otrávených zvířat. Brzy se k nim připojili i běloši, nakonec i sám dr. Holub. Hlad byl větší než strach, zda maso z otrávených volů neuškodí.



Maso z otrávených volů však neuškodilo. Zvířata, která přežila, byla tak zesláblá, že lidé museli při tažení vozu pomáhat. Výprava byla v neustálém nebezpečí, v noci hrozily útoky šelem.



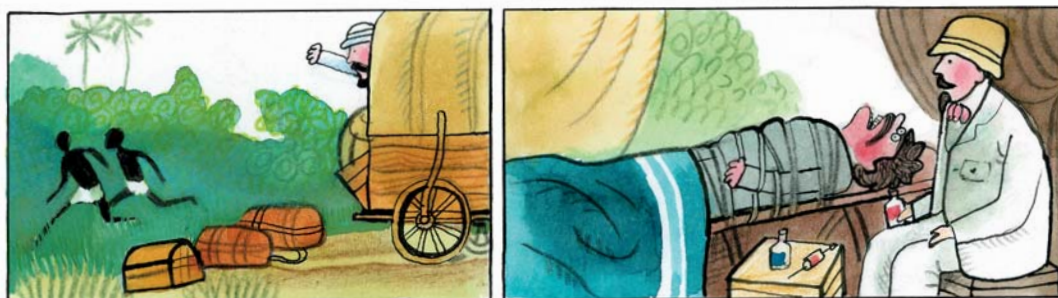
Emil Holub s několika muži navštívil znovu vodopády na řece Zambezi. Do tábora se všichni vrátili nemocní malárií. V suchém podnebí se nemoc den ze dne zhoršovala.



Konečně zapršelo! Stav nemocných se trochu zlepšil. Emil Holub poslal černé nosiče pro léky do místa 200 km vzdáleného. Poslové se vrátili bez léků. Brzy nato zemřel jeden člen výpravy.



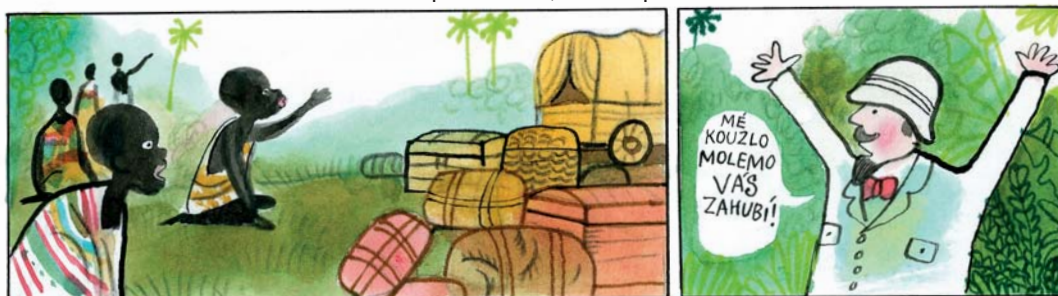
Druhého dne ho pochovali. Smrt kamaráda odradila od cesty dalšího z bílých. Doktor Holub s ním poslal zpět i nemocného, jehož nemoc nebylo možné v Africe léčit.



Přesto výprava pokračovala v cestě. Čím více se blížili k říši Mašukulumbů, černí nosiči dostávali strach. Někteří utekli, ostatní šli neradi. Cestou, za strašných záchvatů, zemřel další z bělochů.



Bylo třeba najít nové nosiče. Doktor Holub jim platil pestrými látkami a skleněnými perlami. Také domorodí vladaři si nechávali zaplatit za to, že své poddané uvolnili.



Ale nosiči po několika dnech stejně odmítali jít dál. Chtěli další odměnu. Doktor Holub je musel stále přesvědčovat. Když to nepomáhalo, hrozil jim kouzly, na něž černoši věřili.



Za takových potíží se muži Emila Holuba jako první běloši ocitli v říši obávaných Mašukulumbů. Bryz první Mašukulumby spatřili. Z jejich pohledů šla hrůza.



Mašukulumbové, s nimiž se výprava setkala, se chovali vůči bělochům nenávisně. Věřili totiž, že běloši jsou maskovaní vyzvědači. Rozhodli se jich zbavit, jen co se k tomu naskytne příležitost.



Když se výprava přepravovala přes řeku, Mašukulumbové s loděmi zamířili na opuštěný ostrov. Emil Holub to zjistil a Mašukulumby donutil k cestě zpět.



V noci Holubovi přátelé vyslechli, že všichni bílí mají být pobiti. Další den se chtěli Mašukulumbové dát najmout jako nosiči, ale jen dostali balíky, pokoušeli se je rozkrást. Teprve po výstřelu přestali.



Výprava, která přes nebezpečí pokračovala dál, se ocitla ve vesnici. Náčelník výpravě nabídl mléko. Emil Holub odlíl trochu psovi a ten za chvíli pošel.



Výprava nutně potřebovala pomoc. Doktor Holub slyšel často o Portugalci, který žije v horách. Bylo třeba ho najít, protože večer se poblíž tábora začali shromažďovat mašukulumbští bojovníci.



Všichni byli ve střehu. Ve tmě nebylo vidět, co Mašukulumbové chystají. Náhle se objevil plamen, který neustále rostl. Savana hořela. A ve světle požáru byli Mašukulumbové prozrazeni.



Cestu k Portugalci už nebylo možné odkládat. Emil Holub se svou ženou a několika černochy se vydali Portugalce hledat. Cesta to byla víc než namáhavá.



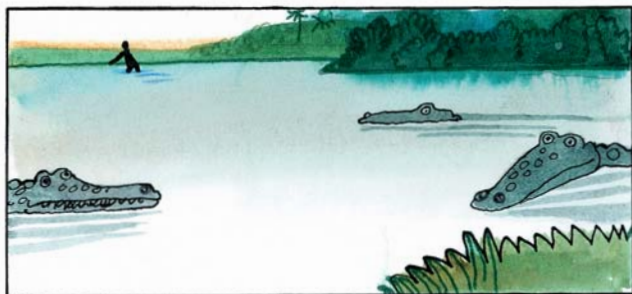
V horách se dověděli, že Portugalce si Mašukulumbové vymysleli, aby výpravu rozdělili. Doktor Holub spěchal zpět. Poblíž tábora uviděli raněného kamaráda, jak z posledních sil prchá pryč.



Brzy se Emil Holub dozvěděl pravdu. Mašukulumbové přepadli tábor a řádili jako zbláznění. Rozkradli potraviny, náboje, zápisky, zkrátka všechno.



Výprava musela rychle zpátky. Bez vybavení, téměř bez nábojů, jako žebráci. Bosi museli přejít spáleniště, kde se jim ostré trny zadíraly do nohou. Rozpukané rty svlažili ve špinavé kaluži.



Rychle dál, než se objeví Mašukulumbové! Cestu jim však přehradila řeka plná krokodýlů. Jeden z černochů se odvážil a přeplaval na druhý břeh. Vrátil se s člunem, ale ten byl příliš malý.



Větší člun získala výprava až v noci. Ale na spánek nebylo ani pomyslení. Zuřila bouře. Přesto se všichni rozhodli přeplout na druhý břeh. Každá ztracená minuta by mohla znamenat smrt!



Putovat museli ve dne v noci. Stále ještě byli na území Mašukulumbů, kde číhalo nebezpečí na každém kroku. Celý výprava byla v zuboženém stavu. Náhle v dálce zahlédli černochoy...



Naštěstí to nebyli Mašukulumbové! Tvářili se přátelsky, nikde ani stopa po nenávisti. Výpravu přijali přátelsky. Konečně se po tolika dnech ocitli na bezpečné půdě.



Rychle se snažili obstarat léky. Nejbližší běloch odmítl pomoci. Každý nemá srdce z kamene, a tak léky nakonec sehnali. Po krátkém zotavení se rychle vydali k pobřeží a odtud domů!



V Praze cestovatele slavně přivítali. Z bohatých sbírek uspořádal Emil Holub velkou výstavu, a pak je rozdál nejen velkým muzeím, ale i českým školám.

PRVNÍ ČESKÝ SAMOLET



Odedávna lidé toužili létat jako ptáci. Cestovali po zemi a vodě, chtěli ovládnout i vzduch. Zkoušeli to všelijak. Připínali si na záda křídla a pokoušeli se vyrobit různé létací stroje.



Ale vznést nad zem se jim podařilo teprve v balonu naplněném horkým vzduchem nebo plynem. Jenomže balon se nedal řídit. Letěl, kam ho vítr nesl.



V 19. století žil v Židovském městě pražském kramář Václav Kadeřávek. Stavěl kamna a pece, ale snil o tom, že postaví létací stroj a věnuje ho českému národu.



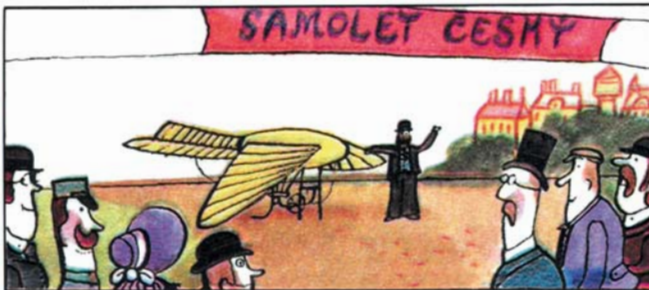
Svůj vzor hledal v letu ptáků. Zatímco jeho předchůdci zkoumali křídla mrtvých opeřenců, on pozoroval ptáky v letu. Ale lidské oko nestačí zachytit pohyb ptačích křídel.



Proto začal Kadeřávek let ptáků fotografovat a studovat. Pak postavil malý model „samoletu“ s vlaštovčími křídly s vlastním pohonem. Podařilo se – mechanický ptáček létal.



Václav Kadeřávek tedy přistoupil ke stavbě skutečného samoletu. Žádný motor však tehdy nebyl dost silný a současně lehký, aby vynesl stroj do výše.



Vynálezce se rozhodl pohánět svůj samolet lidskou silou – šlapáním. Usilovně na vynálezu pracoval, až bylo konečně letadlo hotové a Kadeřávek pozval přátele k prvnímu pokusu.

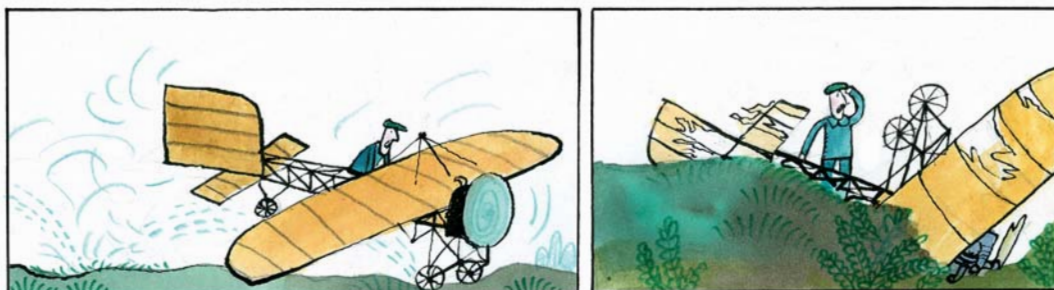


Na Letenské pláni usedl odvážně do svého stroje. Samolet zamával bezmocně křídly, ale nevzlétl. Obecenstvo se zklamaně rozešlo... Trvalo ještě řadu let, než se vzneslo první české letadlo.

VÝLET LETADLEM



Prvním českým pilotem, který úspěšně létal nad českou zemí, byl inženýr Jan Kašpar z Pardubic. Zkušenosti získal ve Francii a v Německu, kde sledoval pokusy hraběte Zeppelina se vzducholodí.



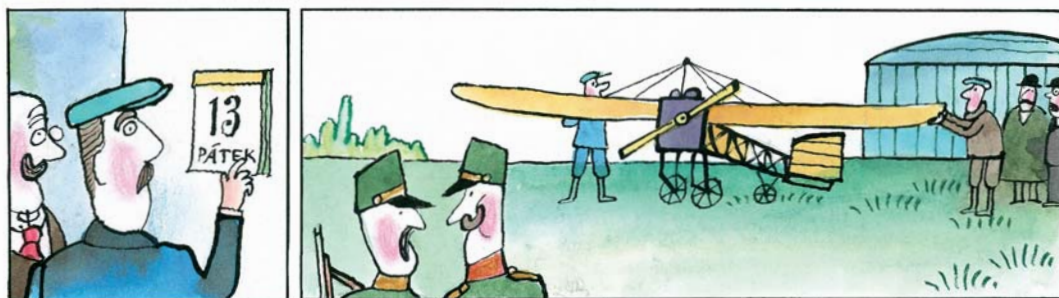
Po návratu domů postavil vlastní letadlo. Mělo však slabý motor, dělalo jen krátké skoky a do výše se nevzneslo. Jednou s ním najel do příkopu a letadlo se rozbilo.



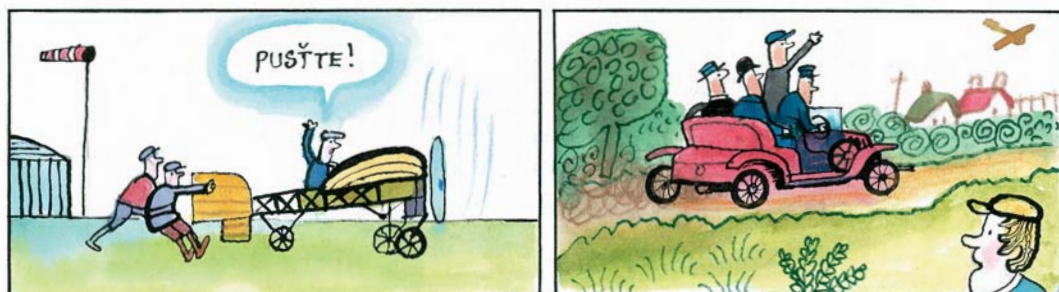
Tehdy se Jan Kašpar rozhodl koupit již vyzkoušené letadlo z Francie. Od té doby skutečně létal, i když zatím jen z jednoho konce vojenského cvičiště na druhý. Zatočit se neodvážil.



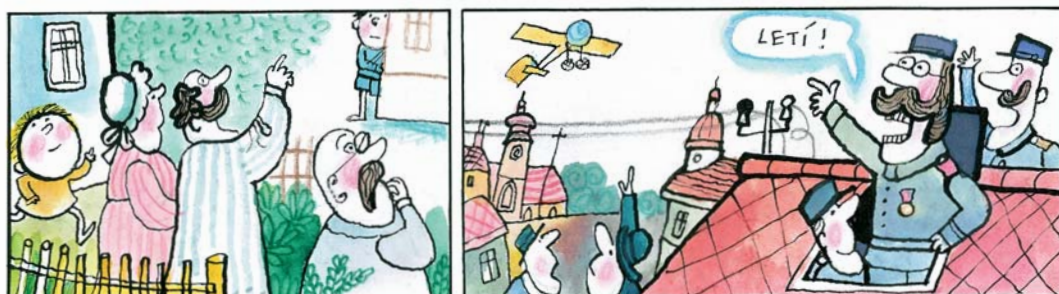
Jednou, když Kašpar přelétal cvičiště, vyřítla se proti němu splašená kráva. Aby se jí vyhnul, musel chtě nechtě zatočit. Jeho letadlo opsalo první vzdušný oblouk a šťastně přistálo.



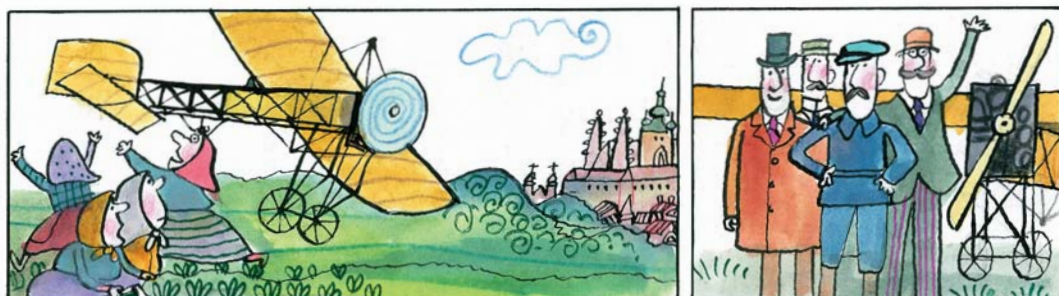
Jednoho květnového dne roku 1911 přijel inženýr Kašpar se svými spolupracovníky na cvičiště neobvykle brzy. Konaly se poslední přípravy k historickému letu z Pardubic do Prahy.



Časně ráno usedl Kašpar do svého stroje a odstartoval. Současně s ním vyjelo několik automobilů, které ho doprovázely do Prahy po zemi. Letadlo jim však brzy zmizelo z dohledu.



Kudy proletěl, provázeli ho ze země jásot lidí vyběhajících z domů. Poštovníci neváhali vylézt na střechy pošt, aby první zahlédli letadlo a mohli zprávu telegrafovat dál.

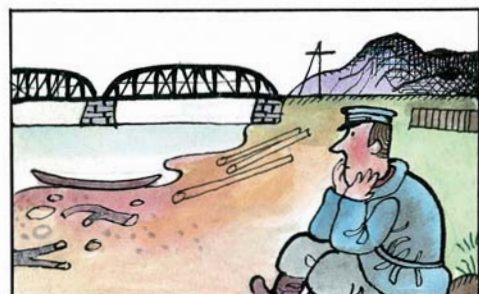


Na místě přistání – chuchelském závozišti u Prahy – čekalo pilota bouřlivé uvítání. Dosud nikdo nedoletěl tak daleko. Zpráva o skvělém letu českého inženýra Jana Kašpara se rozléla do světa.

JAN WELZL NA DÁLNÉM SEVERU



Jan Welzl byl jen zámečnickým tovaryšem, ale jeho podivuhodný život z něho učinil „nejdobrodružnějšího českého spisovatele“. Projel půl světa a prožil půl života mezi Eskymáky.



Jeho putování na daleký sever začalo na ruské Sibiři, kde pracoval na stavbě železnice. Tam si opatřil malého koníka a káru, nakoupil zásoby a jednoho jarního dne vyrazil.



Procházel pralesy, kde žila dravá zvěř, a pustinami, kde nacházel jen vybělené kosti zvířat i lidí, kteří tam zahynuli. Stavěl vory, na kterých se plavil po mohutných sibiřských řekách.



Tak putoval několik let, až dorazil k Severnímu moři, pokrytému ledem. Dál už se svým koníkem a dvoukolákem nemohl. Vyměnil ho s domorodci za soby a saně.



Cestoval pak po ledě od ostrova k ostrovu. Z posledních sil dorazili jeho sobi na vzdálené Medvědí ostrovy. Tady Welzl postavil svůj stan. Chtě nechtě zde musel přezimovat.



Ostrov se zdály pusté. Teprve po několika dnech objevil Eskymáky, zalezlé pod zemí v děrách. Sprátelil se s nimi a s jejich pomocí přečkal zimu.



S příchodem léta roztál led a u ostrovů přistála velrybářská loď. Welzl nastoupil na loď jako námořník a celé léto pak lovil v Ledovém moři velryby.



Když na podzim velrybáři Welzla vysadili na pobřeží, kapitán ho bohatě odměnil zásobami na celou zimu. Šťěstí Janu Welzlovi přálo. Objevil jeskyni – první přístřeší v novém domově.



Nejprve se musel Jan Welzl připravit na zimu. Zařídil se v jeskyni. Nashromáždil dřevo, uhlí a lišejník, zatopil a dobře utěsnil dveře.



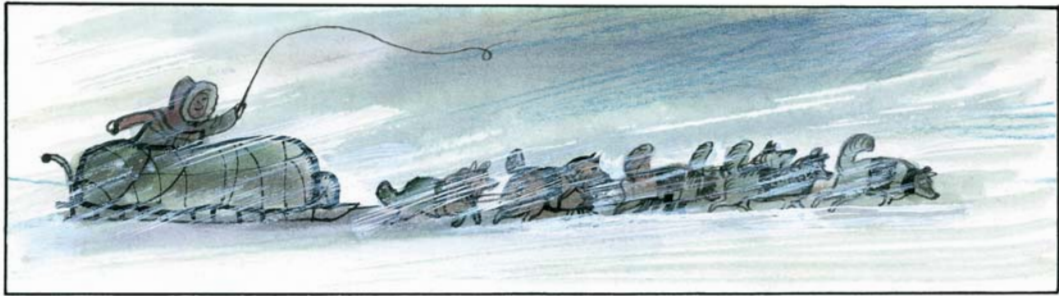
Na obhlídku ostrova se vydal teprve na jaře. Na pobřeží potkal Eskymáky, kteří lovíli ryby. Jan Welzl se s nimi spřátelil. Po čase ho Eskymáci odvezli na sousední ostrov.



Tam se setkal s jinými polárníky. Protože byl zručný řemeslník, spravoval polárníkům pušky, pasti, saně a ostatní nářadí. Za práci dostával kožešiny.



Dostal i psí spřežení a napadlo ho stát se cestujícím obchodníkem severu. Objížděl se svými psy polárníky z širokého okolí a prodával jim potraviny a střelivo za kožešiny.



Jednou vezl náklad kožešin ze vzdáleného ostrova. Nebe se náhle zatáhlo a přišla sněhová bouře. Jan Welzl dorazil na nejbližší ostrov a ukryl se pod skálou.



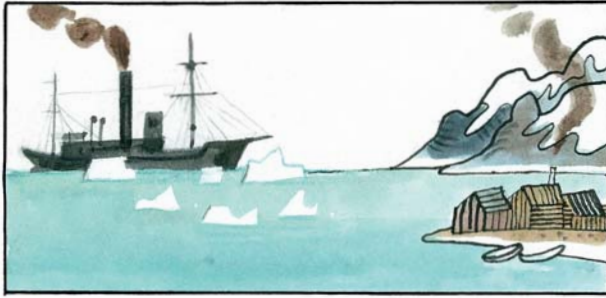
Ale bouře neskončila ani první, ani druhý den. Zásoby jídla brzy zmizely. A vyhladovělí psi, jindy kamarádští a přítulní, začali být nebezpeční.



A Jan Welzl jim neměl co dát. Netrpělivě sledoval zataženou polární oblohu, protože jedině konec bouře ho mohl před hladovými psy zachránit. Konečně se začalo jasnit.



Z posledních sil dojel hladový Welzl k nejbližšímu polárníkovi. Ten se postaral nejdřív o psy. Welzl zhltal obrovský kus medvědího masa. Od té doby se mu říkalo Medvědožrout.



Jedné zimy se vypravil Welzl ze svého ostrova s loveckou výpravou na americkou pevninu. Když lodě dopluly do přístavu, naložili lovci saně potraviny a střelivem a vyrazili za zvěří.



Cesta byla svízelná. Všude hrozilo nebezpečí. Na stromech číhali zákeřní ryši a najednou se vrhali i na lidi. Výpravě v patách se plížili vlci, kteří v noci zle dotírali na tábor lovců.



Výprava postupovala pralesem, když tu se jeden pes z Welzovy smečky zranil. Welzl ho vypráhl a naložil na saně. Opozdlil se, a když přijel na místo, kde se stopy saní rozbíhaly, nevěděl kudy dál.



Rychle se stmívalo a Welzl štlval psy, aby dostihl ostatní. Netušil, že se vydal nepravou cestou. Náhle cítil, jak mu půda pod nohama povoluje. Rázem se ocitl v medvědího doupěti.



Strnul. Čekal, že ho medvěd rozsápe. Medvěd byl naštěstí pryč. Potlučený Welzl se vyškrábal nahoru. Psi mezitím zmizeli. Ve tmě a za krutého mrazu se Welzl vydal psy hledat.



Těžce se vlekl po stopě své smečky. Našel ji na jedné křižovatce cest u převržených saní. Psi nevěděli kudy kam a zastavili se. Podle stop Welzl poznal, že nablízku budou i lidé.



Vydal se po stopách, jak nejrychleji mohl. Teprve pozdě v noci, když už ho síly opouštěly, narazil na několik indiánských srubů. Indiáni ho přijali přátelsky. Ošetřili ho a dali mu nové šaty.



Eskymáci z lovecké výpravy zatím Welzla usilovně hledali, až našli jeho stopy. Po třech dnech objevili i samotného Welzla. Ten se brzy zotavil, a společně se vydali znovu na lov.



Jednou se sešla u Jana Welzla společnost polárníků. Radili se, co podniknou na jaře. V té době kde kdo propadl touze po zlatě. Lidé spěchali na Aljašku a do Kanady rýžovat zlato.



Welzl s přáteli se rozhodli, že to také zkusí. Jakmile polevily kruté mrazy, vydali se na cestu. Na jaře už byli na místě. Zbudovali sruby a rozdělili si zlatonosná pole.



Jan Welzl se dal do práce. Urputně se dobýval pod zem ztuhlou mrazem. Nemohl se dočkat zlata. Pracoval celé dny a spřádal plány, co udělá se zlatým bohatstvím.



Pro práci zapomínal i na hrozící nebezpečí. Jednou ráno spěchal do svého dolu. Vtom za sebou uslyšel plíživý zvuk. Otočil se a strnul. Před ním stál obrovský vlk.



Welzl si s hrůzou uvědomil, že nemá pušku. Byl již blízko dolu, a tak začal opatrně couvat. Vlk neútočil, ale blížil se. Ještě pár kroků a Welzl se skokem ocitl u těžního lana.



Také vlk skočil, ale to už sjel Welzl po laně jako blesk na dno. Sjel tak rychle, že si dole pořádně natloukl. Byl zraněn a nemohl ven. Vlk nahoře stále cenil zuby.



Hodiny ubíhaly. Vlk byl trpělivý a Welzl se třásl zimou a bolestí. Až dostal nápad. Vyhodil na vlka výbušninu. Vlk se lekl rány a utekl. Welzl vylezl z dolu, běžel domů a pustil za vlkem psy.



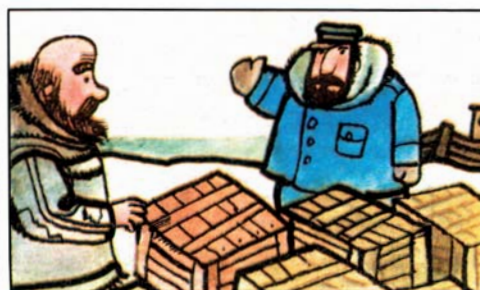
Psi vlka brzy dostihli a roztrhali ho na kusy. Jan Welzl se pak řadu dní zotavoval ze svých zranění a také z touhy po zlatě. Dobývání zlata zanechal a nikdy se k němu nevrátil.



V Nové Sibiři však nežili jen poctiví polárníci. Neúspěšní zlatokopové a uprchlí zločinci se živilí krádežemi a prodejem silné, ale jedovaté kořalky.



Welzl se často účastnil stíhání těchto zločinců. Tresty byly podle indiánských zákonů velmi přísné. V zemi, kde nebyly soudy ani věznice, byla jediným trestem smrt.



Poblíž Welzlovy jeskyně zakotvila jednoho dne loď. Kapitán Welzla žádal, aby mu na čas u sebe schoval nějaké zboží. Welzl váhal, ale nakonec vyhověl.



Uplynul rok a záhadné bedny nikdo nevyzvedl. Tehdy Welzl jednu z nich otevřel a zděsil se. Pak otevřel další a nakonec všechny. Byla v nich otrávená kořalka!



Welzl znal osud obchodníků s takovým zbožím. Báł se obvinění. Ale dodal si odvahy a všechno pověděl přátelům. Společně s nimi potom bedny s obsahem zničil.



Přátelé mu uvěřili, ale co ostatní? Welzla znovu obešla hrůza, když jednou vyšel před svou jeskyni a zpozoroval, že k němu míří celý průvod polárníků a domorodců.



Muži šli pomalu a vážně, a Welzl už myslel, že ho jdou soudit za přechovávání kořalky. Přinášeli však jinou zprávu. Jásot, který se poté rozlehl po celém ostrově, nebral konce.



Welzl byl dojat. Báł se soudu a najednou se sám stal náčelníkem i soudcem. Všechny pohostil a vzpomínal na dobu, kdy přišel na sever jako chudý tovaryš z Moravy.

LAURIN A KLEMENT



Václav Klement, knihkupec z Mladé Boleslavi, potřeboval opravit kolo. Napsal do nedaleké továrny. Česky. Odpověděli německy, že prý nerozumějí. A Václav Klement dostal nápad...



S mechanikem Laurinem si najali na kraji města dílnu. Stroje měli tři, dělníků pět. A z téhle dílny pět let před koncem století vyjel první český velocipéd. Dostal jméno Slavia.



V té době se už začínalo hovořit o novém podivuhodném kole, na kterém není nutné šlapat do pedálů, protože jezdí samo. Václav Klement znovu zauvažoval...



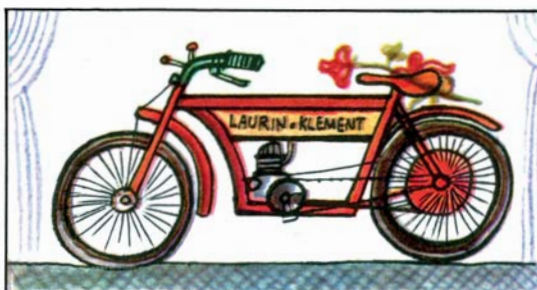
Za několik dní už byl v Paříži. Ještě navečer uviděl na ulici muže, jak spravuje motorku. Václav Klement se sklonil a za chvíli už muži pomáhal. Dostal za to od něho vizitku.



Podle vizitky došel do kavárny. Tam se seznámil se dvěma bratry, výrobci motocyklů. Jak se druhý den rozednilo, Václav Klement byl u nich v továrně.



Motocykl, který mu ukázali, koupil. Jen ho přivezl do Mladé Boleslavi, lidé z jeho dílny se na motocykl vrhli, stroj rozebrali, složili, prozkoumali a projeli se na něm.



Jednoho zimního dne roku 1899 nadešel den zkoušky českého motocyklu. První jezdec, odvažlivec, byl připraven. Stiskl páku a stroj se rozjel.



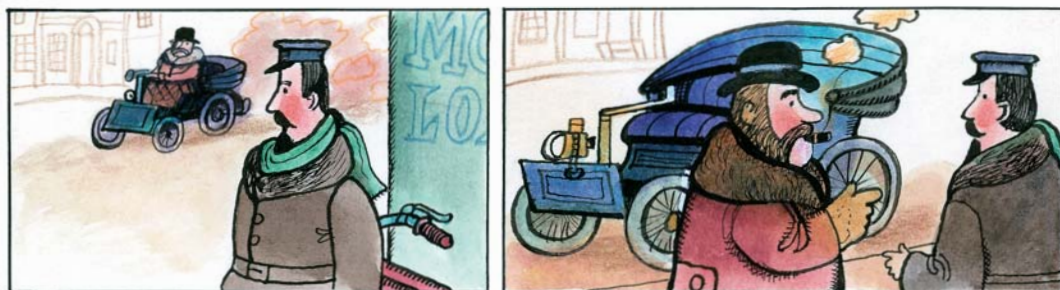
Zkouška dopadla výborně. Nadšení neznalo mezí. Teď bylo třeba pro český motocykl najít kupce a nové značce získat jméno na velkých zahraničních závodech.



V Čechách se prodej motocyklů nedařil. A tak se Václav Klement rozjel prodávat do Vídně. Ale tam nad českým motocyklem ohrnovali nos.



A stejně v Hamburku, Hannoveru a v Berlíně. Václav Klement se tedy rozjel do kolébky techniky – Anglie. Nedočkávně vyhlížel pevninu, kde doufal, že ho vyslyší...



Obchodník, s nímž měl jednat, přijel s tříhodinovým zpožděním. A hned úvodem projevil pochybnosti o tom, zda se vůbec motocykl dá do pohybu.



Nakonec si dal podmínku, že pokud naučí Klement do pěti minut jezdit na svém motocyklu úředníka firmy, obchod uzavře. Podařilo se to ještě dřív!



Václav Klement se vrátil do Mladé Boleslavi. Všichni se dali do práce. Ale to už začaly chodit objednávky z Paříže, Berlína i Vídně. A české motocykly se chystaly na závody.



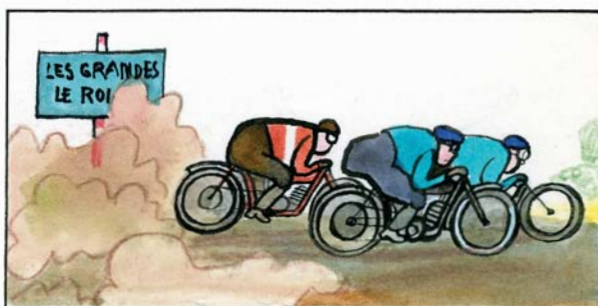
Na startu mezinárodního závodu Paříž–Viedeň se sešlo sedmnáct strojů z celé Evropy. Závod dokončily čtyři, dva francouzské, dva české.



V mladoboleslavské továrně se objevila skleněná skříňka s první medailí. Netrvalo dlouho a skříňku, kde bylo medailí tucet, obdivoval každý, kdo továrnu navštívil.



To už české motocykly čekala zkouška nejtěžší. Závod o mistra světa, který se jel ve Francii. Z Mladé Boleslavi poslali do Francie dva stroje.



Čeští jezdci se jmenovali Vondřich a Toman. Od startu se drželo všech sedmnáct jezdců pohromadě. Ale na konci prvního kola už byli vpředu dva Francouzi a Vondřich.



V zatáčce využil Vondřich zaváhání Francouzů a vyrazil. Jel jak nejrychleji mohl, pevně svíral řídítka. Maličko se ohlédl, soupeři nikde.



Náhle viděl na silnici hřebíky. Netrvalo dlouho a s píchlou pneumatikou skončil v příkopě. Francouzi ho předjeli, zatímco se marně pokoušel stroj opravit.



Vyhrál Francouz, ale druhý byl Čech Toman. Sláva z toho byla velká. Vondřich si umínil, že příští rok Francouzům ukáže.



Za rok se sešly ještě silnější stroje. Vondřich si vzal na záda koženou brašnu s náradím, aby mohl na trati jakoukoli závadu spravit.



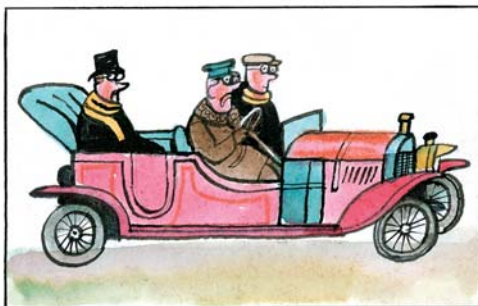
Francouzi se mu smáli. A smáli se mu i po startu, kdy se neohrabaně odrazil, jako poslední ze všech závodníků.



Ale brzy je smích přešel. Vondřich se dostal na druhé místo za francouzského závodníka. V polovině závodu už byl sám v čele.



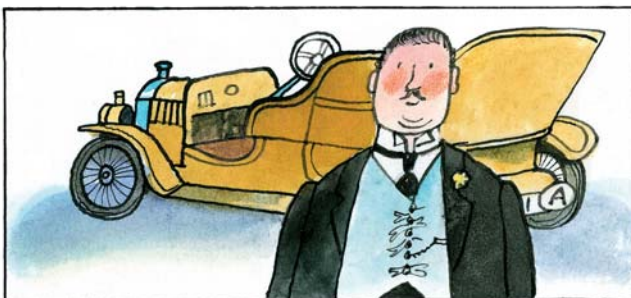
Jel místy stokilometrovou rychlostí a diváci hrůzou nedýchali. Když se objevil první v cíli, nadšení diváků neznalo mezí. Český jezdec na českém stroji se stal mistrem světa.



Továrna Laurin a Klement se rozrůstala. Pracovalo v ní už čtyři sta dělníků. A vyráběla už i automobily. Zpočátku jezdily rychlostí sedmnáct kilometrů za hodinu, potom třicet, potom sto.



BUDU
KRALEM
VRCHAŘŮ!



Mladoboleslavský vůz se měl zúčastnit ve Francii závodu o titul krále vrchařů. Jezdcem byl hrabě Alexandr Kolovrat, milovník rychlé jízdy, ale také dobrého jídla a pití.



MONDIJÉ,
SAŠA!

Václav Klement ho poslal do Francie o čtrnáct dní dřív, aby se mohl na závod důkladně připravit. Jenže Kolovrat měl v Paříži bohatou podivínskou tetu.



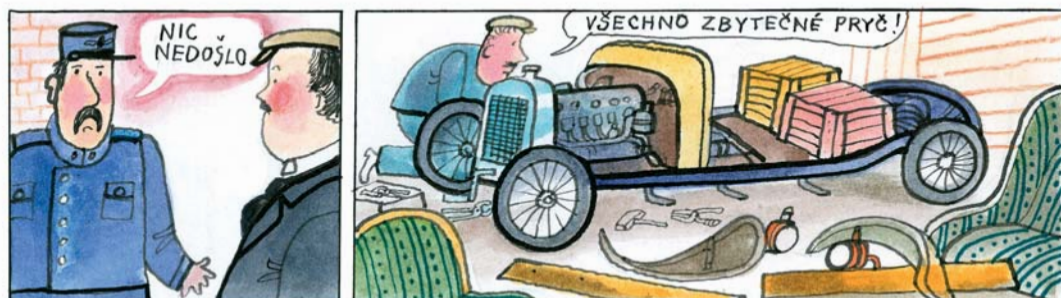
Na Kolovratovu počest uspořádala teta oběd s množstvím chodů a ještě větším množstvím vína. Rozdáváný Kolovrat na závody zapomněl a rozhodl se, že tetu svezí.



Vůz se rozjel kolem bazénu s vodotryskem. Kolovrat jel pomalu, aby tetu nevylekal. Vypité víno mu však dodávalo odvahy a vůz se rozjel do záhonu lilíí.



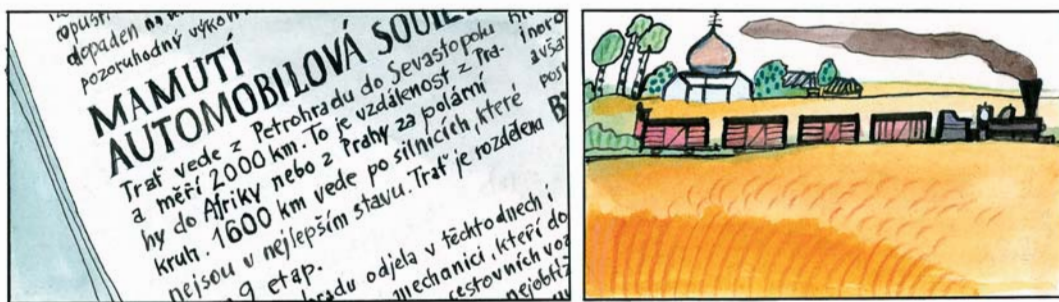
A takhle jízda skončila. Stejně dobrodružná byla i jízda v pařížských ulicích. Kolemjdoucí byli rádi, že před automobilem utekli.



Když přijel Kolovrat na start závodu, zjistil, že jeho závodní vůz dosud z Mladé Boleslavi nedorazil. A tak musel závod ve voze, v němž přijel a vzbudil tak nebývalý rozruch.



Navíc se jeho vůz uprostřed závodu zastavil. Než byla závada odstraněna, zůstal beznadějně poslední. V dešti však odvážnou jízdou předjízďel jednoho soupeře za druhým a v cíli byl první.



Oznámení v novinách o velkém automobilovém závodu způsobilo, že devět českých vozů odcestovalo do Petrohradu. Hned v první etapě skončil závod jeden z českých vozů.



V druhé etapě odpadl další český vůz. V Moskvě měli závodníci den odpočinku. Využili ho k prohlídce města.



Kolovratův vůz bylo po třetí etapě třeba opravit. Ale řády to nedovolovaly. Se závodníkem a mechanikem jel ve voze i kontrolor. Vůz bylo možné opravit, až když závodníci vyjeli na trať.



Kolovratovi přálo štěstí. Uprostřed etapy připravili pořadatelé závodníkům svačinu. Kolovrat dojel právě ve chvíli, kdy závodníci opouštěli prázdné mísy. V cíli etapy byl mezi prvními.



Ale to už čekala další obtíž. Nový kontrolor! Nejhorší to bylo v úseku, kde auta projížděla pís-kovým polem.



Teprve konec závodu se jel na dobrých cestách. V závěru osmé etapy byli závodníci víc než rozrušení. Dojeli k moři.



Všichni si v krymské přírodě připadali jako v pohádce. Ale únava z dlouhého závodu vykonala své. Bylo třeba vydržet ještě jednu etapu.



Po skončení závodu napětí nepolevovalo. Komise počítala body. Vyhrálo německé družstvo. Češi získali první místo v soutěži jednotlivců a získali cenu moskevského autoklubu.

VÝLET BALONEM KYSIBELKA



Největší atrakcí pražské jubilejní výstavy 1891 byly létající balony. Pražané se poprvé mohli podívat na své město z koše balonu, upoutaného na osmimetrovém laně.



16. června uspořádal majitel Kysibelky volný let. Vše bylo připraveno. Balon napínal lana k prasknutí. Tři vzduchoplavci se před letem ještě posilňovali a dva tisíce diváků nedýchaly napětím.



První nastoupil do koše velitel Kysibelky, nadporučík Vondruška. Slova pana Vaňka, odborníka na vzduchoplavbu, nikdo neposlouchal. Zazněl signál k odletu.



Čtrnáct lidí, kteří drželi balon, na povel pustilo lana. Balon vyletěl k obloze jako šíp. Za malou chvíli již připomínal lidem na zemi malý balonek na hraní.



Vtom zaduněl výbuch. Kysibelka, přeplněná plynem, se ve výši dva tisíce metrů roztrhla a řítila se k zemi. Diváci strnuli hrůzou. V koši balonu to nebylo jiné.



Nadporučík Vondruška však neztratil hlavu. Začal vyhadzovat z koše všechnu přítěž. Tu zafoukal vítr a roztržená Kysibelka se nadula jako padák. Vzduchoplavci se pevně chopili cárů balonu.



Balon nyní zvolna klesal. Naneštěstí však záměřil přímo k továrně, kde se tavnolo železo. Lana se zachytila o komín, koš prorazil střechn. Vzduchoplavci se ocitli nad mořem roztaveného kovu.



Znovu se zdálo, že jsou ztraceni. Balon i koš začaly hořet. Plameny již přepalovaly lana, když přispěchali dělníci a v posledním okamžiku vzduchoplavce zachránili.



Pan J. R. Vilímek byl pražský nakladatel a knihkupec. Vydával knížky, ale měl ještě jednu velkou vášeň – balonové létání. Slavný francouzský vzduchoplavec Godard byl jeho přítelem.



Godard se svými balony nechyběl ani na pražské jubilejní výstavě 1891. Na závěr výstavy uspořádal na Vilímkův návrh velkolepý noční let.



Zpočátku vzduchoplavcům nepřálo počasí. Balon v husté mlze nasákl vodou. Klesal, i když Godard odsypal většinu přítěže. A tak po písku došlo na cennější věci.



Godard se již chystal nouzově přistát, když zadul teplý jižní vítr a vynesl balon opět vzhůru. Mířili k německé hranici. Nad Německem je zastihl východ slunce. Rozhodli se přistát.



Godard začal vypouštět plyn. Balon klesl. Lidé, kteří pracovali na poli, zachytili spuštěné lano, balon stáhli a upoutali ke stromu.



K dalšímu letu nastoupili do koše jen tři lidé. Balon, kterému vypouštěním plynu ubylo sil, by víc neunesl. S tříčlennou posádkou se pak rychle vznesl do výše.



Několik hodin letěl klidně až k Baltskému moři. Když v dálce zahlédli námořní přístav Štětín, museli chtít sestoupit. Moře bylo nebezpečně rozbouřené.



Tentokrát byli nuceni přistát bez cizí pomoci. Koš dopadl na zem, ale balon ho znovu vynesl. Godard opakoval přistání podruhé a ještě jednou. Konečně poskakující balon splaskl a zastavil se.

Váš malý Jiří Halousek



Narodil jsem se v mlékárně v Novém Bydžově, kde jsem dlel tehdy na návštěvě u babičky. Byl jsem tehdy směšně malý a slabounký. A tak mě trápilo, čím vlastně budu, když ani neudržím tužku v ruce. V Hradci Králové jsem pak poněkud povyrosl, a tak jsem jednoho dne na sebe převrhl vaničku, v které mi maminka prala plínky. Celý zmáčený, s mokrou plínkou na hlavě, zazpíval jsem mamince písničku Andulko, Andulko, Anduličko, nebuď ty na mne zlá pro slovičko, kterou jsem slyšel od tatínka. Neboť maminka se jmenovala Anna Kalousková. Zatímco tatínek byl Antonín a průvodčí vlaku. Maminka se tomu srdečně zasmála, až se za břicho popadala. A tehdy mě napadlo, že humor je sůl země, jak řekl později Karel Čapek, a kdo je jím dobře prosolen, udrží se dlouho čerstvý.

Když jsem se po vychození všech škol přece jen vyučil malířem, snažil jsem se kreslit vesele, a tak jsem dnes, kdy je mi už padesát, poměrně čerstvý. Děti mám rád, a tak pro ně kreslím, co mě napadá. V Kamenici nad Lipou mě kdysi napadl pes, a proto nejraději kreslím pejsky. A kočky, sovy a rysa ostrovida, který má na uších šošolky a žije se ptactvem až do velikosti srnce. Taky sysla, který má v ústech torby. Skladuje v nich zrní, takže vypadá směšně.

Otištěno v časopise Mateřídouška, ročník 32, číslo 1, září 1975, str. 29

KRESLIT, JAKO KDYŽ SE LUŠTÍ KŘÍŽOVKA

Jiří Kalousek v karikatuře, ilustraci, komiksu i animovaném filmu

„Narozen r. 1925, vyrostl záhy. Vyšel z obvyklého poměru na Horšovotýnsku,¹ avšak z vážné rodiny. Po předběžných studiích na místní obecné šk. upsal ho otec na vyhlášený ústav. Absolvovav, vyšvihl se vlastní pílí až do stověžaté Prahy, Matičky měst, která byla pro něho překvapením.“ Tímto ironickým, v náznaku sebe shazujícím medailonkem vybavil Jiří Kalousek svou ranou, v jediném exempláři vypravenou autorskou brožurku **Jak Vratislav nekoupil Dejvice** z roku 1949. Bylo mu tehdy čtyřadvacet a blížil se ke konci svých studií na Vysoké škole uměleckoprůmyslové. Kdyby mu tehdy někdo řekl o těch tisících anekdot, karikatur, kreseb a ilustrací, o stovkách ilustrovaných knih pro děti i dospělé, a o desítkách animovaných filmů, které v budoucnu vytvoří, dost možná by mu nechtěl věřit.

Na VŠUP nastoupil hned v prvním poválečném ročníku, na podzim onoho zlomového „roku nula“ 1945. Jeho profesory byli Antonín Pelc a František Muzika, jeho spolužákem byl například Josef Žemlička, budoucí druh ve snaze o oživení československé karikatury. Za studií měl podle vzpomínek mnoho zájmů, třeba pořádání hudebních happeningů, vášnivě rád také cestoval – v letech 1947 a 1948 se studijně vypravil do Francie a Bulharska. Když školní léta skončila, nastoupil do svého prvního zaměstnání: stal se z něj výtvarný redaktor právě založeného časopisu Československý voják. Ten tehdy teprve hledal svoji tvář. Již od VŠUP viděl Jiří Kalousek svoji budoucnost především v kresbě, ideálně humoristické. Brzy se tak jeho karikatury, kreslené vtipy a ilustrace začaly objevovat v nejrůznějších dalších časopisech, pravidelně zejména v humoristickém *Dikobrazu* a mládežnickém *Pionýru*. Už v polovině padesátých let tak začal nacházet své místo hned v několika tvůrčích oblastech: v humoristické a karikaturní kresbě, časopisecké i knižní ilustraci a v neposlední řadě také v obrázkovém seriálu, či – chcete-li po americku – komiksu.

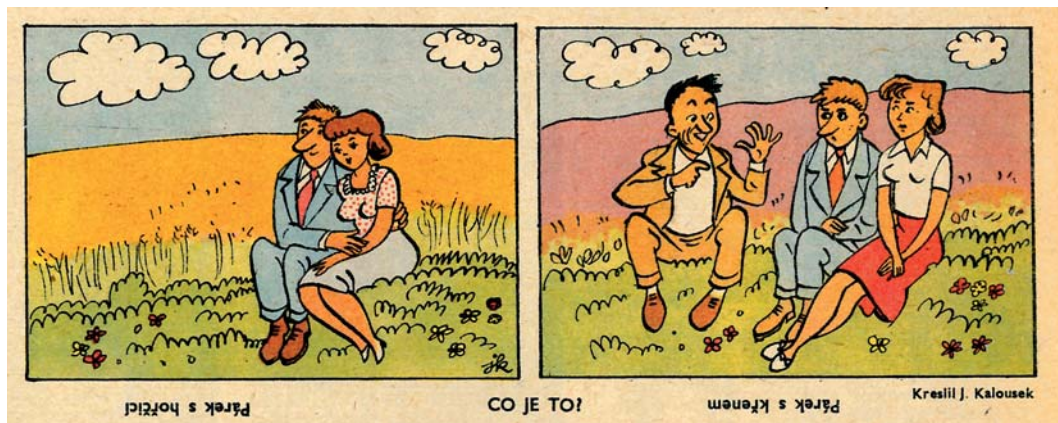
Namísto monotónně angažované legrace: Polylegran

Pokud budeme věřit autorovým vzpomínkám, padlo u něj rozhodnutí zasvětit život humoristické či veselé kresbě již velmi brzy: „A tehdy mě napadlo, že humor je sůl země, jak řekl později Karel Čapek, a kdo je jím dobře prosolen, udrží se dlouho čerstvý. Když jsem se po vychození všech škol přece jen vyučil malířem, snažil jsem se kreslit vesele, a tak jsem dnes, když je mi



Jiří Kalousek: Dítě a kniha, nedatováno

¹ Dle všeobecně přijímaných biografických údajů se však narodil 7. února 1925 v Novém Bydžově.



Co je to, 1956

už padesát, poměrně čerstvý.“ Podstatnou roli zde určitě sehrál i Pelcův vzor, v prvních Kalouskových pracích z poloviny padesátých let lze ještě rozpoznat dobově prominentní školu politické karikatury a uvědomělého nešvarotepectví. Mezi mladými, v Praze pobývajícími kreslíři pomaličku začínalo klíčit něco nového. Únava ze stereotypu a redakčně nucených námětů se měnila v nechuť až zhnusení, a kolem Jiřího Kalouska a několika jemu podobných – zmiňovaného Josefa Žemličky, Miroslava Lidáka, Jaroslava Maláka, Františka Skály, Adolfa Borna, Oldřicha Jelínka a dalších – začal vznikat neformální okruh podobně smýšlejících, v pečlivě ohraničeném prostoru povolené legrace stále nespokojenějších kreslířů a karikaturistů. Když se v roce 1959 objevil nový a na svou dobu téměř revoluční týdeník *Mladý svět*, který navic brzy začal na poslední straně otiskovat kreslené vtipy od mladých tvůrců, nalezl tento okruh svou publikační základnu. A na samotném přelomu padesátých a šedesátých let získal i svůj název: v reakci na Radokův a Svobodův experimentální promítací systém Polyekran, představený na pro Československo tak důležitém Expu 58 v Bruselu, si začali říkat Polylegran. Poly-, z řeckého polys: mnohý. No a legran... to je snad jasné...

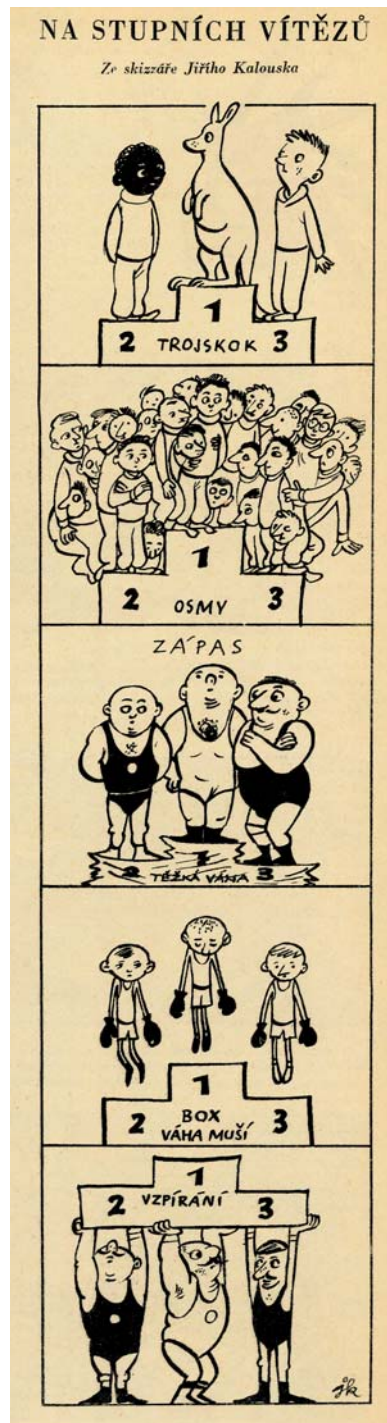
První společné vystoupení tou dobou ještě neoficiální skupiny se odehrálo v roce 1959 na výstavě *Transfúze*, následující rozsáhlá přehlídka už ale hrdě nesla jméno skupiny.² Kreslené práce vytvářené jejími členy se od ostatních výrazně odlišovaly: scházely v nich prorežimně angažované náměty, komunální satiru nahradil hloubavější, poetický a o nadčasovost usilující humor. Mnohomluvnost vystřídalá efektivní zkratka, mnohdy směřující až k bezeslovné pointě. Kresba se oprostila od prvoplánové doslovnosti, objevovaly se v ní abstraktnější tendence. A čtenáři takové vtipy vítali, výstavy sklízely zasloužený ohlas a z Polylegranu – teď už „oficiální“ výtvarné skupiny, založené na základech onoho neformálního okruhu podobně smýšlejících, scházejícího se v Kalouskově pražském ateliéru – se stala jedna z kulturních senzací „zlatých šedesátých“. Jejich karikatury začaly kromě domovského *Mladého světa* otiskovat i další, především kulturní časopisy (např. *Plamen*), byly pořádány do knižních svazků (např. *Beze slov*, 1961) a velký obdiv zazníval i ze zahraničí. Nový český kreslený humor se na čas stal pojmem, který ve světě něco znamenal. V roce 1961 se uskutečnila další výstava pod skupi-

² Resp. Maláková exponátu, který nakonec dal jméno přehlídce i celé skupině.

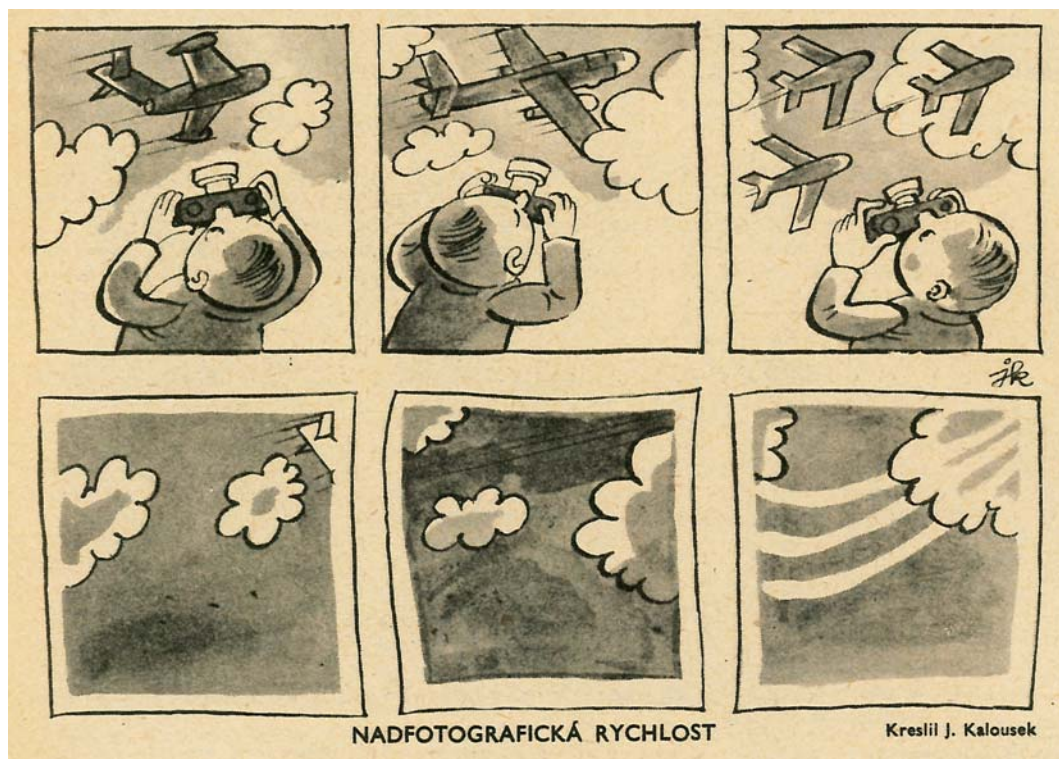
novou hlavičkou, *Polylegran 2*, o tři roky později expozi-
ce *Polylegran 3: Polypatenty* už vyrazila i do krajů. Jako
studená sprcha ale přišla žaloba na Miroslava Lidáka,
člena skupiny a do roku 1962 též redaktora karikaturní
stránky *Mladého světa*, který byl pro svoji parafrázi stát-
ního znaku s dvojocasým Švejkem, vystavenou na Po-
lypatentech, jménem republiky odsouzen na dva roky
podmíněně. A mělo být hůř. Na přelomu let 1969 a 1970
se ještě naposledy sešli při výstavě *Polylegran a hosté*,
řada z nich ale už tou dobou tušila (nebo i přímo vědě-
la), že možnost tisknout kreslený humor pro dospělé jim
bude propříště odepřena.

Při bytí jen letmém pohledu na Kalouskovy vtipy a ka-
rikatury z let padesátých a šedesátých (jaká škoda, že
není k dispozici žádný jejich alespoň trochu reprezen-
tativní výbor!) lze snadno rozpoznat některé výrazné
rysy autorova tou dobou teprve se ustavujícího stylu.
Směřoval k zjednodušení, nemalý důraz kladl na vý-
raznou obrysovou linku a příznakový detail (srov. např.
mimiku zamilovaného páru v rané karikatuře *Co je to?*
z roku 1956). S velkou oblibou rovněž ve svých pracích
využíval vizuální prvky, které jsme si navykli označovat
jako příznakově komiksové: Kalouskovy kreslené vtipy
často využívají kromě textového přípisu pod obrázkem
(zpravidla souhrnného názvu) i do výjevu vkomponova-
né repliky postav v promluvových bublinách. Pokud se
mu dostalo větší plochy, třeba na titulní straně *Diko-
brazu*, zpravidla toho využil ke konstruování jakéhosi
komponovaného „tabla“, ve kterém se propojovalo ně-
kolik tematicky či jinak souvisejících anekdot do celist-
vě působící, na pohled až skoro parakomiksové scény
(jako na obálce vánočního *Dikobrazu* 50/1956). O chuti
vyprávět řazenými obrazy vypovídají i jeho častá kari-
katurní pásma, ve kterých buď zábavně obměňoval vý-
chozí námět (jako v pětipanelovém vtipu **Na stupních
vítězů**), nebo rozvíjel sekvenční, svým způsobem až
komiksové mikropříběhy (např. **Nadfotografická rych-
lost**).

Vrcholné výtvarníkovy anekdoty z období aktivního Po-
lylegranu uhranou efektivně strohým výrazem, oproš-
těným od zdobného balastu. „Při kreslení není nejtěžší
vymyslet si ty čtyři čárky, co jsou na papíře, ale vědět,
kterých devadesát šest je třeba vypustit...“ vysvětloval



Na stupních vítězů, 1956



Nadfotografická rychlost, 1956

ještě po letech Karlu Hvížďalovi v rozhovoru pro časopis *Zlatý máj*. Podobně jako u dalších členů skupiny, i u Kalouska lze pak pozorovat oblibu nadčasového, spíše filozoficky než satiricky založeného humoru, který si často vystačí i zcela beze slov. Jiří Kalousek byl navíc jedinečný i schopností zachovat si vlastní uměleckou celistvost a osobitou tvář i při práci na spíše zakázkové tvorbě. V roce 1965 se tak kupříkladu reklamní brožura exportní agentury **Koospol**, jež měla potenciálním zahraničním zákazníkům představit rodinné stříbro socialistického rychloobrátkového zboží, jeho přičiněním přeměnila v okouzující úrodu nápadů a zábavných kolážových výpůjček, při kterých se ze znojenských nakládaček stává stromořadí a plechovka se sunarem nasytí Romula s Remem lépe než poněkud nazlobená vlčice.

Ilustrátor z nejpracovitějších

Z Československého vojáka odešel Kalousek v roce 1955, jeho život a tvorba ale jako kdyby v polovině padesátých let ještě nabraly na obrátkách. Přicházely milníky života osobního – svatba s Milenou Lamarovou v roce 1954, narození syna Jakuba o čtyři roky později –, nové výzvy a možnosti se před ním v rychlém sledu otevíraly i v rovině profesní. V letech 1957 a 1958 se uskutečnily jeho první významné výstavy, výrazněji začal spolupracovat s dětskými a mládežnickými časopisy (pro *Pionýra* třeba v roce 1957 kresbami doprovodil Kästnerův příběh **Emil a detektivové**) a ve stejné době dostal od Státního nakladatelství dětské knihy i první

knížní ilustrační zakázku. Nechtěl by svými kresbami doprovodit nové vydání chlapecké tábornické prózy Bohumíra Polácha **Srub radosti**?

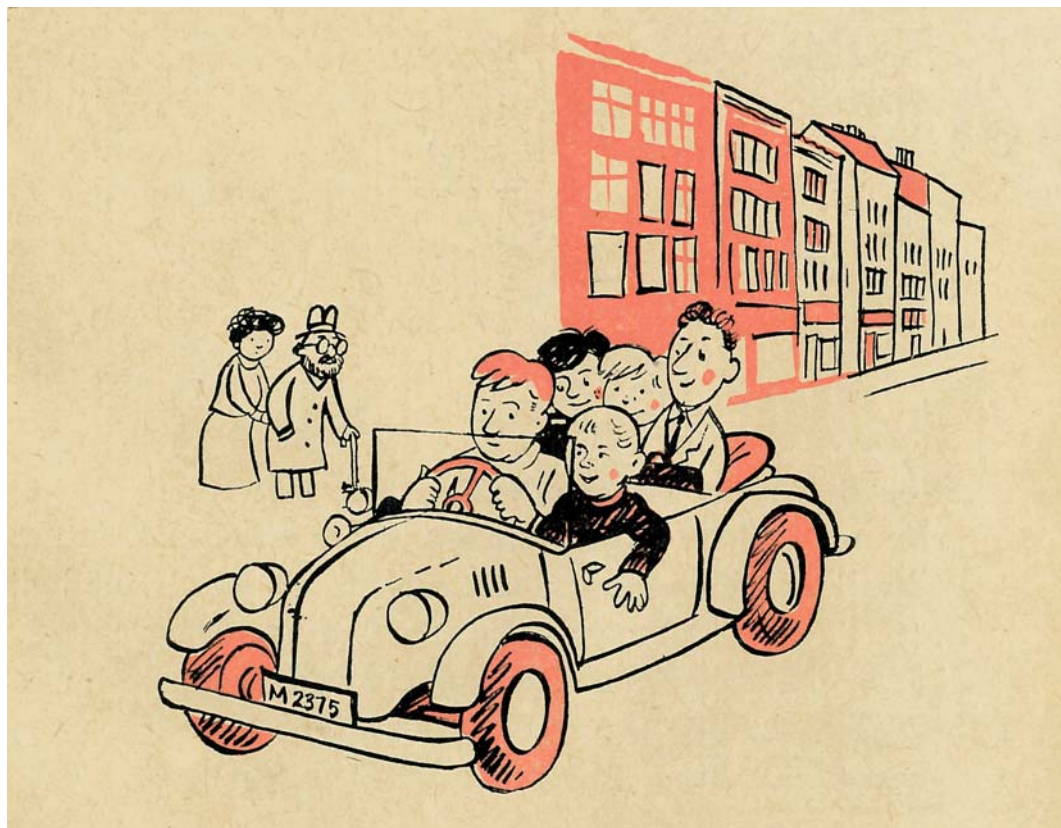
Na rozdíl od naivního a poněkud schematického Poláchova textu neztratila padesátka úsměvných ilustrací, vyvedených vždy s použitím jedné doplňkové barvy, dodnes takřka nic na svém půvabu. Výrazný ohlas ostatně tyto Kalouskovy ilustrace sklízely již bezprostředně po svém vydání: v rychlém sledu následovala reedice rozebraného titulu a vyskytly se i další obdobné zakázky: do podobné škatulky chlapeckého vyprávění spadaly jak Hrnčířovy **Prázdniny s pradědečkem** (1963), tak třeba dva Ivanovovy naučné „europříběhy“ **Bengt, tvůj kamarád ze Švédska** (1964) a **Gaston, tvůj kamarád z Francie** (1965). Kalousek se ale naštěstí nenechal „zaškatulkovat“,³ a tak se postupně rozšiřoval i jeho žánrový záběr: ozkoušel si národní klasiku (výbor z Čapkových povídek **Kapesní povídky**, 1965, Poláčkovy humoristické příběhy v knize **Metempsychóza aneb stěhování duší**, 1971) i kánon světové povídky G. B. Shawem počínaje (**Nebeský fotbal a jiné povídky**, 1973) a O’Henryem konče (**Vrtkává štěstěna aneb Jak se Gladys činila a jiné povídky**, 1981). Potíže mu nečinila ani dobrodružná příběhová vyprávění pro kluky i holky (např. Václava Čtvrťka **Podivuhodné vyprávění bývalého piráta Koliska**, 1981; **Ronja, dcera loupežníka** Astrid Lindgrenové, knižně 1987) či nejmenším čtenářům určené verše Jana Vodňanského (**Potkal klauna, potkal klaun**, 1984), Jiřího Žáčka (**Kolik má Praha věží?**, 1984) nebo Pavla Šruta (**V Pantáticích na návsi**, časopisecky v *Knihovničce Čtyřlístek* v letech 1980–1986).

Knihami Antonína Odvárky, Miroslava Skály či svého dlouholetého přítele Miroslava Horníčka se coby ilustrátor prosadil i v humoristické literatuře pro dospělé. Kresby ke Skálově „cestovní trilogii“ (**Svatební cesta do Jiljí**, 1972; **Cesta kolem mé hlavy za 40 dnů**, 1979, **Uvěřitelné příhody doktora Papula**, 1981) či Horníčkově **Chvále pohybu** (1979) i po letech stále výborně dokládají jeho nedoslovný, neotrocký přístup k ilustraci, která neměla dle Kalouskova názoru jen doprovázet, ale spíše ústrojně rozšiřovat, nabízet nové interpretace. „Je rozdíl v práci pro děti a pro dospělé?“ ptala se jej v rozhovoru pro časopis *Film a doba* Jana Moravcová, a Jiří Kalousek jí okamžitě odpověděl slovy, která nad všechny charakteristiky shrnují jeho přístup k vlastní ilustrační tvorbě: „Není. V obou případech se však shodně snažím text nikoliv ilustrovat v pravém slova smyslu, ale spíš rozvinout děj, vytvořit prostor pro jeho pokračování v obraze i pro čtenářovu fantazii.“ Jak to vypadalo v praxi, ukazuje dobře například citovaná Horníč-



Koospol, 1965

³ Úspěšné souběžné působení v slavném Polygranu tu jistě bylo ku prospěchu.

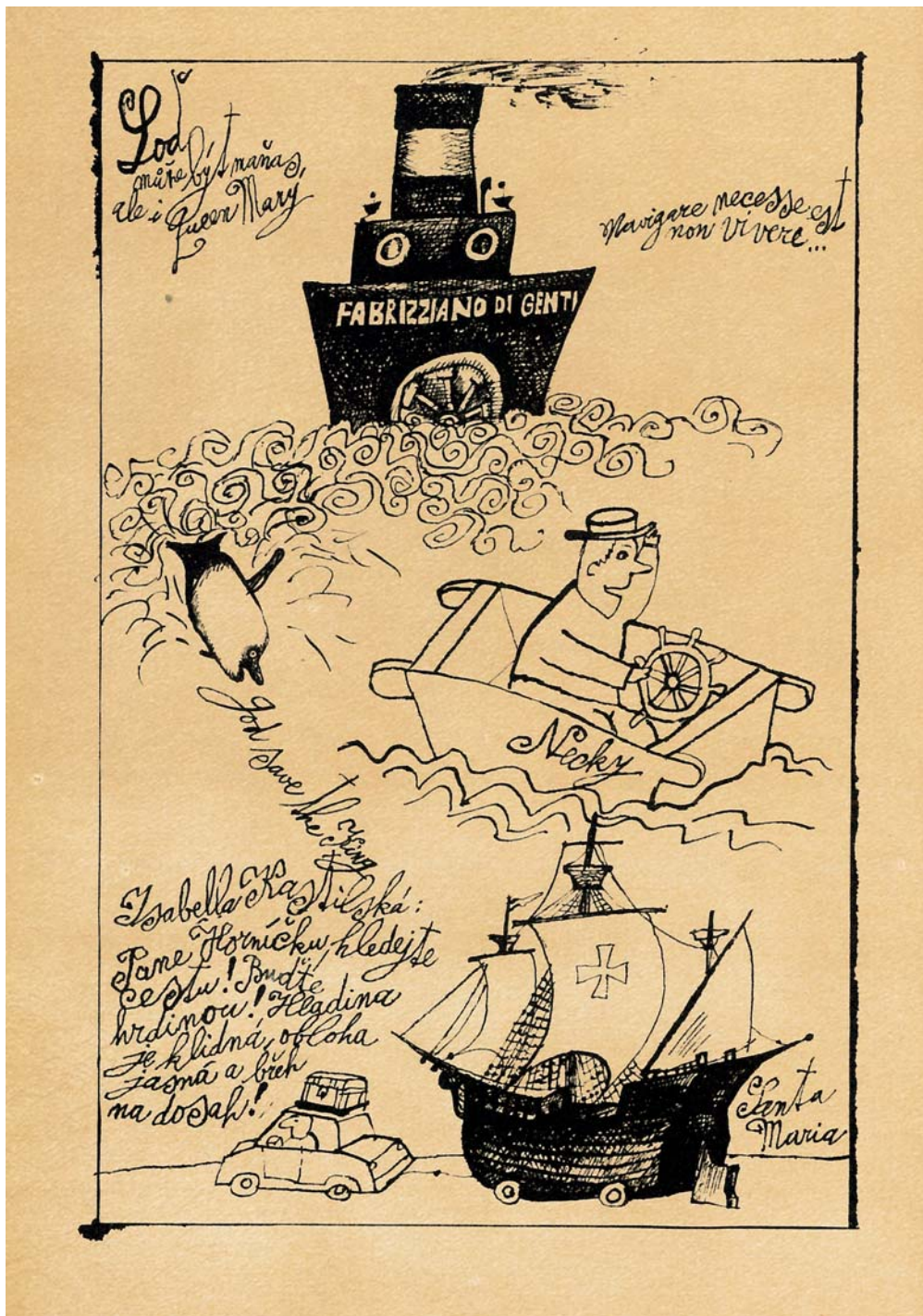


Srub radostí, 1958

kova kniha: kromě početných drobných vinět do textu připravil totiž Kalousek i na střed svazku umístěnou šestnáctistránkovou práci **Poznámkový Průvodce Chválou pohybu (kvintesen-ce)**, ve které po svém pojednal některá témata, motivy a myšlenky Horníčkových úvah a vyprávění.

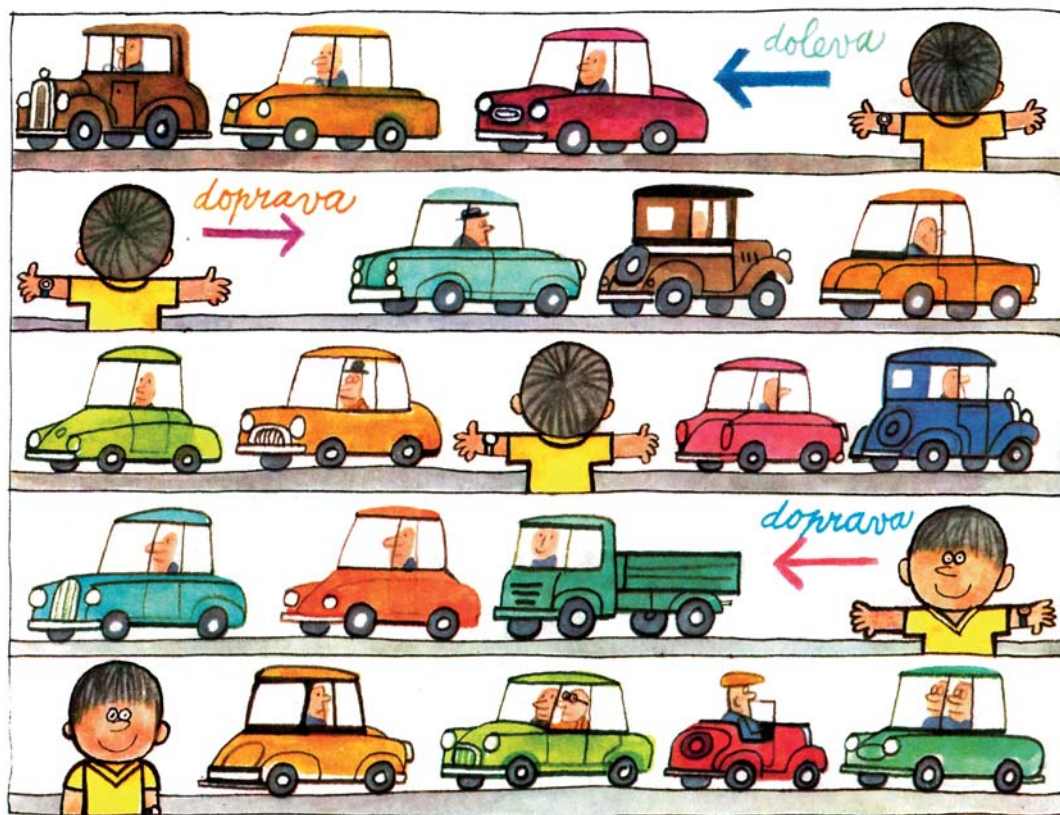
„Nejraději dělám knížky, které se ilustrují, jako když se luští křížovka. Kde mě to nutí parafrázovat, kde se musím snažit něčeho dopátrat, kde je třeba šmejdit, hrabat se v knihách, prolézat muzea, kde je třeba nalézt drobnou veselost.“⁴ I v tomto autorském doznání⁴ lze zahlédnout něco podstatného z Kalouskova smýšlení o vlastní práci. A částečně se jím dá vysvětlit i jeho kontinuální a v kontextu autorova díla naprosto nepřehlédnutelné a zásadní tónnutí k ilustraci didaktické, naučné a encyklopedické. Celé generace čtenářů – zejména těch vyrůstajících v sedmdesátých a osmdesátých letech – nemají totiž jeho jméno navěky spojeno jen s veselými příhodami kluků, holek a pirátů, ale také (a možná ještě více) s dopravní výchovou, světovým zeměpisem či národní historií. Byl to totiž právě Jiří Kalousek, kdo dokázal tyto pro leckoho tak nudné předměty a látky oživit excelentním kresebným vyvedením s jinde tak vzácnou špetkou humoru.

⁴ Z rozhovoru vedeného Karlem Hvižďalou v časopise *Zlatý máj*.



Malý Poznámkový Průvodce Chválou pohybu (kvintesece), 1979

Čas od času se s takovými texty potkával v práci pro časopisy, na stránkách *Mateřidoušky* kupříkladu v letech 1967–1968 bohatě kresebně doprovodil několik zábavně-naučných textů Petra Hořejše (např. **Co je nejneviditelnější** či **Proč nebývá ve dne tma**), zhruba od poloviny sedmdesátých let se ale začaly ambicióznější naučné projekty doprovobené jeho kresbami objevovat i na knihkupeckých pultech. Svého druhu ojedinělou a výjimečnou práci představovala například útlá knížečka **Co mi řekl semafor** z roku 1976, ve které spolu s autorkou Natašou Tánskou nabídli hry a cvičení pro základní dopravní výchovu u dětí předškolního věku. O pět let později pak ve stejné autorské dvojici nejmenším čtenářům názorně ukazovali **Podívej, to je vesnice a Podívej, to je město** (oboje 1981).⁵ Ohromný kus práce pak představovalo kompletní nové přeilustrování Říhovy **Dětské encyklopedie**, které připravil pro její páté, pozměněné vydání z roku 1977.⁶ Stovky drobných, avšak nápaditých vyobrazení by mohly skvěle posloužit jako neobvyklá učebnice pro všechny aspiranty ilustrace, kteří by se studiem této knihy dozvěděli leccos o tom, jak neotřele vykreslit abstraktní pojmy či zdánlivě jednoznačné termíny.

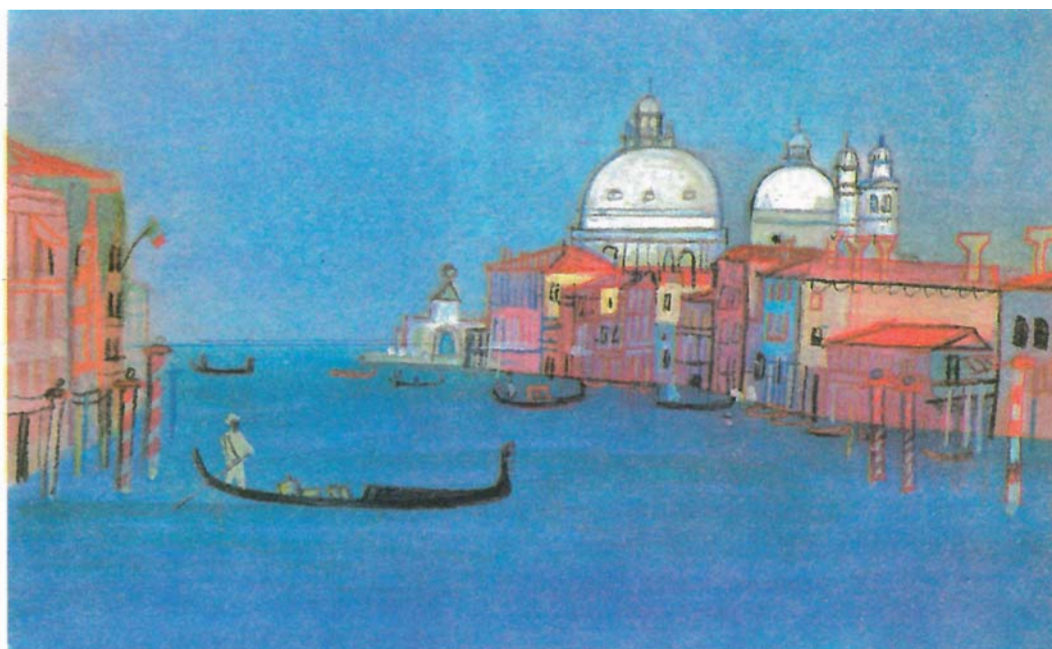


Co mi řekl semafor, 1976

⁵ Pouze ve slovenštině pak vyšly i další dva díly série, **Pozri, toto je les** a **Pozri, toto sú tvoji kamaráti**. Všechny čtyři tituly pak byly shromážděny do souboru **Pozri, čo je na svete** (1987).

⁶ První čtyři vydání vyšla s ilustračním doprovodem Vladimíra Fuky.

Největší encyklopedický počín Jiřího Kalouska, jeho dílo vpravdě životní, ale tou dobou stále ještě vznikalo, proměňovalo se a nabíralo tvar. Nápad na vytvoření dětem určeného „obrázkového zeměpisu“ za výtvarníkem přišel již v polovině šedesátých let, komplikované promýšlení, složitý sběr informací a samozřejmě v neposlední řadě i samotná náročná práce na těch skoro 1400 drobných kresbách a akvarelech si vyžádaly mnoho času i sil. A to poté ještě následovalo neméně vyčerpávající vyjednávání s nakladatelskými redaktory. Výsledná podoba monumentální, takřka pětisetstránkové knihy **S malířem kolem světa**, s texty Josefa Šubrta a Aleny Vandové, zřejmě tak úplně neodpovídala původním Kalouskovým představám, pro tisíce malých i větších čtenářů doma i v zahraničí ale přesto představovala alespoň částečné naplnění snů o dalekých krajích, fascinujících městech a dechberoucích přírodních scenériích. Snů, které se děti i dospělí v socialistickém Československu občas ani neodvažovali snít.



Gondoly na benátských kanálech

Benátky — jedno z nejnavštěvovanějších měst na světě

S malířem kolem světa, 1984

Kouzlo seriálu

Do stejného žánrového okruhu naučně-zábavného čtení spadají i zřejmě nejslavnější autorovy obrázkové seriály, totiž cykly publikované v *Mateřídoušce* od počátku sedmdesátých let, pro něž se – trochu nepřesně, podle pozdějšího knižního přepracování – zažil souhrnný název **Obrázky z českých dějin a pověstí** (knižně 1980). Jiří Kalousek ke komiksovému, sekvenčně seriálovému výrazu tíhl již od svých karikaturních počátků, a první práce takto vyvedené začal časopisecky

otiskovat prakticky okamžitě, jakmile se to po období nejtěžšího zákazu (cca 1950–1956) zase polehoučku začínalo smět. Jak už bylo zmíněno, omezeně sekvenční byly ostatně už mnohé Kalouskovy příspěvky do *Dikobrazu*, coby téměř-komiksové by pak bylo možné klasifikovat i časopisecké ilustrace k próze Emil a detektivové. Je smutnou ironií, že se výtvarník, který do svých raných anekdot s takovou chutí zapojoval promluvvové bubliny, musel tomuto příznakově komiksovému prostředí ve svých sekvenčních pracích zprvu důsledně vyhýbat: citlivě našlapující obrázkový seriál rozhodně nechtěl koncem padesátých let provokovat a vystavovat se nebezpečí opětovného publikačního zákazu. Do týdeníku *Květy* se v roce 1957 pokusil propašovat humoristické miniatury o chlapci a jezevčíku **Jurášek + Gurášek**, ze čtyřpanelového stripu psaného výtvarníkovou manželkou ale nakonec vyšla pouhá dvě pokračování. Jen o málo delší trvání měl v témže časopise o dva roky později tištěný strip **Příhody Mikuláše Závady, kominíka**: tentokrát se cyklus vznikající podle scénářů Jana Mareše dočkal pěti epizod. Bylo to jen takové nesmělé ořukávání. Skutečná komiksová úroda měla přijít až zhruba o deset let později.

Ze všech časopisů pro děti a mládež, které tehdy vycházely, spolupracoval Kalousek nejdéle s *Pionýrem*. Bylo to právě na stránkách tohoto měsíčníku, kde se odehrál výtvarníkuv plnohodnotně komiksový, seriálový debut. Na přelomu let 1966–1967 zde představil šestidílný klukovský příběh **Honba za motorkou**, vytvořený podle scénáře Miloslava Švandříka. Československo se zrovna nadechovalo ke svobodě a kreslíř si tak mohl dovolit odvyprávět celou historku o hledání ukradeného jednostopého vozidla s použitím promluvvových bublin. Komiksovými pracemi, jakkoli zprvu ještě neseriálového charakteru, začal koncem šedesátých let přispívat i do *Mateřídoušky*. Uveřejnil tam trojici půvabných reklamních miniatur,⁷ především ale po dva ročníky připravoval neseriálové stránkové příhody o dětských neplechách na zadní stránku časopisu.

Počátek sedmdesátých let zastihl Jiřího Kalouska na vrcholu komiksové aktivity. Pro *Sedmičku pionýrů* připravil ve spolupráci se scenáristy Radkem Kubínkem a Josefem Týčem sedmnáctidílný seriál o pionýrských vodáčích Čtyři a pes, a v rozestupu pouhého jediného roku odstartovaly dva největší Kalouskovy seriálové projekty: jeden v *Mateřídoušce* a druhý v *Ohníčku*. Tím ohníčkovským byly **Otazníky detektiva Štiky**, se svými 279 pokračováními vůbec nejrozsáhlejší Kalouskův obrázkový cyklus. Černobílé detektivní komiksové hádanky, s jejichž vyluštěním musel titulnímu vyšetřovateli vždy vypomoci pozorný čtenář, psal Jiří Lapáček a zprvu byly pojímány jako soutěž: úspěšní luštitelé byli vyzýváni, aby správné řešení odeslali do redakce. Po třech letech bylo od losování dalších a dalších vítězů upuštěno a rozřešení případu začalo být otiskováno přímo v časopise. S odstupem několika let se pak seriál přesunul z původní pozice uvnitř časopisu na zadní obálku, protože se naskytla příležitost pojednat jej nově barevně. S krátkými přestávkami seriál v časopise vydržel těžko uvěřitelných patnáct let a ukončilo jej až výtvarníkovo úmrtí v roce 1986.⁸

Oním vpravdě legendárním seriálem z *Mateřídoušky* pak byly již zmíněné didaktické **Obrázky z českých dějin a pověstí**, které v časopise debutovaly pod titulem **Obrázková kronika českých dějin**. „V bájně pravlasti Slovanů na řece Visle žili se svými rodinami bratři Čech a Lech,“ stálo napsáno pod prvními panely seriálu, který dokázal přivést k zájmu o národní historii desetitisíce malých čtenářů. Formálně sestávala každá epizoda ze dvou stránek o celkem osmi panelových řádcích doprovozených textovým výkladem. Ten byl toliko výkladově informativní – jakkoli zřetel-

⁷ Vysvětlení titulní otázky stránkového příběhu **Jak Honza ke štěstí přišel** tak poněkud překvapivě poskytla pěna do koupele značky Elida.

⁸ V roce 2012 vyšel v nakladatelství Albatros knižní výbor ze seriálu.



Obálka Dikobrazu, 1956

ZÁVADA V NEBEZPEČNÉ ZATÁČCE

Příhody Mikuláše Závady, kominíka, zpracovávají slovem a obrazem Jan Mareš a Jiří Kalousek.



Příhody Mikuláše Závady, kominíka, 1959

ně zacilený k hrdinským dobrodružstvím a epickým zápletkám –, takřka veškeré odlehčení leželo na bedrech Kalouskova hravého vizuálního pojednání a příležitostných, pro zpestření zařazovaných promluvových bublin. Po dvou letech došlo ke změně scenáristy, Zdeňka Adlu vystřídali Jiří Černý a Pavel Zátka (pod společným pseudonymem Pavel Černý), a uskutečnila se i drobná úprava názvu: řada vydávaná v letech 1972–1974, která odlehčený průlet českou historií dovedla až k založení samostatné republiky, nesla název **Obrázky z českých dějin**. Na ni bezprostředně navázaly **Obrázky z dějin českých objevů a vynálezů** – příběhy tištěné v druhé polovině přítomné knihy (od strany 79 dále, počínaje vyprávěním o Emilu Holubovi) vznikaly původně právě pro



Obrázky z českých dějin a pověstí, 1980



tento cyklus z let 1974–1976. Po jejich skončení navázalo ještě pásmo **Z českých pověstí**, to však oproti přecházejícím řadám v časopise vydrželo jen po dobu jediného ročníku (1976–1977). Snad se začala ohlašovat únava, snad měli Černý s Kalouskem pocit, že by chtěli na chvíli zkusit něco jiného. Zavedeného a fungujícího formátu komentovaných dvojstran se ale vzdát nechtěli. V dvanácti číslech ročníku 1977–1978 se tak objevovaly ozkoušeným „obrázkovým“ stylem komentovaného seriálu pojednané **Pohádky z Krakonošovy zahrádky**, adaptující a rozvíjející příběhy z pera Marie Kubátové a Josefa Štefana Kubína. O rok později už bylo zase vše při starém a do série přibýly **Obrázkové pověsti z hradů a zámků**, dvanáct epizod tohoto cyklu ale nakonec představovalo rozloučení autorského kolektivu s národním dějepisem a lokálním bájeslovím. Po tříleté pauze, kdy Černý s Kalouskem pro *Mateřdoušku* připravovali komiksu blízký cyklus **Povídejte pohádku**,⁹ se autoři k naučně-zábavnému seriálovému čtení ještě naposledy vrátili. **Obrázky z dějin velkých světových objevů**, shromážděné poprvé souborně v knize, již právě držíte v rukou, vycházely časopisecky v letech 1982–1985 a od všech předcházejících cyklů se odlišovaly především svým světovým zaměřením. Jejich završením se pak na přelomu léta a podzimu roku 1985 definitivně uzavřela i Kalouskova komiksová a seriálová tvorba.¹⁰



Povídejte pohádku, 1986

⁹ Dvoustrana z tohoto cyklu vždy obsahovala krátké prozaické shrnutí obvykle pohádkového příběhu a jeho para-komiksově výtvarné zpracování. Čtenář byl poté vyzván, aby s využitím Kalouskových obrázků po svém parafrázoval předkládaný příběh.

¹⁰ Ne tak ale historie vyprávěcího modelu „Obrázků“: původní scenáristé se na ně pokusili několikrát navázat s různými novými výtvarníky, v průběhu především devadesátých let se objevila i řada nápodob v jiných časopisech. V roce 2011 pak dokonce vznikly – nyní již rovnou v knižní podobě – i **Obrázky z československých dějin**, realizované Barbarou Šalamounovou podle scénářů Jiřího Černého a Jaroslava Veise.

Alespoň několika slovy je třeba zmínit některé dřívější Kalouskovy drobnější komiksové práce. Bohužel nedokončená zůstala adaptace **Odyseova dobrodružství** z roku 1972: nový časopis *Kolotoč úsměvného čtení*, pro který Kalousek tento obrázkový seriál připravoval, se nedožil ani druhého čísla, a seriál tak skončil neseriálově, po pouhých šesti stranách. Ještě o stránku méně měla (naštěstí dokončená) povídka **Na neděli k dědečkovi**, vytvořená ve spolupráci se scenáristou Svatoplukem Pekárkem pro týdeník *Ahoj na sobotu* v roce 1979. V obou těchto případech (stejně jako u všech dalších seriálů a cyklů výše uvedených) Kalousek spolupracoval se scenáristy, čas od času si ale na drobné ploše jedné či dvou stran ozkoušel i plně autorský komiks. Takto vznikl např. hokejový **Pravý obránce Kuba aneb Usnul na vavřínech** (*Pionýr*, 1964), úsměvně hororový Šílený kastelán (*Magazín Sedmičky pionýrů*, 1971) nebo dvoje-stránkový příběh dle Haškovy povídky Dětská hra (*Pionýr*, 1974). Pouze Kalouskovým jménem byl podepsaný i ztřeštěný příběh **Cesta astronauta Janečka do souhvězdí Pegasa** (*Pionýr*, 1968). Kratičká dvoje-stránková anekdota se stala inspirací pro první animovaný film, u kterého pracoval jako výtvarník.

Animovaná radost i starost

Desetiminutovou animovanou verzí příhody o nešťastném astronautovi, který zaspal odlet své rakety, a tak se rozhodl svěřit do péče mezihvězdného taxi, hudebně doprovodilo klavírní duo Jiří Malásek – Jiří Bažant, rozpracování scénáře a režie se ujal František Vystrčil. Příhody dvou nemotorů nabraly v animovaném filmu **Kosmodrom r. 1999** (1968) ve srovnání s komiksem poněkud jiný směr, závěrečné smíření a rozhodnutí užít si život, jak jen jde, je ale oběma verzím společné. Stejný autorský kolektiv se o pět let později sešel u čtyřminutového snímku **Citáty** (1973). Oba tyto snímky, stejně jako **Neděle** (1969) v režii Stanislava Látala, sklízely ohlas na festivalech animovaných filmů po celém světě, běžný divák si však Jiřího Kalouska jako výtvarníka animovaných filmů dnes spojuje spíše s jeho seriálovými pracemi určenými menším divákům a uváděnými především coby televizní večerňičky.

Seriály **O Dorotce** (1974), **Pohádkový dědeček** (1980), **Zázraky bez čarování** (1982), **Sněžný muž Hugo** (1987), **O Kubovi a Stázině** (1988), **Příhody kocourka Damiána** (1988) patří s výjimkami k zlatému fondu domácí animované televizní tvorby a jako takové jsou čas od času uváděny a reprízovány. Čtyři z šesti uvedených cyklů vyšly v posledních letech i na DVD, a tak jsou svým milovníkům k dispozici, kdykoli jen zatouží ponořit se znovu do jejich světů: ať už jsou jejich srdcím blízké trampoty, jež zažívá holčička Dorotka se svým nezdárným papouškem Koko, nebo například upřednostňují pohádkové vyprávění o jičínských ševcích a o tom, jak „zvedli vojnu pro červenou sukni“. Naopak navždy nedostupná, protože bohužel nikdy nerealizovaná zůstává Kalouskem v polovině sedmdesátých let promyšlená televizní podoba Obrázků z českých dějin. „K tomu bych přistupoval tak, jak se přistupuje – takříkajíc – k „životnímu dílu“,“ prohlašoval tehdy o vysněném cyklu, který chtěl vytvářet ve spolupráci s režisérem Jaroslavem Bočkem.

Na kvalitě odvedené práce to samozřejmě poznat není (na to byl Jiří Kalousek příliš velký profesionál) osobně však zřejmě práci pro film úplně nevyhledával. Výtvarník zvyklý z vlastní karikaturní tvorby na vše si dohlížel a za vše zodpovídat se totiž jen obtížně vyrovnával se skutečností, že u filmu figuroval pouze jako jedna ze součástí složitějšího soukolí. Na otázku „A co vás baví nejvíce?“ tak v jednom rozhovoru celkem otevřeně odpověděl: „To, s čím je nejvíce



O Dorotce, 1984

problémů při realizaci. A to jsou animované filmy. [...] Snad každý výtvarník, který má za sebou byť jediný kreslený film, vám potvrdí, že se v hotovém filmu ne vždycky docela pozná. Nechci se tu dotknout kolektivu kreslířů, bez jejichž namáhavé a tolik potřebné práce bychom i několikaminutové filmy kreslili roky, ale krátce řečeno: výtvarný výsledek filmu není závislý jen na mé práci. Teď možná pochopíte, proč mám nejraději malování.“

* * *

Pokračovat by se dalo ještě desítky stran, vždyť nepadlo ani slovo o Kalouskově volné tvorbě, dle výtvarníkůvých slov jeho nejmilovanější! Zcela stranou zůstaly i desítky dalších ilustračních projektů, např. vynikající výtvarný doprovod školních učebnic – literární čítanky, vlastivědy i cvičebnice dopravní výchovy. Stejně jako se nám nedostává důkladnějších dějin českého kresleného humoru minulého století, chybějí nám i detailnější práce o Polyleganu a celé té věhlasné poválečné karikaturní generaci. Život Jiřího Kalouska se uzavřel v pouhých šedesáti letech, 23. února 1986. Zůstalo tu po něm ohromující dílo, ze kterého sice ledacos již známe, přesto teprve pomaličku začínáme rozeznávat a doceňovat jeho nepopsatelný rozsah doprovázený nekompromisní kvalitou. A tak tu s námi Jiří Kalousek na zvláštní způsob zůstává nadále. A ještě nadlouho zůstane.

Pavel Kořínek

Centrum pro studia komiksu Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR
a Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Literatura:

Čiháková-Noshiro, Vlasta: „Jiří Kalousek: o laskavém humoru, který nám dnes schází“. *Xantypa* 21 (2015), č. 6, s. 68–72.

Holešovský, František: *Ilustrace pro děti. Tradice, vztahy, objevy*. Albatros, Praha 1977.

Holešovský, František: *Čeští ilustrátoři v současné knize pro děti a mládež*. Albatros, Praha 1989.

Hvízdála, Karel: „Jiří Kalousek“ [rozhovor]. *Zlatý máj* 19 (1975), č. 9, s. 624–626.

Kořínek, Pavel – Prokůpek, Tomáš (eds.): *Signály z neznáma. Český komiks 1922–2012*. Arbor vitae, Řevnice 2012.

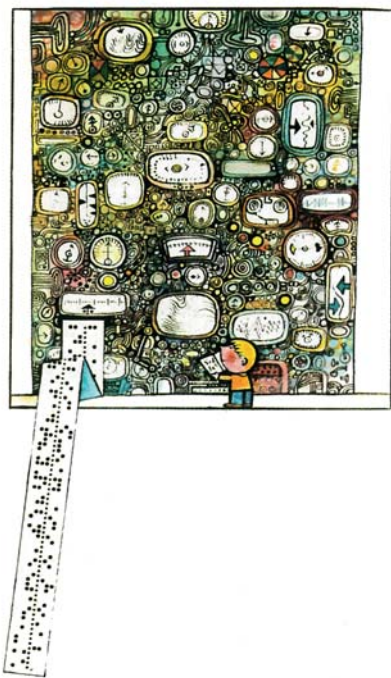
Lamarová, Milena – Hanel, Olaf (eds.): *Jiří Kalousek 1925–1986*. České muzeum výtvarných umění, Praha, 1999.

Moravcová, Jana: „V ateliéru Jiřího Kalouska“ [rozhovor]. *Film a doba* 27 (1981), č. 3, s. 172–175.

Prokůpek, Tomáš – Kořínek, Pavel – Foret, Martin – Jareš, Michal: *Dějiny československého komiksu 20. století*. Akropolis, Praha 2014.

Šetlík, Jiří: *Cesty po ateliérech 1976–1986*. Torst, Praha 1996.

kybernetické stroje

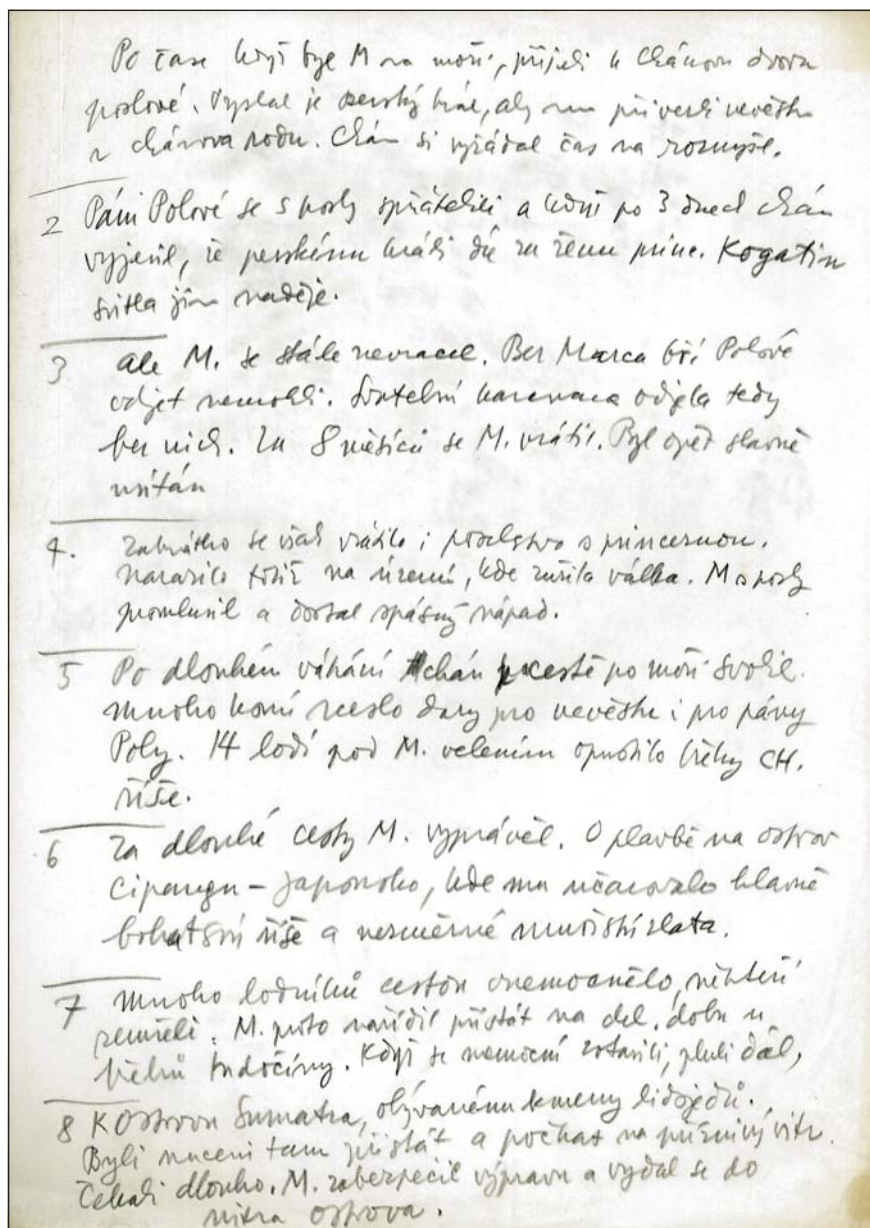


Dětská encyklopedie, 1977

Jak vznikaly Obrázky z dějin zeměpisných objevů (a výletů)

Dálkami a dobrodružstvím zámořských cest vonící seriál scenáristů Jiřího Černého a Pavla Zátky (kombinací jejichž jmen vznikl pseudonym Pavel Černý) a výtvarníka Jiřího Kalouska začal v časopise pro nejmenší čtenáře *Mateřídouška* vycházet od září roku 1982. Pro dobře sehraný autorský tým to byl již několikátý společný projekt: na obdobných didaktických cyklech spolupracovali od počátku sedmdesátých let, kdy se v periodiku objevily první takto koncipované seriály: **Obrázková kronika z českých dějin**, resp. **Obrázky z českých dějin**, tedy dva obrázkové cykly, které daly časem vzniknout bezmála již legendární knize **Obrázky z českých dějin a pověstí** (1980). Přísloví velí neopravovat, co není rozbité, a tak i **Obrázky z dějin velkých světových objevů**, jak se seriál při svém časopiseckém vydání jmenoval, poměrně přesně následovaly ozkoušený a u čtenářů oblíbený formát. Každé číslo měsíčníku přinášelo dvě stránky seriálu, vyprávěného kontinuálně od vydání k vydání. Dvoustrana vždy sestávala z osmi „řádků“ doprovázených textovými přípisky pod obrázky. Jednotlivé řádky byly pak zpravidla členěny do dvou „panelů“. Čas od času obrazový panel oživila promluвовá bublina, většinou ale zůstávaly „textová“ a „obrazová“ složka relativně odděleny.

Materiály dochované ve výtvarnickově pozůstalosti nabízejí vzácnou příležitost nahlédnout do kreslířovy kuchyně, umožňují pokusit se rekonstruovat, z jakých fází sestávala práce na každé jednotlivé epizodě. Jiřího Kalouska už se bohužel na detaily vyptat nemůžeme, platí proto, že zejména co do následnosti prvních přípravných fází zachycují tyto stránky pouze předpokládaný sled jednotlivých kroků. Mohlo to být nějak takto:



V první fázi se činili scenáristé: oni si vymysleli, jaký příběh chtějí vyprávět, oni si rozvrhli jeho líčení do jednotlivých epizod a jednotlivé epizody pak do oněch osmi výkladových „řádků“. Výtvarník pak od nich obdržel závazné znění „textů pod obrázkem“. Zde vidíme, v autorském opisu, jak takový rozpis vypadal (předposlední „epizoda“ vyprávění o Marco Polovi, prosinec 1982, zde v knize s. 12–13).



Marco Polo



Jakmile se výtvarník dozvěděl, že bude na pořadu dne kreslení příběhu o Marco Polovi, začal si drobnými náčrtky a skicami zkoušet nezbytné výjevy a detaily. Na některé nakonec vůbec nedošlo (jako zde skica vezoucího se Marca Pola vlevo), jiné posloužily např. k vystižení na pohled zcela přehlednutelného detailu: kresbička velblouda s nákladem otištěná vpravo našla své využití při zachycování Marcova putování pouští Gobi (zde na s. 9). Můžeme se přitom domnívat, že autorovi posloužila především coby studie realistického postavení velbloudích končetin.



Socha takzvaného Velkého Buddhy v parku v Kamakuře
Brána z kafrových kmenů vede k proslulému šintoistickému chrámu Icukušima >

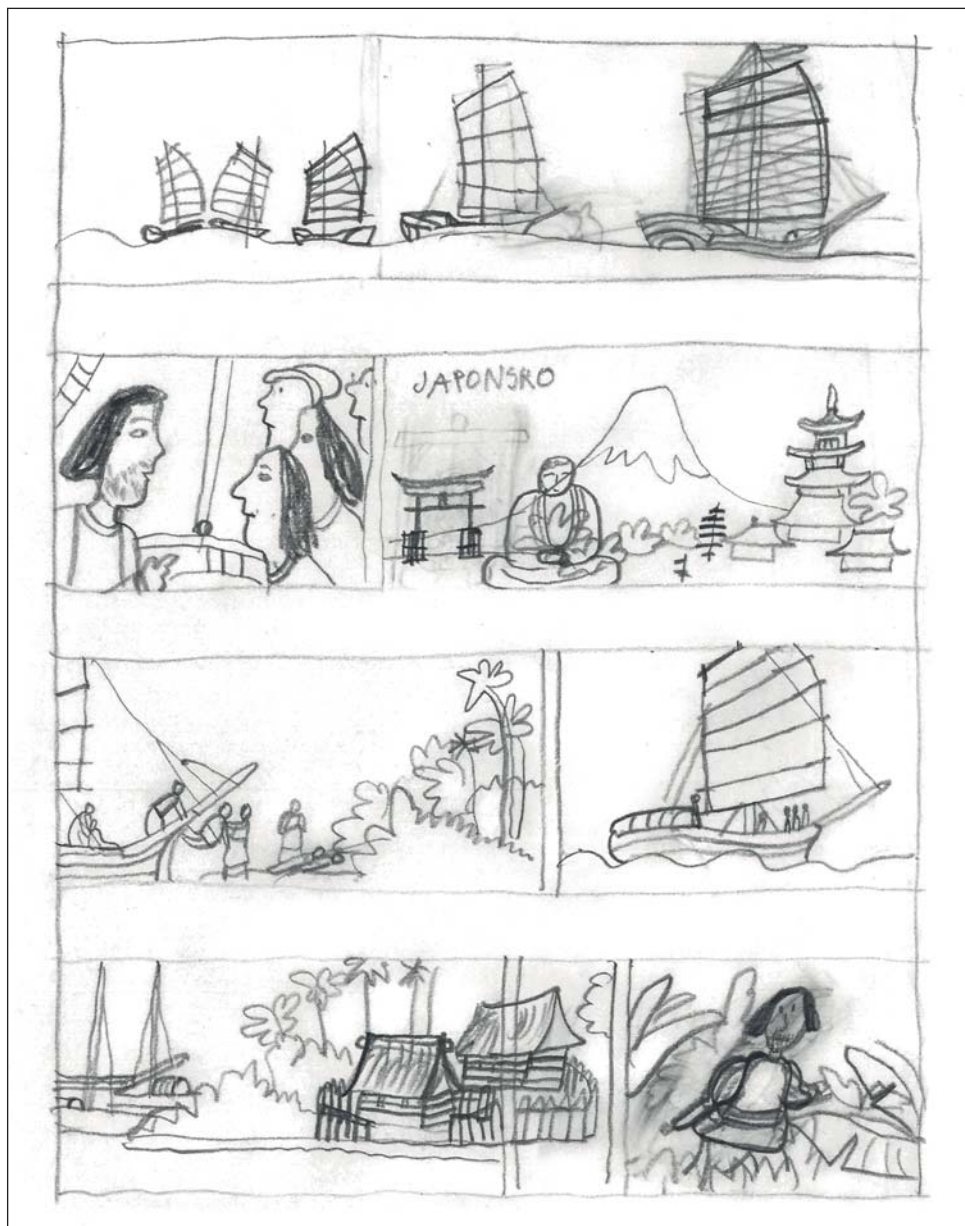


Práce na **Obrázcích z dějin velkých světových objevů** se časově potkávala s finalizací Kaulouskova pravděpodobně nejambicióznějšího, vpravdě životního díla: monumentální encyklopedie **S malířem kolem světa** (1984), na které soustavně pracoval již od roku 1965. Styl obou prací se sice velmi odlišoval, Obrázky disponují mnohem vyšší mírou zjednodušení a kresebné nadsázky, v jednotlivých konkrétních výjevech a jejich propojování lze však nalézat dílčí souvislosti. Vyobrazení velkého kamakurského Buddhy a ve vodě se vznášející brány torii ze svatyně Icukušima našla v poupravené podobě využití i v komiksu (srov. zde v knize s. 13, třetí panel).

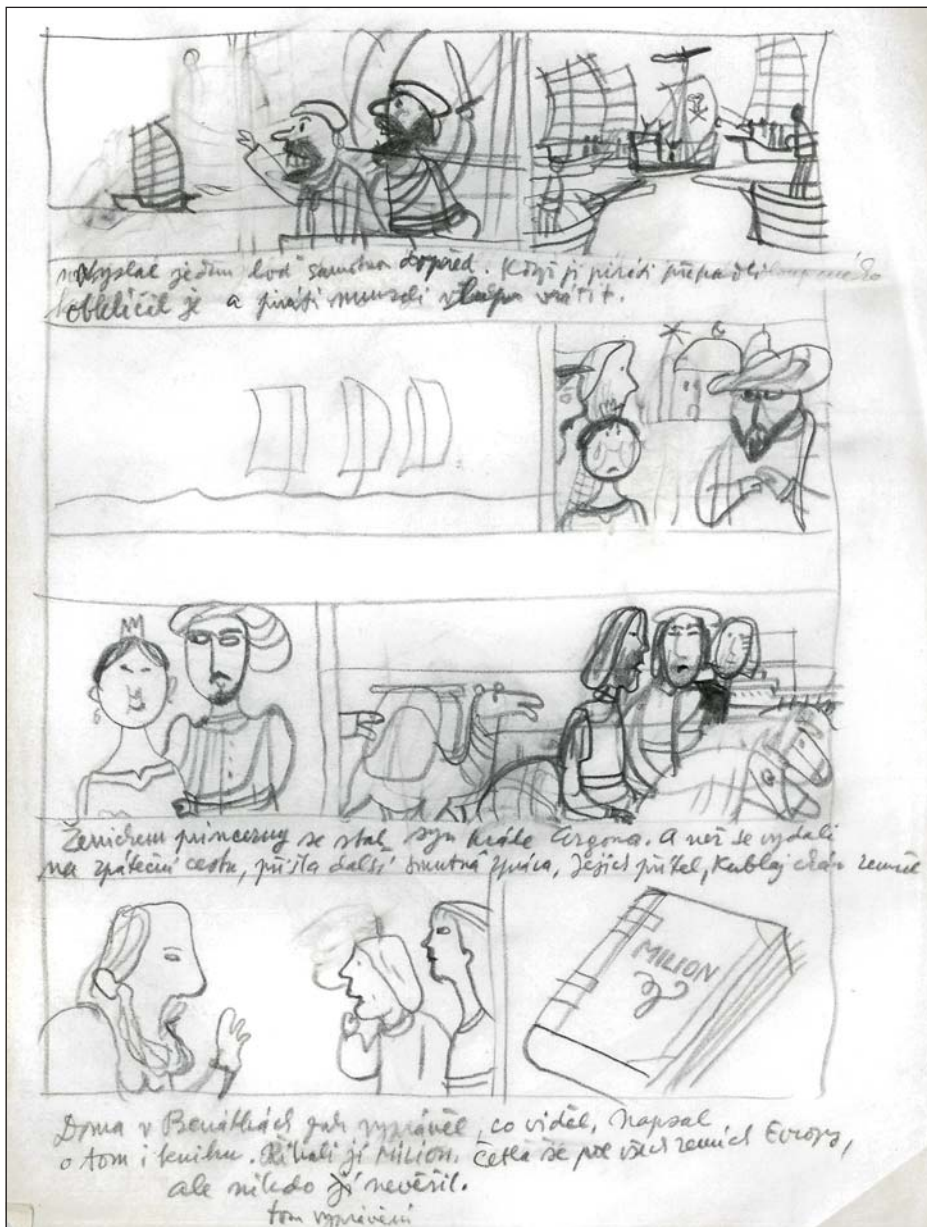
1. Otvírájí poselstvo per. kóde, v čele 3 vyznání.
 2. Osobstvo u ch., → bubl. AT O VÁS PĚČUJÍ
PÁNI POLOVÉ
 3. Polové ber M na procházku v parku - s nimi vyznání
P. (...A chceme domů)
 4. Dva plaví lidi, CH ← Křákovou budí
náměrem KOGATIN
 5. Poselstvo s minc. odjíždí - Polové → TO JE KONEC
 6. Mamo se vraí, je vítán
 7. Kublých. na tůně + dřívou poděšen
Vrazení se
 8. M o poly M - (a co jet po moři)
 9. K, před m - polové → at vás doprovází
Páni Polové)
 10. moře lodí..
-
11. | M vypráví | 18. 10
 12. japonsko
 13. lod + neuvra + běh
 14. na moři
 15. zapark. lodí - smly se stíhání, br okem
 16. M. sám v dřívglí.

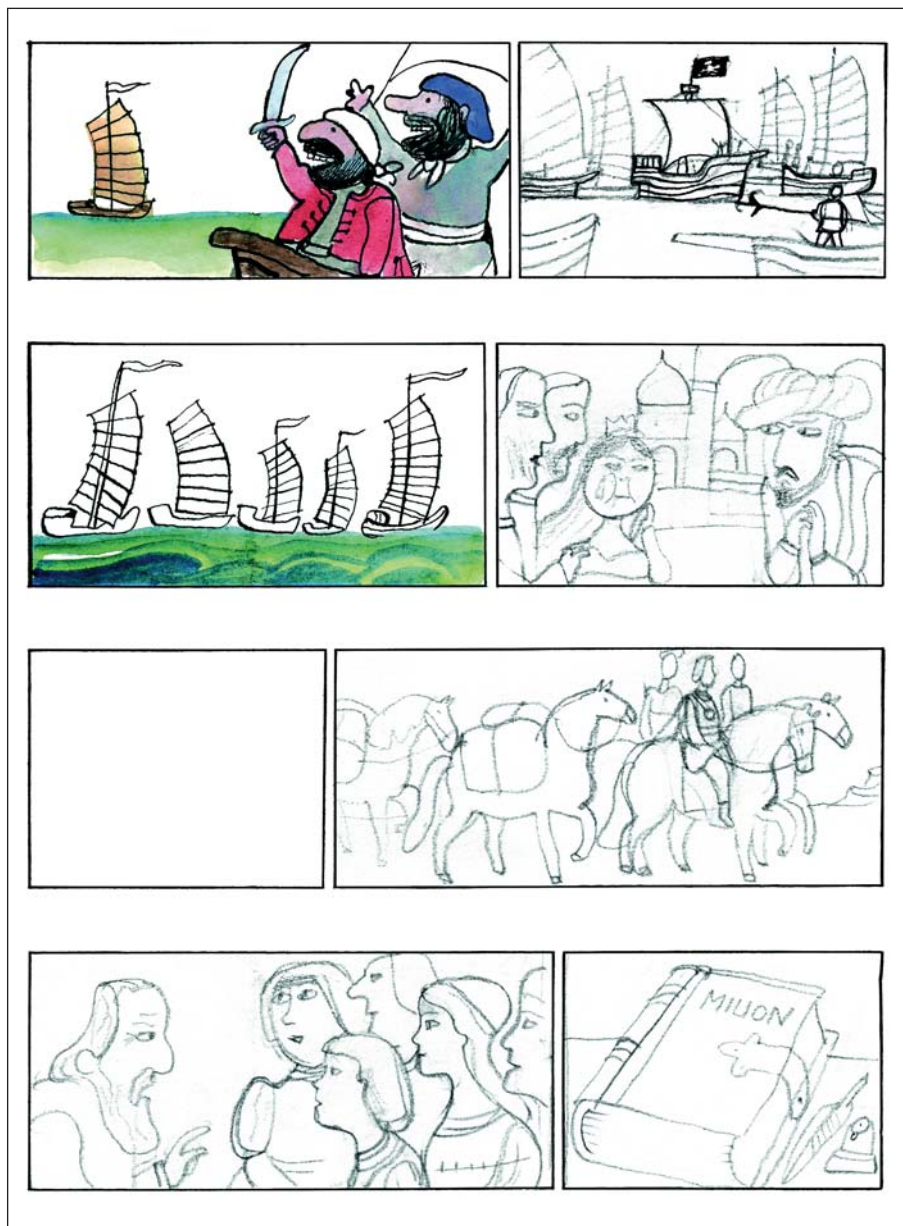
Nejprve bylo zapotřebí rozplánovat, jak budou jednotlivé panelové řádky rozděleny a co v jednotlivých panelech bude. Podle tohoto dochovaného listu se zdá, že zcela ve výtvarnickově gesci bylo i rozhodnutí o použití promluvočných bublin. Čára, spojující číselná označení panelů devět a deset, zřejmě signalizuje, že se kreslíř v průběhu přemítání nad kompozicí rozhodl, že tento řádek nebude dělit do panelů, ale nechá jej spojitě „širokouhlý“ (srov. zde v knize na s. 13).





Následovala skica tužkou na poloprůsvitný papír. Stručný plánovací rozpis se přetavil ve skutečnost: bubliny našly své pevné místo uvnitř panelů, rozhodlo se o šíři jednotlivých panelů i kompozici a hrubém prostorovém rozmístění jejich obsahu (srov. zde v knize s. 12 a 13).





Ani pak ale ještě nebylo vyhráno, jak dokladuje tato nedokončená verze závěrečné strany příběhu o Marco Polovi (zde v knize s. 15). Umožňuje nám nahlédnout, jak vypadala závěrečná fáze vlastního vytváření finální verze: nejprve byla narýsována pevná panelová mřížka (jak dokladuje prázdný panel na třetím řádku vlevo), poté výtvarník do panelů vtělil předkresbu, kterou poté vytahoval a opatřoval barvami. Jeden by ani nevěřil, kolik práce se za každou stránkou skrývá...



OBSAH

Slovo úvodem	5
Představy o světě	6
Dobrodružství Marca Pola	8
Výpravy za oceán	16
Objev Kryštofa Kolumba	18
Vzhůru do Indie	30
Putování Vasca de Gamy	32
Dobytí aztécké říše	46
První cesta kolem světa	54
Pád říše Inků	62
Dobrodruh Francis Drake	70
Mapa objevných cest	76
Výprava Emila Holuba	78
První český samolet	88
Výlet letadlem	90
Jan Welzl na Dálném severu	92
Laurin a Klement	102
Výlet balonem Kysibelka	112
Váš malíř Jiří Kalousek	116
Kreslit, jako když se luští křížovka	
Pavel Kořínek: <i>Jiří Kalousek v karikatuře, ilustraci, komiksu i animovaném filmu</i>	117
Jak vznikaly Obrázky z dějin zeměpisných objevů (wa výletů)	117

Obrázky z DĚJIN zeměpisných objevů (a výletů)

JIŘÍ ČERNÝ
PAVEL ZÁTKA

Ilustroval Jiří Kalousek.

Doslov napsal Pavel Kořínek.

Graficky upravil Vladimír Vimr

Vydalo nakladatelství Albatros v Praze roku 2016 ve společnosti
Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4, číslo publikace XX XXX.

Odpovědná redaktorka Alžběta Šírká.

Výtvarná redaktorka Alexandra Horová.

Technická redaktorka Petra Mejstříková.

Sazba AMOS Typografické studio s. r. o.

Vytiskla Centa, spol. s r. o., Vídeňská 113, Brno. ??????

1. vydání

Pro čtenáře od 9 let

www.albatros.cz


ALBATROS MEDIA a.s.